

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Norrköpings tingsrätts dom den 5 december 2019 i mål nr B 198-19, se bilaga A

PARTER (antal tilltalade 1)

Klagande och motpart (Åklagare)

Kammaråklagare Eva Wintzell
Åklagarmyndigheten
Riksenheten mot internationell och organiserad brottslighet

Klagande och motpart (Målsägande)

1. Imtiaz Ahmed
Bergslagsgatan 18 Lgh 1102
602 17 Norrköping

2. Fardowsi Zaman
Bråbogatan 9 Lgh 1001
602 16 Norrköping

Ombud och målsägandebiträde för 1 och 2: Advokat Johanna Bergman
Modus Advokater HB
Fleminggatan 15
602 42 Norrköping

Klagande och motpart (Tilltalad)

MASUDUR Rahman Khandaker, 19691006-1099
Åstorpsringen 35 Lgh 1201
121 31 Enskededalen

Ombud och offentlig försvarare: Advokat Karin Carlsson
Advokaterna Nilsson & Partners AB
Drottninggatan 25
602 24 Norrköping

SAKEN

Människoexploatering m.m.

Hovrättens domslut, se nästa sida.

HOVRÄTTENS DOMSLUT

Hovrätten ändrar tingsrättens domslut på så sätt att hovrätten

- frikänner Masudur Khandaker,
- upphäver tingsrättens påföljdsbestämning,
- bestämmer – i stället för vad som anges under punkterna 1, 2, 4 och 5 under rubriken ”Skadestånd” i tingsrättens domslut – att Masudur Khandaker ska betala skadestånd till
 - Imtiaz Ahmed med 32 328 kr jämte ränta på beloppet enligt 6 § räntelagen (1975:635) från den 3 november 2018 till dess betalning sker, och
 - Fardowsi Zaman med 3 183 kr jämte ränta på beloppet enligt 6 § räntelagen (1975:635) från den 3 november 2018 till dess betalning sker, samt
- befriar Masudur Khandaker från skyldigheten att betala avgift till brottsofferfonden.

Karin Carlsson får ersättning av staten med 85 992 kr. Av beloppet avser 51 656 kr arbete, 11 745 kr tidsspillan, 5 393 kr utlägg och 17 198 kr mervärdesskatt.

Johanna Bergman får ersättning av staten med 39 219 kr. Av beloppet avser 29 925 kr arbete, 1 305 kr tidsspillan, 145 kr utlägg och 7 844 kr mervärdesskatt.

Staten ska stå för kostnaden i hovrätten för försvararen och målsägandebiträdet.

YRKANDEN M.M. I HOVRÄTTEN

Åklagaren har yrkat att hovrätten ska skärpa straffet.

Masudur Khandaker har yrkat att hovrätten ska frikänna honom eller i annat fall bestämma en lindrigare påföljd än fängelse, alternativt sänka straffet. Han har även yrkat att hovrätten ska avslå Imtiaz Ahmeds och Fardowsi Zamans yrkanden om skadestånd.

Imtiaz Ahmed och Fardowsi Ahmed, som biträtt åtalet även i hovrätten, har yrkat att hovrätten ska skärpa straffet. De har vidare begärt att hovrätten helt ska bifalla deras respektive skadeståndstalan vid tingsrätten i fråga om dels ersättning för kränkning på grund av människoexploatering, dels ersättning för sveda och värk.

Parterna har motsatt sig varandras ändringsyrkanden.

Åklagaren har förklarat att hon godtar tingsrättens bedömning när det gäller vad som är bevisat beträffande hoten och hur dessa ska bedömas, nämligen att det inte är styrkt att Masudur Khandaker lyft en stekpanna framför målsägandena samt att åtalet för olaga hot ska anses ingå i – dvs. konsumeras av – åtalet för människoexploatering.

UTREDNINGEN I HOVRÄTTEN

Hovrätten har tagit del av i huvudsak samma utredning som tingsrätten. Förhören vid tingsrätten har lagts fram genom uppspelning av ljud- och bildupptagningar eller – såvitt gäller förhören med Merajul Islam Juman, Ameerullah Khan och Karim Moslu – genom uppläsning av de referat av utsagor som intagits i tingsrättens dom.

Masudur Khandaker har som ny skriftlig bevisning i hovrätten åberopat polisens händelse-rapport, anställningsavtal ingånget mellan 4 Sisters Kök AB och Sirajul Islam, fotografier av stämplat i passhandlingar tillhöriga Imtiaz Ahmed och Fardowsi Zaman och därutöver dessa bådas meritförteckningar och ansökningar om uppehållstillstånd samt utdrag ur folkbokföringsregistret.

Som ny muntlig bevisning i hovrätten har han åberopat vittnesförhör med Robin Dronath Borman, som berättat i huvudsak följande.

Han arbetade för Masudur Khandaker på restaurang Indra i fyra månader, nämligen från den 28 september 2017 till den 5 januari 2018. Masudur Khandaker är en väldigt fin, snäll och ärlig person. Arbetet bestod bl.a. i att stycka kött, baka naanbröd, förbereda buffén och diska. Han arbetade mellan kl. 10 och 14 och hade sedan två timmars rast. Därefter arbetade han från 16-tiden och – beroende på hur många gäster restaurangen hade – fram till stängningsdags, som var kl. 18 eller 18.30. Restaurangen hade aldrig öppet till kl. 22. Han brukade vara ledig på söndagar och på lördagar arbetade han bara två timmar. Det fanns en personalliggare i restaurangen. Han brukade skriva sitt namn i den när han började respektive slutade för dagen. Nu har han glömt bort vilket anställningsnummer han hade. Arbetsmiljön och bemötandet på restaurangen var mycket bra. Masudur Khandaker brukade stå i kassan och sedan var de två till i personalen. Personalen lagade mat till sig själva i restaurangköket, men det var annan mat än den som serverades till gästerna.

Masudur Khandaker lät Imtiaz Ahmed och Fardowsi Zaman bo i den lägenhet som hörde till restaurangen. Han bodde också där. Det förekom att Masudur Khandaker övernattade i lägenheten när denne var för trött för att köra hem. Det var sagt att Imtiaz Ahmed och Fardowsi Zaman skulle bo i lägenheten i en vecka, men de stannade i tre månader. När Masudur Khandaker sa till Imtiaz Ahmed och Fardowsi Zaman att han skulle sälja restaurangen och att de därför inte kunde bo kvar ville de slå Masudur Khandaker. Det var Masudur Khandaker som berättade detta för honom. Polis tillkallades vid det tillfället och Imtiaz Ahmed och Fardowsi Zaman fördes bort från lägenheten.

Han minns att han arbetade tillsammans med en person som kallades Bodi. Denne skulle lära upp Imtiaz Ahmed och Fardowsi Zaman så att de också kunde arbeta i restaurangen. Masudur Khandaker sa dock att de inte fick det och att det skulle bli problem om polisen kom. Masudur Khandaker brukade vara i restaurangen varje dag, men när denne gick ut för att handla kallade Bodi ned Imtiaz Ahmed och Fardowsi Zaman från lägenheten. Bodi gav dem mat i restaurangen och undervisade dem i mat-

lagning. Så fort Bodi såg att Masudur Khandaker var på väg tillbaka blev dock Imtiaz Ahmed och Fardowsi Zaman tillsagda att gå därifrån.

Han fick lön den femte eller sjätte i varje månad. Lönen var 14 000 kr. Efter avdrag för mat, boende och skatt fick han 8 000 kr i handen. Pengarna brukade sättas in på Bodis bankkonto, eftersom han för sin del inte hade något konto och det inte är lagligt att betala ut lön kontant. Bodi tålde inte honom och ville att Imtiaz Ahmed skulle jobba där i stället. De ville få bort honom. Vad Fardowsi Zaman uppgett om att Masudur Khandaker inte tillät honom att gå ut för att köpa ett bälte stämmer inte. Han vet inte vem Syed Rizvi är. Han har inte arbetat tillsammans med någon som kallas Rippon och inte heller med en Mustafa Golam.

Konfronterad av försvararen med vad som antecknats om hans uppgifter vid förhör under förundersökningen – av innebörd att det var under hösten 2018 som han arbetade på restaurangen – har Robin Dronath Borman inledningsvis uppgett sig vara säker på att det var från hösten 2017 till januari 2018 som han arbetade där. Efter att ha blivit tillfrågad ett flertal gånger har han svarat att han inte minns årtalen, men att han arbetade under fyra månader.

HOVRÄTTENS DOMSKÄL

Kriminaliseringen av människoexploatering

Innebörd och angivet syfte

Av olika skäl som hade sin grund i den bedömda effektiviteten hos den dåvarande kriminaliseringen av människohandel vidtogs lagstiftningsåtgärder och beslutades om ändringar i brottsbalken. Lagändringarna – som trädde i kraft den 1 juli 2018 – innebar bl.a. att vissa justeringar gjordes i brottsförutsättningarna såvitt gäller människohandel och att det infördes en ny straffbestämmelse om människoexploatering (4 kap. 1 b §), som på visst sätt avsågs komplettera bestämmelsen om människohandel (se prop. 2017/18:123).

Enligt den nya bestämmelsen om människoexploatering döms till fängelse i högst fyra år den som – i annat fall än som avses i bestämmelserna om människorov och människohandel – genom olaga tvång, vilseledande eller utnyttjande av någons beroendeställning, skydds-

löshet eller svåra situation exploaterar en person i tvångsarbete, arbete under uppenbart orimliga villkor eller tiggeri. Är brottet grovt, döms för grov människoexploatering till fängelse i lägst två och högst tio år.

Medan kriminaliseringen av människohandel således träffar huvudsakligen det fallet att någon med användning av ett otillbörligt medel vidtar en åtgärd – i form av t.ex. rekrytering eller transport – i syfte att för visst ändamål och under vissa förhållanden exploatera en person, avser människoexploatering i stället det handlandet att någon genom ett otillbörligt medel exploaterar en person på visst sätt.

I frågan om den nya bestämmelsen borde införas framhölls bl.a. följande i lagstiftningsärendet (a. prop. s. 33 f.). Ett antal myndigheter och samhällsaktörer hade uppfattat att exploatering av utsatta personer i olika slags verksamheter hade ökat under senare år och att de drabbade främst var personer från andra länder som av olika skäl hade kommit till Sverige för att finna försörjning här. Många gånger handlade det om människor som i sina hemländer levde i svår fattigdom eller var utsatta för diskriminering. Problemen med exploatering var mer framträdande på vissa fält än andra och bl.a. restaurangnäringen var exempel på en bransch där sådana problem särskilt hade uppmärksammats. Så kunde det t.ex. handla om att personer arbetade för en synnerligen låg lön eller oavlönat eller under orimligt långa arbetsdagar. Exploateringen innefattade ofta mer än ren ekonomisk skada och vinning. I hög grad handlade det om en företeelse som allvarligt kränkte den enskildes frihet, frid och mänskliga värdighet. Eftersom det således fanns omotiverade begränsningar i det straffrättsliga skyddet mot exploatering av utsatta personer – och denna brist inte kunde tillgodoses på annat, mindre ingripande sätt än genom lagstiftning – fanns både skäl och förutsättningar för nykriminalisering.

Ett av de huvudsakliga syftena med den nya bestämmelsen skulle vara att skydda personer som av olika skäl redan var utsatta (a. prop. s. 42 f.). Eftersom regleringen skulle träffa gärningar som var tillräckligt allvarliga för att kunna sägas vara angrepp på offrens frihet och frid, var det nödvändigt att bestämmelsen uppställde krav på gärningsmannens användande av ett eller flera otillbörliga medel. Dessa medel skulle vara olaga tvång, vilseledande eller utnyttjande av någons beroendeställning, skyddslöshet eller svåra situation. Av dessa var t.ex. *vilseledande* avsett att – på samma sätt som i straffbestämmelsen om människohandel

– innebära förmedlande av en oriktig uppfattning till någon. Och med *utnyttjande av någons svåra situation* avsåg man att träffa fall där gärningsmannen utnyttjade att offret t.ex. levde under ekonomiskt svåra förhållanden eller vistades i flyktingskap eller var beroende av narkotika. Till skillnad från vad som gällde i fråga om rekvisitet utnyttjande av någons utsatta belägenhet i bestämmelsen om människohandel skulle det här inte krävas att offrets alternativ allvarligt begränsades. Detta innebar att det för straffansvar inte skulle förutsättas att omständigheterna vid en helhetsbedömning var sådana att offret saknat något annat verkligt eller godtagbart alternativ än att underkasta sig exploateringen.

I fråga om exploateringssätten framhöll man inledningsvis (a. prop. s. 59 f.) att med *exploatering* skulle alltid – liksom vid människohandel – avses ett otillbörligt användande av offret. Det innebar att exploatering inte förelåg vid varje slags användning av en person. I stället skulle det krävas att ”användningen av personen i det enskilda fallet framstår som otillbörlig”. Med *arbete under uppenbart orimliga villkor* avsågs arbete eller tjänst under villkor – såväl faktiska arbetsförhållanden som andra villkor – som var så dåliga att de vid en objektiv helhetsbedömning av omständigheterna i det enskilda fallet ”på ett påfallande och negativt sätt” skilde sig från vad som fick anses acceptabelt på arbetsmarknaden. Det framhölls att det därmed var ett högt krav som uppställdes för att exploatering i arbete under uppenbart orimliga villkor skulle anses föreligga. Exempel på sådan exploatering kunde vara att en person fick arbeta för en synnerligen låg lön eller oavlönat, eller under orimligt långa arbetsdagar. För straffansvar var det nödvändigt att det fanns ett orsakssamband mellan användandet av det otillbörliga medlet och exploateringen.

Utgångspunkter för hovrätten vid tillämpningen av straffbestämmelsen

Att regleringens syfte således är att förbättra det straffrättsliga skyddet mot exploatering av utsatta personer går mycket väl att förena med flera av de otillbörliga medel som omtalas i bestämmelsen, och som alltså är alternativa. Så är det ju tydligt att utnyttjande av någons beroendeställning eller skyddslöshet eller svåra situation är handlande som innebär just ett kapitaliserande på en annan människas utsatthet. Mindre tydligt är emellertid detta samband i fråga om de båda övriga otillbörliga medlen – dvs. olaga tvång och vilseledande – och där det särskilt i fråga om vilseledande också får anses röra sig om en i förhållande till övriga medel lindrigare grad av otillbörlighet. Även när det gäller exploateringssätten måste det för

övrigt anses föreligga skillnader i svårhet, på så sätt att tvångsarbete givetvis framstår som det mest ingripande och tiggeri i sin tur som mer belastande än arbete under uppenbart orimliga villkor.

Att de otillbörliga medlen är alternativa innebär naturligtvis att det för bestämmelsens tillämpning är tillräckligt att bara ett av dessa medel kommit till användning för att på något av de angivna sätten exploatera en person. Om detta enda medel skulle vara vilseledande – dvs. ett medel som inte tydligt knyter an till syftet att skydda redan utsatta personer och som dessutom i fråga om svårhet avviker från övriga medel – och exploateringssättet vara arbete under uppenbart orimliga villkor, kommer viktiga avgränsningsfrågor att inställa sig. Klart är att det då måste vara fråga om ett på visst sätt kvalificerat vilseledande och att det givetvis nog måste visas att det är genom detta vilseledande som någon exploaterats i arbete. Något annat kunde leda till svårigheter att avgränsa det på arbetsmarknaden måhända olämpliga och förkastliga men straffria från sådant som motiverar ingripande från samhällets sida med straffrättsliga medel.

I detta fall har åklagaren som otillbörliga medel gjort gällande vilseledande och utnyttjande av svår situation och som exploateringssätt arbete under uppenbart orimliga villkor. Vad hovrätten har att pröva är således om Masudur Khandaker genom vilseledande av Imtiaz Ahmed och Fardowsi Zaman och genom utnyttjande av deras svåra situation har exploaterat dem i arbete under uppenbart orimliga villkor.

Vissa utgångspunkter för bevisvärderingen

På skäl som tingsrätten angett har de uppgifter som lämnats av Imtiaz Ahmed och Fardowsi Zaman ett högt bevisvärde. Detsamma gäller vad som berättats av de vid tingsrätten hörda vittnena, även om det – mot bakgrund av de skäl som tingsrätten redovisat – i viss utsträckning är påkallat med försiktighet vid värderingen av deras uppgifter.

Robin Dronath Bormans vittnesmål i hovrätten har tydligt präglats av den lojalitet som han uppenbarligen känner gentemot Masudur Khandaker. Så har han lämnat mer än ett par osannolika och för Masudur Khandaker samtidigt starkt gynnande uppgifter. Till detta kommer att hans beskrivning av förhållandena på restaurangen diametralt skiljer sig från vad övriga

vittnen uppgett. Inte heller stämmer hans uppgifter om restaurangens öppettider med vad övriga uppgett, inte ens Masudur Khandaker. Mot bakgrund av det sagda fäster hovrätten inte något avseende vid hans uppgifter.

Vad som blivit utrett i skuldfrågan

Masudur Khandaker har gett Imtiaz Ahmed och Fardowsi Zaman en oriktig uppfattning om villkoren för arbetet

Som tingsrätten funnit är det styrkt att både Imtiaz Ahmed och Fardowsi Zaman har arbetat i restaurangen under den tid som åtalet avser. Vad Masudur Khandaker anfört i denna del är alltså inte av beskaffenhet att kunna leda till annan bedömning.

Det är vidare utrett att Masudur Khandaker gett Imtiaz Ahmed och Fardowsi Zaman en oriktig uppfattning om villkoren för deras arbete i restaurangen, inte minst i fråga om den lön som skulle betalas. Vid sina fortsatta överväganden utgår hovrätten på samma sätt som tingsrätten ifrån att de av Masudur Khandaker därvid bibringats uppfattningen att lönen skulle vara 100 kr i timmen, som skulle utgå utöver det vederlag som fri kost och bostad i den till restaurangen hörande lägenheten utgjorde. Härutöver är det utrett att överenskommelsen om arbete och lön träffades några dagar efter det att de hade flyttat in i lägenheten, att löftet om lön var avgörande för deras beslut att acceptera erbjudandet om arbete i restaurangen och att Imtiaz Ahmed fortsatte att arbeta där i förhoppning om att han verkligen skulle få lön. Enligt egen uppgift avslutade däremot Fardowsi Zaman sitt arbete efter femton dagar.

I det följande återkommer hovrätten till frågan om den oriktiga uppfattning som Masudur Khandaker gett i fråga om lönen är ett för straffansvar – och med hänsyn till omständigheterna – tillräckligt kvalificerat vilseledande. Även frågan om i vilken utsträckning var och en av målsägandena har arbetat i restaurangen kommer att beröras längre fram.

Imtiaz Ahmed och Fardowsi Zaman har varken vid ankomsten till Sverige eller senare befunnit sig i en svår situation

Av åklagarens gärningsbeskrivning framgår att Imtiaz Ahmed och Fardowsi Zaman vid tidpunkten för det påstådda brottet ska ha befunnit sig i en svår situation. Denna ska ha bestått

i att de nyligen hade kommit till Sverige, inte kunde tala svenska och saknade annan bostad än den som erbjöds av Masudur Khandaker samt att denne hotat dem och även uppgett att han genom att anmäla dem för brott hos polisen skulle se till att de blev utvisade ur Sverige.

Hovrätten ansluter sig i huvudsak till det som tingsrätten ansett vara utrett om Imtiaz Ahmeds och Fardowsi Zamans situation och instämmer i att det är dessas beskrivning av sin boendesituation och av upplevda alternativ som ska ligga till grund för bedömningen. Av det som utretts drar hovrätten emellertid andra slutsatser än tingsrätten.

Visserligen var Imtiaz Ahmed och Fardowsi Zaman vid tidpunkten för sin första kontakt med Masudur Khandaker i en på så sätt besvärlig situation att de för tillfället inte hade något boende ordnat för sig. Emellertid skiljer sig deras belägenhet avsevärt från vad som under lagstiftningsarbetet synes ha avsetts med ”svår situation”. Så är de båda universitetsutbildade och kom till Sverige i syfte att studera och arbeta. Enligt vad de själva uppgett utgör de bangladeshisk medelklass och det var Fardowsi Zamans familj som med egna medel skulle bekosta de relativt höga terminsavgifterna vid det svenska universitetet. Före ankomsten till Sverige hade de beviljats uppehållstillstånd för en tid av tretton månader. Till detta kommer att båda talade god engelska och hade med sig en inte obetydlig summa pengar som kunde täcka deras levnadsomkostnader under i vart fall ett antal inledande månader. Enligt vad som uppgetts om deras arrangemang var det Fardowsi Zaman som först skulle bedriva studier, under vilken tid Imtiaz Ahmed skulle bidra med arbetsinkomster. Därefter skulle han studera. Av det anförda följer att deras situation uppvisade stora likheter med – eller i vissa hänseenden var något bättre än – andra studenters och att de hade förhållandevis goda förutsättningar att ordna sin tillvaro och ta sig fram i det svenska samhället, trots att de nyligen kommit hit och inte behärskade svenska. Så hade de t.ex. under sina första dagar i Sverige lyckats ordna två olika tillfälliga boenden och Fardowsi Zaman hade haft kontakter med sin kurskoordinator.

Mot denna bakgrund är det tydligt för hovrätten att Imtiaz Ahmed och Fardowsi Zaman i straffbestämmelsens mening inte befann sig i en svår situation när de först träffade Masudur Khandaker och fick erbjudande om att bo i lägenheten och inte heller när de några dagar senare – efter att ha flyttat in – accepterade att arbeta i restaurangen för att få bo kvar.

Som framgått har åklagaren även för tiden därefter gjort gällande att förhållandena utgjort en svår situation för Imtiaz Ahmed och Fardowsi Zaman, nämligen på så sätt att Masudur Khandaker uttalat att han genom att anmäla dem för brott skulle få dem utvisade och att han på visst sätt hotat dem med våld. Inget av detta är emellertid av beskaffenhet att kunna utgöra en svår situation i lagens mening.

Med detta sagt ska det noteras att utredningen i och för sig ger stöd för att Masudur Khandaker återkommande gjort uttalanden som av Imtiaz Ahmed och Fardowsi Zaman uppfattats som hot om våld och om utvisning. I inget fall har dock omständigheterna kring något sådant enskilt tillfälle blivit styrkta. Av detta följer att hovrätten i motsats till tingsrätten inte finner det visat att Masudur Khandaker skulle ha hotat Fardowsi Zaman och Ahmed Imtiaz genom att ”på ett hotfullt sätt” inför Fardowsi Zaman hålla ett vapen eller en vapenattrapp. Att ett vapen eller en attrapp visats upp framgår i och för sig av utredningen. Det är emellertid oklart när i tiden och i vilket sammanhang detta skulle ha skett och som hovrätten uppfattat Fardowsi Zamans uppgifter ska det t.ex. inte ha varit i omedelbar anslutning till en diskussion dem emellan om anställningskontrakt, utan några dagar därefter. På grund av det anförda har det påstående om olaga hot som ryms inom gärningspåståendet om människoexploatering således inte blivit styrkt.

Bara i Imtiaz Ahmeds fall har det varit fråga om arbete under uppenbart orimliga villkor

Hovrätten har här efter att bedöma om Masudur Khandaker har använt Imtiaz Ahmed och Fardowsi Zaman i arbete under uppenbart orimliga villkor. I detta ligger att – som tingsrätten gjort – ta ställning till vad för slags arbete Imtiaz Ahmed och Fardowsi Zaman utfört, i vilken utsträckning de faktiskt arbetat och vilken lön de fått. Först om hovrätten kommer fram till att det varit fråga om arbete under uppenbart orimliga villkor ska det bedömas om det rör sig om exploatering, vilket alltså är en *otillbörlig* användning.

Hovrätten har inledningsvis ingen annan uppfattning än tingsrätten i frågan om vad som blivit utrett om Imtiaz Ahmeds och Fardowsi Zamans arbetsuppgifter. Imtiaz Ahmeds arbete har således bestått i att bemanna kassan, städa och vara behjälplig med olika sysslor i köket. Fardowsi Zamans arbetsuppgifter har i huvudsak varit att städa och diska.

När det gäller den omfattning i vilken Imtiaz Ahmed och Fardowsi Zaman arbetat kan vad som är utrett om restaurangens öppettider tjäna som stödbevisning. I likhet med tingsrätten kommer hovrätten fram till att restaurangen under den med åtalet avsedda tiden hade öppet på vardagar mellan kl. 11 och 22, på lördagar mellan kl. 13 och 22 och på söndagar mellan kl. 13 och 21 samt att den vid något tillfälle höll stängt och vid något eller några tillfällen öppnade senare på dagen. De återopade fotografierna av vissa anteckningar i restaurangens personalliggare har ett begränsat bevisvärde för frågan om i vilken omfattning Imtiaz Ahmed och Fardowsi Zaman arbetat. Emellertid talar de på så sätt i samma riktning som den muntliga bevisningen att de visar att Imtiaz Ahmed arbetade i större utsträckning än Fardowsi Zaman.

I fråga om Imtiaz Ahmed har åklagaren påstått att denne arbetat ”cirka 11–12 timmar per dag, sex till sju dagar per vecka”. Enligt den återopade sammanställningen på s. 100 i förundersökningsprotokollet ger detta totalt 482,5 timmar under perioden mellan den 17 september 2018 och den 3 november 2018, eller i genomsnitt 68,9 timmar per vecka.

Imtiaz Ahmed har inte fört anteckningar om sina arbetade timmar. Dock har han berättat att han arbetade i omkring 45 dagar på restaurangen, att arbete utfördes sju dagar i veckan och att arbetspassen på vardagar sträckte sig från kl. 9 till 23 och under veckosluten från kl. 11.30 eller 12 till kl. 21 eller 22 samt att man slutade lite tidigare på söndagar. Vidare har han beskrivit att han under två eller tre dagar – när två andra i personalen hade rest till Italien – öppnade restaurangen omkring kl. 15 och hade öppet till kl. 22 eller 23.

Som tidigare angetts har Imtiaz Ahmeds uppgifter i sig ett högt bevisvärde. Inget tyder således på att han skulle ha överdrivit antalet arbetade dagar eller timmar eller att han i någon större omfattning skulle ha uppehållit sig i restaurangen utan att arbeta. På sätt tingsrätten redovisat får hans uppgifter vidare stöd av övrig muntlig bevisning och är förenliga med vad som är utrett om restaurangens öppettider. Utredningen ger alltså ett starkt stöd för att Imtiaz Ahmed arbetade i restaurangen från öppning till stängning alla dagar som den höll öppet.

Hovrätten gör därför ingen annan bedömning än tingsrätten såvitt gäller den återopade sammanställningen över Imtiaz Ahmeds arbetade timmar. De avdrag som åklagaren tillämpat

vid beräkningen omfattar väl de avvikande öppetider som framkommit i målet. Detta innebär att åklagaren har styrkt att Imtiaz Ahmed arbetat i den omfattningen som gjorts gällande.

När det gäller omfattningen av Fardowsi Zamans arbete har åklagaren påstått att arbete utförts ”varannan vecka förmiddagar cirka tre till fyra timmar per dag och en till två dagar under helgen, cirka 11 timmar per dag, samt varannan vecka 11–12 timmar under sex dagar”. Den åberopade sammanställning på sidan 102 i förundersökningsprotokollet ger vid handen att detta leder till totalt 95 timmar under perioden mellan den 17 september 2018 och den 30 september 2018, eller i genomsnitt 47,5 timmar per vecka.

Inte heller Fardowsi Zaman har gjort noteringar om i vilken omfattning hon arbetat. Hon har dock berättat att hon arbetade femton dagar som anställd i restaurangen och att hon under den tiden i princip bara arbetade hela dagar. Under tre av dessa femton dagar hade hon dock lektion och tog då ledigt några timmar. Under femtondagarsperioden inföll två veckoslut och hon arbetade då heldagar, med början kl. 10.

Det står klart att utredningen i Fardowsi Zamans fall inte ger en helt tydlig bild av i vilken utsträckning arbete utförts. Visserligen har hennes uppgifter ett högt bevisvärde, men är inte lika detaljerade och klara som Imtiaz Ahmeds i fråga om faktiskt arbetad tid. Till detta kommer att övrig muntlig bevisningen inte tydligt stöder påståendet om omfattningen av hennes arbete. Så har Abdullah Al Mamun uppgett att det mestadels var Imtiaz Ahmed som arbetade och att Fardowsi Zaman hjälpte till vid behov. Och Sirajul Islam har berättat att Fardowsi Zaman jobbade i cirka två månader – dvs. längre än vad hon själv uppgett – och att hon arbetade från morgonen och att hon ibland slutade kl. 16 och ibland inte förrän vid stängningsdags. Vissa av vittnena har dessutom sagt sig aldrig ha sett Fardowsi Zaman arbeta, vilket i och för sig kan ha sin förklaring i att hon bara arbetade under femton dagar. På grund av det anförda är utredningen inte tillräckligt robust för att det ska vara styrkt att Fardowsi Zaman har arbetat i den omfattning som åklagaren påstått. Emellertid kan utredningen anses ge stöd för att hon arbetat i vart fall motsvarande hälften av den tid som gjorts gällande.

Som tingsrätten angett är det visat att ingen av Imtiaz Ahmed och Fardowsi Zaman fått någon lön utbetald i pengar, vare sig kontant eller genom banköverföring. I fråga om värdet av

annan ersättning är det utrett att de skulle avstå en del av sin lön mot att de i stället fick kost och logi. I fråga om värdet av denna kost- och bostadsförmån gör hovrätten samma bedömning som tingsrätten, nämligen att den ersättning som Imtiaz Ahmed och Fardowsi Zaman därigenom fått motsvarar 5 320 kr per person och månad.

Mot denna bakgrund ansluter sig hovrätten till tingsrättens bedömning att Imtiaz Ahmed har arbetat under uppenbart orimliga villkor.

Detsamma kan emellertid inte sägas om Fardowsi Zaman. Utifrån vad som är utrett om omfattningen av hennes arbete och värdet av bostads- och kostförmånerna har hon haft en högre timlön än vad tingsrätten kommit fram till. Till detta ska läggas att hon i omkring en månads tid bodde i lägenheten och i viss utsträckning fick fria måltider där utan att hon under den tiden själv arbetade i restaurangen och utan att hon betalade hyra eller annat. En sammantagen bedömning av Fardowsi Zamans arbetssituation ger därför vid handen att det för hennes del inte varit fråga om arbete under uppenbart orimliga villkor. Redan av detta skäl ska Masudur Khandaker således frikännas från åtalet för människoexploatering i förhållande till henne.

Masudur Khandaker har inte genom vilseledande exploaterat Imtiaz Ahmed i arbete

Hovrätten har alltså funnit att Masudur Khandaker gett Imtiaz Ahmed en oriktig uppfattning om den lön som skulle betalas för arbetet på restaurangen och därefter använt denne i arbete under uppenbart orimliga villkor. Den fråga som därmed uppkommer är om sambandet här emellan är sådant att Masudur Khandaker i straffbestämmelsens mening kan sägas ha genom vilseledande exploaterat Imtiaz Ahmed i arbete under sådana villkor.

Situationen är därmed densamma som hovrätten redan inledningsvis skisserade, nämligen att det enda föreliggande otillbörliga medlet är vilseledande och exploateringssättet arbete under uppenbart orimliga villkor (se s. 8). Som då framhölls måste det i ett sådant fall uppställas krav på ett på visst sätt kvalificerat vilseledande samtidigt som det är nödvändigt att med noggrannhet kunna visa att det är genom detta vilseledande som någon exploaterats i arbete.

I förevarande fall kan hovrätten inte finna att den oriktiga uppfattning som Masudur Khandaker bibringat Imtiaz Ahmed uppfyller kraven på ett sådant vilseledande. Så är det ju ett av kriminaliseringens huvudsakliga syften att skydda personer som av olika skäl redan är utsatta. Att då lämna en oriktig uppgift om lön till en person som inte är i den bemärkelsen utsatt – vilken uppgift leder till att vederbörande arbetar långa dagar utan att få betalt – är givetvis i högsta grad förkastligt, men kan enligt hovrättens mening inte utgöra ett sådant allvarligt angrepp på någons frihet eller frid att gärningen ska bestraffas som människoexploatering. Masudur Khandaker ska därför frikännas. Inte heller ska han dömas i enlighet med det påstående om olaga hot som innefattas i åklagarens gärningsbeskrivning.

Påföljd

Eftersom hovrätten frikänner Masudur Khandaker, ska tingsrättens påföljdsbestämning upphävas.

Skadestånd

Kränkning samt sveda och värk

Med den utgång målet fått i hovrätten ska Imtiaz Ahmeds och Fardowsi Zamans yrkanden om ersättning för kränkning samt sveda och värk avslås.

Anspraak på ersättning för utebliven lön

Som grund för sitt yrkande om ersättning för utebliven lön får Imtiaz Ahmed och Fardowsi Zaman anses ha åberopat ett mellan dem och Masudur Khandaker träffat avtal, och således inte de åtalade gärningarna.

Som framgått har hovrätten kommit fram till att det är ställt utom rimligt tvivel att det mellan Masudur Khandaker och Imtiaz Ahmed och Fardowsi Zaman ingåtts en överenskommelse om att lön skulle betalas med 100 kr per timme.

Även den omständigheten att Imtiaz Ahmed har arbetat i 482 timmar och 30 minuter i restaurangen har blivit ställd utom rimligt tvivel, liksom att någon lön inte har utbetalats. Det för

tvistemål gällande beviskravet – styrkt – är därmed uppfyllt för dessa omständigheter (jfr Högsta domstolens avgörande NJA 2019 s. 845 p. 18).

I fråga om Fardowsi Zaman har hovrätten funnit det vara ställt utom rimligt tvivel att hon arbetat i 47 timmar och 30 minuter, men däremot inte påstådda 95 timmar. I denna del bedömer hovrätten att hon inte förmått styrka att hon arbetat i mer än 47 timmar och 30 minuter.

Såvitt gäller frågan om tillägg för obekväm arbetstid kan hovrätten konstatera att målsägandena i sina respektive beräkningar av det yrkade beloppets storlek visserligen nämnt att sådant tillägg ska ingå i den lön som ska utbetalas. Emellertid får ett avgörande inte grundas på andra omständigheter än sådana som åberopats som grund för yrkandet. Mot denna bakgrund är det hovrättens bedömning att målsägandena inte har åberopat rättsfakta av innebörd att avtalet genom tolkning eller på annat sätt ska anses innefatta en rätt till tillägg för obekväm arbetstid. Genom att bifalla yrkandet i den delen – vilket alltså skett – har tingsrätten dömt utöver vad en part åberopat såsom grund för sin talan. Detta fel kan dock utan väsentlig olägenhet avhjälpas i hovrätten och yrkandena i fråga om sådana tillägg ska därför avslås.

Hovrätten kan härafter konstatera att Masudur Khandakar bara förnekat Imtiaz Ahmeds och Fardowsi Zamans åberopade rättsfakta och alltså inte åberopat några motfakta eller gjort rättsinvändningar. Den omständigheten att han inte vitsordat beloppet innebär inte att hovrätten som skäl för nedsättning av skadeståndet kan beakta t.ex. den omständigheten att Fardowsi Zaman vederlagsfritt bott i lägenheten och ätit vissa måltider under en månads tid efter det att hon slutat arbeta i restaurangen (jfr NJA 2016 s. 791 p. 7). Eftersom Imtiaz Ahmed och Fardowsi Zaman styrkt sina respektive anspråk i de delar som hovrätten nu redogjort för, ska yrkandena om skadestånd för utebliven lön bifallas i motsvarande omfattning.

Det sagda innebär att Masudur Khandaker ska förpliktas att betala 32 328 kr till Imtiaz Ahmed och 3 183 kr till Fardowsi Zaman. Ränta ska utgå på beloppen på sätt framgår av domslutet.

* * *

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B

Överklagande senast den 19 mars 2021

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Patrik Örnsveld och Madeleine Lindholm (referent),
tf. hovrättsassessorn Alexander Lindgren samt nämndemännen Vinko Stifanic och Andreas
Salomonsson.

Hovrätten är enig.

AVRÄKNINGSUNDERLAG finns i hovrättens akt.

NORRKÖPINGS
TINGSRÄTT
TR 4

DOM
2019-12-05
meddelad i
Norrköping

Mål nr: B 198-19

PARTER (Antal tilltalade: 1)

Tilltalad

MASUDUR Rahman Khandaker, 19691006-1099
Lammholmsbacken 190
127 49 Skärholmen

Offentlig försvarare:

Advokat Karin Carlsson
Advokaterna Nilsson & Partners AB
Drottninggatan 25
602 24 Norrköping

Åklagare

Kammaråklagare Eva Wintzell och Emelie Källfelt
Åklagarmyndigheten
Riksenheten mot internationell och organiserad brottslighet
Box 57
101 21 Stockholm

Målsägande

1. Imtiaz Ahmed
Bergslagsgatan 18 Lgh 1102
602 17 Norrköping

Målsägandebiträde:

Advokat Johanna Bergman
Modus Advokater HB
Fleminggatan 15
602 42 Norrköping

2. Fardowsi Zaman
Bråbogatan 9 Lgh 1001
602 16 Norrköping

Målsägandebiträde:

Advokat Johanna Bergman
Modus Advokater HB
Fleminggatan 15
602 42 Norrköping

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 418 601 05 Norrköping	Olai Kyrkogata 58	011-24 35 00 E-post: norrkopings.tingsratt@dom.se Vår PERSONUPPGIFTSBEHANDLING, se www.norrkopingstingsratt.domstol.se	011-13 71 34	måndag - fredag 08:00-16:00

DOMSLUT

Brott som den tilltalade döms för

Människoexploatering, 4 kap 1 b § 1 st brottsbalken
2018-09-17 -- 2018-11-03

Påföljd m.m.

Fängelse 8 månader

Skadestånd

1. Masudur Khandaker ska betala skadestånd till Imtiaz Ahmed med 40 000 kr avseende ersättning för kränkning, jämte ränta på beloppet enligt 6 § räntelagen (1975:635) från den 3 november 2018 till dess betalning sker.
2. Masudur Khandaker ska betala skadestånd till Imtiaz Ahmed med 34 184 kr avseende ersättning för utebliven lön, jämte ränta på beloppet enligt 6 § räntelagen (1975:635) från den 3 november 2018 till dess betalning sker.
3. Imtiaz Ahmeds skadeståndsyrkande avslås såvitt avser yrkad ersättning för sveda och värk.
4. Masudur Khandaker ska betala skadestånd till Fardowsi Zaman med 40 000 kr avseende ersättning för kränkning, jämte ränta på beloppet enligt 6 § räntelagen (1975:635) från den 3 november 2018 till dess betalning sker.
5. Masudur Khandaker ska betala skadestånd till Fardowsi Zaman med 6 754 kr avseende ersättning för utebliven lön, jämte ränta på beloppet enligt 6 § räntelagen (1975:635) från den 3 november 2018 till dess betalning sker.
6. Fardowsi Zamans skadeståndsyrkande avslås såvitt avser yrkad ersättning för sveda och värk.

Brottsofferfond

Den tilltalade åläggs att betala en avgift på 800 kr enligt lagen (1994:419) om brottsofferfond.

Ersättning

1. Karin Carlsson får ersättning av staten med 129 375 kr. Av beloppet avser 103 500 kr arbete och 25 875 kr mervärdesskatt.
 2. Johanna Bergman får ersättning av staten för arbete som målsägandebiträde med 90 561 kr. Av beloppet avser 69 345 kr arbete, 3 104 kr utlägg och 18 112 kr mervärdesskatt.
 3. Staten ska stå för kostnaden för försvararen och målsägandebiträdet.
-

SAMMANFATTNING	5
YRKANDEN M.M.	7
UTREDNINGEN.....	8
Vad parterna har anfört i sak.....	8
Åklagaren.....	8
Fardowsi Zaman och Imtiaz Ahmed	12
Masudur Khandaker	14
Den muntliga bevisningen	16
Målsägandenas berättelser	16
Den tilltalades berättelse.....	35
Vittnesbevisningen	46
DOMSKÄL.....	68
Frågan om Masudur Khandaker ska dömas för brott	68
Allmänna utgångspunkter vid bedömningen	68
Tingsrättens bedömning av åtalet.....	71
<i>Något om brottet människoexploatering</i>	<i>71</i>
Bakgrunden till kriminaliseringen	71
Bestämmelsens första led – det otillbörliga medlet	74
Bestämmelsens andra led – exploatering i viss verksamhet	76
<i>Frågorna i målet</i>	<i>80</i>
Har målsägandena arbetat på restaurangen?	80
Har Masudur Khandaker vilselett målsägandena?	81
Har målsägandena varit i en svår situation som utnyttjats av Masudur Khandaker?.....	86

Finns det ett orsakssamband mellan vilseledande/utnyttjandet och att målsägandena arbetat på restaurangen?	94
Har Masudur Khandaker använt målsägandena i arbete under uppenbart orimliga villkor?	95
Är det fråga om en exploatering?	107
Frågan om påföljd	107
Straffvärde	107
Vilken påföljd ska utdömas?	110
Frågan om skadestånd	112
Kränkningssersättning	112
Sveda och värk	113
Utebliven lön	113
Övriga frågor	116

SAMMANFATTNING

Tingsrätten har genom denna dom dömt Masudur Khandaker till fängelse i åtta månader för brottet människoexploatering. Målet, som rört exploatering utan samband med människohandel i arbete under uppenbart orimliga villkor, är det första av sitt slag. Utredningen har varit omfattande och de juridiska frågorna har varit komplexa till sin natur. Nedan följer en sammanfattning av vad tingsrätten har kommit fram till. I övrigt hänvisar tingsrätten till vad som framkommer av domskälen.

I målet har åklagaren presenterat sådan bevisning att tingsrätten funnit det vara ställt utom rimligt tvivel att Masudur Khandaker genom vilseledande i fråga om lön och genom utnyttjande av målsägandenas svåra situation exploaterat dem i arbete under uppenbart orimliga villkor. Masudur Khandaker har därmed dömts för brottet människoexploatering.

Tingsrätten har bedömt att åtalet för olaga hot ska ingå i åtalet om människoexploatering. Tingsrätten har därför prövat påståendena om olaga hot och människoexploatering i ett sammanhang.

Åklagaren har motbevisat Masudur Khandakers invändning om att målsägandena inte arbetat på restaurangen. Genom bevisningen är det i stället styrkt att Masudur Khandaker erbjudit målsägandena arbete mot en lön om 100 kr/timmen samt mat- och bostadsförmåner, vilket målsägandena godtagit. Genom den skriftliga bevisningen avseende Masudur Khandakers och dennes bolags ekonomi, samt de närmast samstämmiga uppgifterna i målet om hur han konsekvent inte betalat någon eller rätt lön till sina anställda, har tingsrätten funnit det vara bevisat att Masudur Khandaker aldrig haft för avsikt att betala målsägandena någon lön. Han har således vilselett målsägandena.

Målsägandena, som är från Bangladesh, var nyanlända i Sverige. De har vid gärningen saknat bostad och saknat all kännedom om svenska förhållanden. Under anställningen har de vidare hotats av Masudur Khandaker när de försökt hävda sin rätt. Tingsrätten har funnit att åklagaren bevisat att Masudur Khandaker hotat målsägandena med utvisning, med våld samt med ett vapen eller en vapentrapp. De olaga hot som påståtts ha skett med stekpanna är dock inte bevisade i målet. Trots att målsägandena är välutbildade och haft vissa tillgångar med sig, har tingsrätten bedömt att de befunnit sig i en svår situation. Tingsrätten har därvid konstaterat att kraven för vad som utgör en svår situation ifråga om människoexploatering inte är lika högt ställda som när fråga är om människohandel.

Tingsrätten har funnit det styrkt att målsägandena arbetat långa arbetsdagar för en synnerligen låg lön. Lönen har bestått i den ersättning som målsägandena fått genom kost- och bostadsförmåner. Målsäganden Imtiaz Ahmed har arbetat 11 – 12 timmar om dagen sex till sju dagar i veckan för en ersättning om ca 19 kr/timmen. Målsäganden Fardowsi Zaman har i sin tur arbetat varannan vecka varje förmiddag på vardagar och en till två dagar under helgen, ca 11 timmar per dag, samt varannan vecka 11 – 12 timmar om dagen i sex dagar för en ersättning om ca 28 kr/timmen. Under perioden den 17 september – 3 november 2018 har Imtiaz Ahmed arbetat 482,5 timmar och Fardowsi Zaman arbetat 95 timmar. Vid en bedömning av arbetssituationen i sin helhet har tingsrätten funnit detta utgöra arbete under uppenbart orimliga villkor.

Tingsrätten har bestämt påföljden till fängelse i åtta månader. Tingsrätten har därvid funnit att människoexploatering är ett brott av sådan art att påföljden normalt ska bestämmas till fängelse.

Målsägandena har tillerkänts skadestånd för kränkning med 40 000 kr vardera och för utebliven lön. Tingsrätten har ogillat målsägandenas yrkande om ersättning för sveda och värk.

YRKANDEN M.M.

Åklagaren har yrkat att tingsrätten ska döma Masudur Khandaker för *människoexploatering* och *olaga hot*, i enlighet med den justerade stämningsansökan som bifogas domen (se domsbilaga 1).

Målsäganden Fardowsi Zaman, som biträtt åtalet, har begärt att tingsrätten ska förplikta Masudur Khandaker att betala skadestånd till henne med 73 293 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 3 november 2018 till dess betalning sker. Av begärt belopp avser 50 000 kr ersättning för kränkning avseende människoexploatering, 10 000 kr ersättning för kränkning avseende olaga hot, 5 000 kr ersättning för sveda och värk avseende psykiskt lidande för båda de åtalade gärningarna och 8 293 kr ersättning för utebliven lön (se domsbilaga 2).

Därtill har målsäganden Imtiaz Ahmed, som även han biträtt åtalet, begärt att tingsrätten ska förplikta Masudur Khandaker att betala skadestånd till honom med 106 998 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 3 november 2018 till dess betalning sker. Av begärt belopp avser 50 000 kr ersättning för kränkning avseende människoexploatering, 10 000 kr ersättning för kränkning avseende olaga hot, 5 000 kr ersättning för sveda och värk avseende psykiskt lidande för båda de åtalade gärningarna och 41 998 kr ersättning för utebliven lön (se domsbilaga 3).

Masudur Khandaker har förnekat gärningarna. Målsägandena har aldrig arbetat på restaurangen och han har aldrig hotat dem. Han har bestritt skadeståndsyrkandena och har, med undantag för sättet att beräkna ränta, inte kunnat vitsorda något belopp som skäligt i och för sig.

Masudur Khandaker har i anledning av misstankar som prövats genom denna dom varit frihetsberövad såsom gripen, anhållen eller häktad från och med den 7 oktober

2019 till och med den 21 november 2019, se det avräkningsunderlag som bifogas domen.

UTREDNINGEN

Vad parterna har anfört i sak

Åklagaren

Åklagaren har sakframställningsvis anfört att målsägandena Fardowsi Zaman och Imtiaz Ahmed, som är födda 1994 respektive 1995, kom till Sverige från Bangladesh den 7 september 2018. Båda två är välutbildade och har läst vid universitet i Bangladesh. Fardowsi Zaman hade kommit in på en utbildning vid Linköpings universitet och hade därför fått ett uppehållstillstånd i ett år som studerande. Imtiaz Ahmed, som är gift med Fardowsi Zaman, fick uppehållstillstånd som medföljande till Fardowsi Zaman.

När paret kom till Sverige hade de ingen bostad. När de anlände fick de dock ett tillfälligt boende i ett gästrum via universitetet, där de kunde bo endast några dagar. Kort efter ankomsten till Sverige besökte de Norrköping där en del av undervisningen sker. De letade upp en restaurang, restaurang Indra, för att äta mat. De började då tala med restaurangens ägare Masudur Khandaker. Masudur Khandaker erbjöd paret att komma och bo samt arbeta hos honom. I samma fastighet som restaurangen, men i en annan port, fanns det en lägenhet i vilken de kunde bo. Masudur Khandaker sade att de skulle få komma och provjobba i en vecka. Om det gick bra skulle de få fortsätta arbeta hos honom och då få lön. Utöver att paret skulle få mat från restaurangen och husrum skulle Masudur Khandaker betala ut lön. Inledningsvis sades att lönen skulle uppgå till 123 eller 130 kr per timme, men då mat och husrum skulle ingå sade Masudur Khandaker att de skulle

få 100 kr i timmen som lön. Det görs dock gällande att Masudur Khandaker aldrig hade för avsikt att ge målsägandena någon ekonomisk betalning kontant eller till konto.

Fardowsi Zaman och Imtiaz Ahmed flyttade in och började arbeta i tiden runt den 15 september 2018. Fardowsi Zaman hade undervisning varannan vecka på eftermiddagar men Imtiaz Ahmeds tanke var att han skulle arbeta i Sverige och då han inte hade någon annan sysselsättning kunde han arbeta betydligt mer. Fram till den 3 november 2018 arbetade Imtiaz Ahmed i princip varje dag, såväl under vardagar som under helger. Detta motsvarar väsentligen mer än heltid. Fardowsi Zaman som hade sina studier arbetade inte lika mycket. Den vecka hon hade lektioner arbetade hon framförallt förmiddagar men hon arbetade hela dagar den vecka hon var lektionsfri. Efter ett tag slutade Fardowsi Zaman att arbeta men hon fortsatte att bo i lägenheten. Att målsägandena arbetat på restaurangen framgår av personalliggare från restaurangen, av fotografier samt av uppgifter från övrig personal.

Med anledning av att Masudur Khandaker sagt att paret skulle få lön och att lön i Sverige betalas ut runt den 25:e i varje månad frågade målsäganden den 25 september 2018 efter sin lön. Masudur Khandaker skyllde då på att han inte hade några pengar och på att målsägandena inte hade bankkort eller bankkonto. Målsägandena begärde därefter vid flera tillfällen att få sin lön men blev då illa behandlade eller hotade. Masudur Khandaker hotade vid flera tillfällen att han skulle döda dem eller liknande. Vid vissa tillfällen lyfte och hytte han även en stekpanna mot dem. Masudur Khandaker visade också ett vapen – huruvida vapnet varit äkta eller inte är okänt – för Fardowsi Zaman vilket inneburit ett hot.

Den 3 november 2018 sade Imtiaz Ahmed att han ville tala med Masudur Khandaker om lönen. Det resulterade i ett bråk och slutade med att Masudur Khandaker slängde ut båda målsägandena. Fardowsi Zaman kontaktade då en man

vid namn Mostafa Golam som kunde tala svenska och som ringde polisen. När polisen kom till platsen fick målsäganden gå in i lägenheten och samla sina tillhörigheter. Polisen antecknade därvid att lägenheten var väldigt spartanskt och att det föreföll som att det inte funnits en säng utan målsägandena sov på golvet. Polisen hjälpte målsägandena få kontakt med socialjouren för att få en plats att sova.

Masudur Khandaker har varit i restaurangbranschen en längre tid och har bott i Sverige i cirka 30 år. Han bor i Skärholmen i Stockholm med sin familj och har genom bolaget 4 Sisters Kök AB bedrivit verksamhet i restaurangen Indra sedan slutet av 2014. Under hösten 2018 försattes dock bolaget, med anledning av en konkursansökan som gavs in den 20 augusti 2018, i konkurs. Vad gäller Masudur Khandakers privata ekonomi har hans skuldsättning nyligen lett till att huset i Skärholmen blivit utmätt. Det görs gällande att Masudur Khandaker, med anledning av såväl bolagets som hans egen ekonomiska situation, insett att han inte haft möjlighet att betala vare sig lön eller medföljande arbetsgivaravgifter och därmed inte avsett att betala ut lön till målsägandena såsom utlovats. Av den ekonomiska utredningen framgår även att någon lön aldrig utbetalats till målsägandena.

Det görs gällande att målsägandena varit vilseledda av Masudur Khandaker om att de skulle få utbetald lön. De har inte fått några pengar utan bara mat och husrum. De har vidare befunnit sig i en svår situation då de varit helt nyanlända i Sverige, kunnat engelska men inte svenska, saknat bostad, arbetat och inte fått lön men stannat kvar eftersom de inte haft annan bostad. Det har vidare sagts att om de inte hade stannat kvar så skulle de absolut inte ha fått någon lön. Därutöver var de rädda för Masudur Khandaker. Det är således fråga om en exploatering och det görs gällande att det är uppenbart orimliga villkor som de arbetat under.

Under den period som åtalet rör pendlade Masudur Khandaker till Norrköping, men övernattade också ibland i den lägenhet om fem rum och kök som ligger i

anslutning till restaurangen. Förutom målsägandena så bodde ytterligare två personer som arbetade i restaurangen i lägenheten. Masudur Khandaker hade ett rum som han ensam disponerade över. Restaurangen Indra hade öppet varje dag, och från restaurangens sida på Facebook framgår att restaurangen under 2018 hade öppet på vardagar kl. 11.00 – 22.00, på lördagar från kl. 13.00 – 22.00 och på söndagar från kl. 13.00 – 21.00. Det görs gällande att dessa öppettider även var de arbetstider som målsägandena hade. Restaurangen hade en stor omsättning på personal, där flera andra i personalen också haft svårt att få ut sin lön.

Den ersättning som målsägandena fått i form av mat och husrum är uppenbart orimlig i förhållande till den tid som målsägandena arbetat. Vidare görs gällande att det är med ledning av förhållanden på den svenska arbetsmarknaden som den bedömningen ska göras. I Sverige finns kollektivavtal som reglerar löner. Av kollektivavtal för handelsanställda framgår att minimilön för de utan yrkesvana i april 2018 varit 124 kr per timme, vilket motsvarar en månadslön om 21 484 kr för heltidsarbete. Därtill kommer en ersättning för obekväm arbetstid med 22,35 kr per timme. Med den utgångspunkten skulle Imtiaz Ahmed, som arbetat i 42 dagar under 12 – 13 timmar om dagen, haft rätt till en lön om 62 683 kr inklusive OB-ersättning före skatt. Vad gäller Fardowsi Zaman har hon arbetat i 12 dagar, från den 17 september till slutet av september 2018. Utifrån ovan nämnda beräkning skulle hon haft rätt till 12 377 kr inklusive OB-ersättning före skatt. Eftersom det är fråga om en lägre lön så skulle de enbart betala kommunalskatt om 33 procent.

Målsäganden har fått ersättning i form av mat och husrum. Vad gäller matkostnad framgår av konsumentverkets tips och råd kring privatekonomi att en normal månadskostnad för mat som tillagas hemma för en person är 2 620 kr. Vad sedan avser kostnad för boende har målsägandena delat en femrumslägenhet med tre andra personer. Då hyran för lägenheten uppgått till 13 528 kr, har värdet av denna ersättning uppgått till omkring 3 000 kr vardera.

Åklagaren har åberopat den bevisning som framgår av domsbilaga 1.

Fardowsi Zaman och Imtiaz Ahmed

Fardowsi Zaman och Ahmed Imtiaz har sakframställningsvis anslutit sig till vad som anförts av åklagaren och därutöver gjort följande tillägg. Under de förhållanden som de befunnit sig i Sverige har de inte haft rätt till någon hjälp med ekonomiskt bistånd eller bostad från svenska myndigheter. I stället har de varit hänvisade till att klara sin egen försörjning. Fardowsi Zaman har varit student och visserligen haft rätt att hyra ett mindre studentrum, men detta hade inneburit att målsägandena hade fått bo åtskilda eftersom Imtiaz Ahmed inte haft rätt att bo i ett studentboende.

Under den tid som de arbetade på restaurangen och bodde i lägenheten så fick de inte regelbundna måltider om frukost, lunch och middag. De som arbetade för Masudur Khandaker tilläts endast att nattetid efter att restaurangen stängts äta av de rester som funnits för dagen. All annan mat fick de bekosta själva och de tilläts inte att använda köket för att tillaga egen mat. I en sedvanlig avtalsenlig lön ligger en rätt för arbetstagaren att ta paus för lunch samt ytterligare kortare pauser under arbetsdagen. De fick dock inte rätt att ta paus vid nästan något tillfälle. Som exempel kan nämnas att en i personalen som behövde köpa ett skärp inte kunde det då personalen inte tilläts lämna restaurangen under de tider som butikerna har öppet. Vidare skulle de egentligen ha deltagit i Svenska För Invandrare för att lära sig bättre svenska, men tilläts inte delta i sådan utbildning då det hade inneburit att de hade lämnat arbetet under den tiden.

När de började att arbeta för Masudur Khandaker tog han kopior på deras pass. Masudur Khandaker lät de också förstå att han hade stor politisk makt i Bangladesh, och när de gjort anspråk på sin lön har han utöver att rikta direkta hot mot dem även förklarat att han kan utsätta deras familjer i Bangladesh för allvarlig

våldsbrottslighet. Masudur Khandaker har också förklarat att han som svensk medborgare inte riskerar höga straff för det fall han skulle göra allvar av hoten. Det var allmänt känt bland de anställda att Masudur Khandaker uttalade hot och att personalen arbetade i rädsla för honom. Det är ett flertal personer som målsägandena arbetat med som lämnat restaurangen när de inte fått lön, vilket visar att Masudur Khandaker inte haft för avsikt att betala lön utan satt detta i system.

Vad gäller yrkat skadestånd saknas det praxis för vad som utgör skälig ersättning för kränkning till följd av brottet människoexploatering. Det belopp som yrkats för kränkning utgör, bl.a. med ledning av de högre belopp som utdöms i mål gällande människohandel, skäligt belopp. Vid bedömningen ska särskilt beaktas att det är fråga om en gärning som begåtts under förhållandervis lång tid, att det skett genom att målsägandena utsatts för hot mot sig själva och mot deras familjer, samt att Masudur Khandaker utnyttjat deras utsatthet och vilselett dem. Vid bedömningen av kränkningers ersättningen för brotten olaga hot ska beaktas att hoten skett vid upprepade tillfällen och i kontexten av den svåra situation som målsägandena befunnit sig i.

Vad gäller yrkad ersättning för utebliven lön har det inte gjorts avdrag för de levnadskostnader i form av mat och husrum som åklagaren redogjort för. Detta eftersom de fått leva under spartanska och icke-godtagbara förhållanden där de inte ens haft tillåtelse att ta paus och arbetat under slavliknande förhållanden med överhängande hot.

Yrkat belopp för sveda och värk är skäligt och avser det sammantagna lidande som brotten orsakat målsägandena.

Fardowsi Zaman och Imtiaz Ahmed har åberopat samma bevisning som åklagaren samt det som framgår av domsbilagorna 2 och 3.

Masudur Khandaker

Masudur Khandaker har sakframställningsvis anført att han varit verksam i restaurangbranschen sedan 1991. Sedan 2015 har han bedrivit verksamhet i Norrköping via restaurangen Indra. Beträffande anställda har han inte varit ansluten till något kollektivavtal och har alltså inte tecknat några avtal direkt mot vare sig arbetsgivarorganisationer eller facket. I Sverige föreligger det inte heller någon skyldighet för arbetsgivare att teckna kollektivavtal. Däremot har han vid anställning av personal kontaktat facket för att höra sig för om på vilken nivå lönen enligt kollektivavtal ligger.

De som varit anställda på restaurangen har tecknat anställningsavtal. Att så har skett framgår bland annat av det anställningsavtal som tecknats i juni 2019 med Sirajul Islam som arbetat till och från på restaurangen. Har man varit anställd på restaurangen har man också haft arbetskläder med texten ”Indra” på, och de anställda har inte tillåtits att arbeta i privata kläder.

I början av september 2018 kom Fardowsi Zaman och Imtiaz Ahmed till hans restaurang för att äta. Då de alla var från samma land började de att tala med varandra. Målsägandena berättade för honom att de saknade både bostad och pengar för att klara sig. Eftersom han själv hade det tufft när han kom till Sverige för 30 år sedan valde han att erbjuda målsägandena bostad och mat. Han gjorde dock tydligt för dem att det var fråga om en tillfällig lösning för att de skulle ordna bostad på annat sätt. Mot den bakgrunden sade han också till dem att det inte var tillåtet för dem att folkbokföra sig på adressen. Målsägandena folkbokförde sig dock på adressen ändå, under tiden den 7 september 2018 till och med den 19 november 2018.

Under tiden målsägandena bodde i lägenheten hjälpte han målsägandena att ansöka om en studentbostad. En depositionsavgift om 3 000 kr har också betalats av

Fardowsi Zaman in till Studentbo den 14 september 2018. Enligt reglerna för Studentbo måste man deponera den summan för att kunna ansöka om bostad. Till Sverige hade målsägandena med sig stora summor pengar och smycken. Det rör sig om några tusen euro och några tusen amerikanska dollar samt smycken till ett värde av 50 – 60 000 kr.

Målsägandena har inte arbetat på restaurangen. Däremot har de uppehållit sig i restaurangens lokaler. Bland annat har Fardowsi Zaman studerat i lokalen. Vidare har både Fardowsi Zaman och Imtiaz Ahmed tagit mat i lokalen samt utnyttjat det tvättutrymme som finns i källaren. Vad gäller fotografierna på den personalliggare som finns i målet har den anmälts stulen då den försvunnit från restaurangen. Han har fått information om att han måste anteckna de tillfällen då besökare, och då inte gäster utan andra personer, uppehåller sig i restaurangen. Vidare har det inte varit tillåtet med lösa papper i personalliggaren och han har inte skrivit något sådant. Vad gäller restaurangens öppettider är de tider som framgår av Facebook-inlägget inte riktiga. Restaurangen hade öppet på vardagar kl. 11.00 – 14.00 och på helger kl. 16.00 – 22.00. På helgerna stängde köket redan kl. 21.00. Vid de tider som målsägandena påstår sig ha arbetat på restaurangen var det avvikelser från öppettiderna, vilket framgick av en lapp som satt på restaurangens dörr. Av ett fotografi taget den 30 oktober 2019 framgår att lappen fortfarande finns kvar på restaurangdörren.

Upprinnelsen till att målsägandena lämnade lägenheten den 3 november är att han hade lovat målsägandena en tillfällig lösning i fråga om mat och husrum. Det hade gått viss tid och han hade fått klagomål från hyresvärden om cigarettfimpar som låg vid ingångarna till restaurangen. Han gjorde då klart för målsägandena att de var tvungna att flytta. Han har aldrig uttalat några hot. När polisen senare kom till platsen antecknade polisen att det var fråga om ett civilrättsligt fall.

Masudur Khandaker har som bevisning åberopat anställningsavtal och fotografi.

Den muntliga bevisningen

På åklagarens begäran har förhör hållits med målsägandena Fardowsi Zaman och Imtiaz Ahmed samt vittnena Merjul Islam Juman (matbud på företaget Wolt), Dawn Mahmud (även kallad ”Rippon”, tidigare anställd på restaurang Indra), Abdullah Ali Mamun (även kallad ”Pavel”, tidigare anställd på restaurang Indra), Ameerullah Khan (tidigare anställd på restaurang Indra), Syed Rizvi (tidigare anställd på restaurang Indra), Sirajul Islam (även kallad ”Bodi”, tidigare anställd på restaurang Indra), Mostafa Golam (tidigare anställd på restaurang Indra), och Karim Moslu (matbud på företaget Wolt). Masudur Khandaker har hörts över åtalet.

Målsägandenas berättelser

Fardowsi Zaman har sammanfattningsvis berättat följande. Vad hennes målsägandebiträde har sagt stämmer. Hon är uppväxt i en medelklassfamilj i Bangladesh. Hon gifte sig med Imtiaz den 16 november 2016. I Bangladesh gjorde hon klart sin fil.kand. och hon kom till Sverige för att läsa ett mastersprogram i migrationsfrågor vid Linköpings Universitet. Imtiaz följde med till Sverige för att arbeta. Tanken var att han skulle stödja henne ekonomiskt under studierna genom att arbeta, och när hon var klar skulle han studera. Hon tog med sig en del pengar till Sverige, cirka 2 000 euro och 1 000 amerikanska dollar i kontanter. Hon hade också med sig smycken till ett värde av omkring 50 000 kr som hon hade fått när hon gifte sig. Det var två eller tre örhängen.

När de var i Bangladesh var det inte helt säkert att alla formaliteter kring uppehållstillstånd i Sverige skulle hinna bli klart. I Bangladesh är det inte så vanligt att man åker till Sverige för att studera. Vidare tar processen vid migrationsverket mellan tre och fem månader och de kunde inte ordna en bostad i Sverige då det rådde viss ovisshet kring om hon skulle få tillståndet beviljat. Helt plötsligt blev

dock tillståndet beviljat och då hade de inte hunnit få en bostad. Hon beviljades uppehållstillstånd i 13 månader. Hon hade anmält till sin lärare på universitetet att hon var i behov av bostad, men läraren kunde inte hjälpa henne. När de kom till Sverige vistades de först i Linköping i tre eller fyra dagar. Då bodde de först under två dagar på ett så kallat "Guest house" i Linköping. De hade inte möjlighet att stanna där längre än så. Det var någon annan som skulle dit efteråt och de fick bara en plats där eftersom det råkade vara ledigt. Det var dyrt och kostade 1 400 kr natten och de delade på utrymmet tillsammans med en annan familj. Därefter kom hon i kontakt med en kvinna från Bangladesh vid namn Soraya som också skulle studera i Sverige, och de fick tillbringa en natt i Sorayas studentlägenhet. De kunde dock inte bo kvar hos Soraya då det inte var tillåtet för dem att bo i hennes studentlägenhet. Den första lektionen hölls den 11 eller den 12 september 2018, och då undervisningen skulle ske vid campus i Norrköping åkte de dit.

I Norrköping träffade hon sin kurskoordinator som föreslog att hon skulle kontakta de som anordnar studentbostäder, Kombo. Där kunde man om man var student tillbringa en natt för bara 100 kr. Hon och Imtiaz hade dock för avsikt att bo tillsammans. Samma dag började hon att leta efter en indisk eller bangladeshisk restaurang för att äta lunch. Nära universitetet fanns en restaurang vid namn Indra. De gick dit. När de var på restaurangen förstod hon att ägaren till restaurangen var från Bangladesh, varpå hon tog initiativ till att prata med honom. Ägaren var Masudur Khandaker. Hon berättade om deras situation och att de ville bo tillsammans men inte hade hittat något lämpligt. De frågade Masudur om han kände till någon som kunde hyra ut en bostad i en eller två månader, för efter den 1 december hade hon fått löfte från Studentbostäder om en bostad. Då sade Masudur att han hade en lägenhet och om de ville kunde de få bo där. Så då flyttade de dit dagen därpå.

Efter två dagar frågade hon Masudur hur mycket det skulle kosta för dem att bo i lägenheten. Masudur svarade inte något gällande hyra. Tre eller fyra dagar senare

började Masudur säga att det inte gick att bo i lägenheten då lägenheten var avsedd för restaurangens personal, men om vi började arbeta på restaurangen skulle det kanske gå att ordna. Masudur sade även att inget i Sverige är gratis, varken mat, boende eller logi. De svarade att de kunde tänka sig att börja arbeta. Imtiaz började arbeta först. Under de första fem dagarna jobbade Imtiaz som praktikant. Under den tiden flydde två av Masudurs anställda från restaurangen. Dagen det hände började hon också att arbeta och efter det jobbade de där båda två permanent. De två som flydde hette Bodi, och Rippon. När de kom till lägenheten första gången bodde det tre personer där, det var Bodi, Rippon och Pavel. Nästan varje natt brukade Bodi och Rippon säga att de inte fick den lön som de egentligen skulle ha. Bodi och Rippon bestämde sig för att de skulle flytta till Italien. Två dagar efter att de hade flytt kom det en ny person också från Italien till restaurangen. Efter att den personen arbetat i fem dagar stack han också iväg.

Imtiaz började arbeta på morgonen och kom tillbaka till lägenheten på kvällen. Eftersom hon i början studerade visste hon inte mer om vad han gjorde. Hon minns inte när restaurangen öppnade men eftersom restaurangen hade lunchbuffé gick de som skulle arbeta ned kl. 09.00 för att förbereda. Imtiaz gick då ned tillsammans med Bodi, Rippon och Pavel. Restaurangen brukade vara öppen fram till kl. 22.00 – 22.30 och någonstans vid kl. 23.00 brukade de städa. Efter det kom Imtiaz tillbaka upp till lägenheten tillsammans med de andra.

När hon började arbeta var det först som praktikant i tre till fem dagar. Därefter arbetade hon 15 dagar som anställd. Hon slutade efter 15 dagar på grund av att hon inte tyckte om Masudurs beteende och då hon hade en examination som närmade sig. Imtiaz ställde också upp och sade att det var bättre att bara han arbetade. När hon arbetade var det i princip bara hela dagar. Under tre av de 15 dagarna hade hon lektion, så då tog hon ledigt några timmar. Det stämmer inte att hon studerat i lokalerna utan de dagar hon hade undervisning öppnade hon bara sin laptop i restaurangen för att kontrollera så att lektionerna inte hade ställts in. Vad gäller

helger så hade restaurangen ganska mycket folk på lördagar och söndagar. Så då arbetade alla, även hon och Imtiaz. Hon arbetade två helger under den period om 15 dagar som hon arbetade. Eftersom universitetet var stängt på helgen arbetade hon heldag. De kom dock ned till restaurangen vid kl. 10.00 i stället för kl. 09.00 då restaurangen öppnade senare på helgerna. När hon jobbade var ingen av dem ledig.

Den skylt som framgår av fotografiet på restaurangen taget den 30 oktober 2019 fanns inte där när hon arbetade på restaurangen. Restaurangen ägs nu av en ny ägare och heter Indian Garden. Tiderna som står på skylten gällde inte under hösten 2018. De tider som framgår av inlägget på Facebook stämmer dock.

I restaurangen arbetade Imtiaz i den främre delen som kallas för kassan och ibland var han också i köket och hjälpte till. Han fick till exempel stycka kött. Hon hade till uppgift att diska. Hon arbetade också i två dagar som servitris. Hon talade engelska med gästerna, som var unga och uppskattade det. Det var inget problem eftersom nästan alla i Sverige talar engelska.

I början var Masudur på restaurangen varje dag. När Imtiaz fick lära sig att hantera kassan började dock Masudur att komma senare och ibland kom han inte alls. De dagar som Masudur lämnade restaurangen och åkte hem gick han vid kl. 20.00. De dagar som Masudur blev kvar i Norrköping stannade han till slutet av arbetspasset. Masudur stannade i snitt två kvällar per vecka och sov då också i lägenheten. När Masudur var i restaurangen brukade han stå bredvid kassan. När Bodi och Rippon lämnade restaurangen fick dock Masudur gå in i köket och hjälpa till då de inte behärskade alla maträtter.

När man kom till lägenheten var det två rum som var låsta som Masudur hade tillgång till. De gick aldrig in i de rummen. Rippon och Bodi hade varsitt rum, och Pavel bodde i ett av Masudurs rum. Hon och Imtiaz bodde i ett rum bredvid toaletten. I rummet hade de ett litet skåp och en singelmadrass.

I lägenheten var det inte tillåtet att tillaga mat. Masudur hade bestämt det. De brukade på kvällen äta vad som fanns kvar efter dagen. De brukade ta upp det från restaurangen till lägenheten. Vad gäller frukost och lunch brukade hon köpa bröd och sådant från Hemköp. Det brukade de äta i lägenheten eftersom man inte fick äta nere i restaurangen på lunchen. Restaurangen var aldrig stängd mellan lunch och middagstid. Under tiden gick ingen upp till lägenheten utan alla var kvar. Det kunde kanske vara fråga om toalettbesök och sådant. Att någon skulle ha gått upp och vilat i lägenheten har hon inget minne av. De var så få och det skulle inte gå om någon lämnade och gick upp. Alla som arbetade på restaurangen bodde i lägenheten och åt av maten på kvällen. Alla klagade på att de inte fick tillräckligt med lön. De sade till och med till henne och Imtiaz att de måste vara försiktiga med att få pengar och att de måste göra upp i klartext med Masudur. Ingen pratade om Masudur och pengar nere i restaurangen utan de pratade uppe i lägenheten. Vad gäller tvättutrymmet var det bara Imtiaz och Bodi som gick ned och tvättade. De gjorde det nattetid.

Det fanns ett system som gick ut på att man skrev själv hur mycket man jobbade. Vissa dagar tillät dock inte Masudur eller Bodi dem att skriva. Om man tittar på personalliggaren kan man se att handstilen varierar. Hon skrev själv i personalliggaren vid två tillfällen. Det är på sidan 31 i förundersökningen längst ned till vänster och på sidan 27. Hon känner igen sin handstil då hon skriver stort, skriver bokstaven z på det sättet och gör runda prickar över i:n. Hon brukade fråga om de hade antecknat att hon hade arbetat, varpå de svarade ja. Personalliggaren förvarades på en hylla högt upp dit hon inte kunde nå då hon är kort, varför hon brukade be någon annan att anteckna. Bodi brukade säga att han skulle anteckna åt henne. Det var först när Imtiaz fotade personalliggaren och visade henne som hon förstod att de bara hade antecknat att hon hade arbetat i sex dagar. Vad gäller tiderna som är antecknade i personalliggaren brukade ingen skriva ned tider. Hon har aldrig skrivit ned vilka tider hon arbetat. Man arbetade aldrig bara i någon timme, utan arbetade mycket längre. Imtiaz fotograferade personalliggaren strax innan de skulle lämna restaurangen. Lappen som fanns i personalliggaren fanns

sedan tidigare och var inklistrad med tejp. Där fanns andra personers namn och personnummer som hon inte kände till.

De hade inga arbetskläder på restaurangen. En gång bad Masudur henne att hjälpa honom köpa sex stycken tröjor, varpå Masudur sade att alla som jobbade skulle börja ha de tröjorna. Ingen började dock att använda tröjorna. Bilden på Imtiaz när han står i köket som finns i förundersökningen har hon tagit. Den togs när han arbetade i restaurangen. Han har på sig sin egen t-shirt och inte en av tröjorna som Masudur köpt. Tröjorna var svarta och enfärgade.

Första dagen som Imtiaz skulle börja arbeta följde hon med och diskuterade lön. När hon frågade Masudur om lön sade han att enligt svensk lag hade man rätt till 123 kr per timme. Eftersom de fick bo i lägenheten och få mat skulle de dock få betalt med 100 kr i timmen. Masudur sade uttryckligen att man drog av 23 kr i timmen för logi och mat. Hon var nöjd med den lönen. De hade själva ingen aning om reglerna i Sverige och hur mycket man skulle få i lön. De begärde även att få anställningskontrakt av Masudur. Masudur svarade dock att enligt svenska regler så får man inget kontrakt om man saknar svenskt personnummer. Masudur bad då en av de anställda som var med, Bodi, att hjälpa dem att kontakta Skatteverket för att lämna in en ansökan om att få de sista siffrorna i ett personnummer. Bodi följde med dem till Skatteverket och hjälpte dem med ansökan om personnummer. Masudur sade att så länge ett svenskt personnummer inte var beviljat kunde man inte utfärda eller sluta något kontrakt. Masudur sade samtidigt att om de skulle fortsätta arbeta skulle han ordna allting. När beslutet om svenskt personnummer kom hem till dem lämnade de beslutet till Masudur. När Masudur hade tittat på pappret sade Masudur att det inte räckte med det utan de behövde ha id-kort. När de sju dagar senare hade ordnat id-kort gick hon till Masudur med kortet och sade att allt var färdigt och att de behövde få sina kontrakt. Då sade Masudur att det inte heller räckte med Id-kort utan de var tvungna att ha bankkonto. När de hade öppnat bankkonton sade Masudur att det inte räckte eftersom de också var tvungna att ha bank-id. Efter allt

prat fram och tillbaka började hon få intrycket att Masudur inte hade någon avsikt att ingå avtal eller att ge dem lön. Då började de att be honom om att ge dem lön. Så fort de började tala om pengar så hittade Masudur på att de hade gjort något fel eller att de inte klarade av arbetet. Masudurs ögon blev röda och han pratade högt. När Masudur blev upprörd blev de rädda. De vände sig då till Bodi och bad honom att förmå Masudur att ge dem sin lön.

Hon var rädd för Masudur. Hon vet inte om de andra i personalen var rädda för honom men de tyckte inte om honom. När de pratade om lön höjde Masudur rösten och fick en arg blick. Hon blev då tyst och försökte att vara artig. Hon var rädd för att Masudur skulle skapa problem eller göra något dumt, både i Sverige och i Bangladesh. Masudur uttryckte sig ofta på det viset, att han kunde göra vad som helst som han ville. Masudur brukade säga att ingen skulle ta emot deras polisanmälan eller göra något. Under de två månaderna som de var i restaurangen hade de sett åtta personer arbeta där som efter några dagar försvunnit. Frågan ställdes varför de försvann. Hon började resonera att antingen var de rädda för Masudur eller så skrämde Masudur bort dem. Första gången hon upplevde rädsla för Masudur var den dagen då Masudur berättade om ett tillfälle när Rippon och Bodi inte ville arbeta. Masudur berättade att han ville skjuta båda två i benen och att hans fru hade förhindrat honom från att avlossa skotten. Masudur har berättat om den incidenten men det är inget hon själv har sett. Efter det blev hon rädd för honom och för att han kunde göra vad som helst. Hon såg också i restaurangen att fönster och dörrar var sönderslagna, och hon blev rädd när hon funderade på varför sådana saker hände kring Masudur. Masudur hade också behållit kopior på deras pass. Han berättade för dem att om de gjorde något annat än det han ville eller ställde till med problem så hade han personer i Bangladesh som kunde ordna saker.

Hon har sett Masudur bete sig illa mot andra. Det var en kille från Pakistan som slutade dagen därpå. En av de anställda Robin behövde köpa ett skärp men kunde inte eftersom Masudur inte tillät dem att lämna restaurangen under arbetstid och när

de slutade fanns det inte någon butik som var öppen. Imtiaz kunde inte heller gå och klippa sig. De hade ingen annanstans att vända sig och inget ställe att bo, så de stannade. De hade ett löfte från Studentbostäder om tillträde till en bostad den 1 december 2018. Hon bestämde sig för att oavsett hur svårt det var måste hon vara kvar. Sverige är ett kallt land och man kunde inte vara ute. Hotell var också dyrt.

Vid ett tillfälle såg hon en pistol hos Masudur. Det var vid ett tillfälle i lägenheten på översta våningen. De hade några dagar innan börjat lyfta frågan om kontrakt. Vid tillfället diskuterade de anställningskontraktet. Det var bara hon och Masudur där. Masudur hade på sig en röd badrock och stod vid dörren till sitt rum när han visade upp en pistol för henne. Hon vet inte varifrån han hämtat pistolen. Masudur siktade inte på henne men visade att han hade pistolen. Hon blev tyst och rädd. Pistolen var svart och var inte stor utan liten. Hon kan inget om vapen utan hade bara sett sådant på tv och det här var första gången hon hade sett en pistol. För henne är pistol och gevär, på bengali benämnt ”bondo”, samma sak. Hon kollade bara på pistolen en gång och kollade snabbt. Den pistol som är fotograferad i förundersökningen överensstämmer kanske vad gäller nedre delen men den främre delen avviker lite. Masudur sade bara att han hade den. Hon kände att hon måste berätta om händelsen för Imtiaz och att de måste lämna restaurangen så fort som möjligt. Samma natt som Imtiaz kom upp sade hon att hon hade något viktigt att berätta, varefter hon visade och berättade. Efter detta fick hon en flashback av gången med pistolen framför sina ögon varje gång Masudur hade sin arga blick. Han hade den arga blicken nästan varje dag. Hon hade redan tidigare började förbereda sitt cv men nu ansträngde hon sig än mer för att hitta ett annat arbete. Det stämmer att tilläggsprotokollet är hennes. Hon gjorde först ett litet på mobilen och sedan ett på datorn.

Vid två tillfällen kom Masudur med en stekpanna och skulle slå henne. Det hände dels dagen då de lämnade restaurangen och polisen kom, dels vid ett tillfälle fyra eller fem dagar innan. Masudur lyfte stekpannan mot dem eftersom de gjorde

anspråk på sina pengar. Han blev arg och ville inte betala. Han sade också fula ord på bengali (*tolken har här anmärkt att det saknas en svensk översättning av ordet som Fardowsi Zaman uppgett i förhör men att ordet betyder att man inte är anständig, att man är en slavinna och utgör ett uttryck som är förnedrande mot en kvinna*). Den första gången som Masudur lyfte stekpannan stod Masudur i köket medan hon stod i rummet där man diskade. De stod på ett avstånd av några meter. Mellan utrymmena finna en lucka som man ser igenom. Masudur lyfte då upp stekpannan och uttryckte sig på det viset med stekpannan i handen. Han frågade också vad de skulle göra och om de skulle tillkalla polisen. Masudur sade att polisen inte skulle göra något då Masudur hade ett svenskt pass. Masudur sade ofta att polisen inte kunde göra något. Vid det tillfället stod Imtiaz vid kassan och då diskmaskinen var på hörde han kanske inte vad som sades.

Dagen då de lämnade restaurangen och polisen kom hade hon och Imtiaz haft heta ordväxlingar med Masudur om pengar. Imtiaz gick till Masudur med pappret med kontonummer och sade att Masudur måste sätta in pengar på det kontonumret. Masudur ville under inga omständigheter betala. Då sade Imtiaz att den 25:e hade passerat att de nu var inne på den 3:e i nästa månad. Masudur var då på väg att slå Imtiaz med stekpannan men Bodi gick emellan och särade på dem. Hon vet inte om Bodi hade fått ledigt från arbetet eller inte men Bodi var där. Masudur hade en stekpanna i handen och använde tillmälen och fula ord. Masudur bad dem att sticka från lägenheten med detsamma. Klockan var då 22.00, det var kallt ute och de hade ingenstans att ta vägen. Hon fick kontakt med en vän som kunde hjälpa dem att ringa till polisen. Polisen försökte då få undan Masudur och hjälpte dem att ta sig därifrån. De ringde polisen eftersom Masudur hade varit så nära henne med stekpannan.

Hon har inte hamnat i skuld till Masudur utan det är han som är skyldig henne den lön hon är berättigad till.

Hon tänkte inte på att polisanmäla Masudur eftersom han kanske kunde göra något dumt i hemlandet. Det var på hennes lärares uppmaning som de gjorde anmälan. Hennes lärare sade att hon inte var den första eller sista personen som skulle råka ut för Masudur, och att hon måste ställa upp och agera. Även personal från socialen uppmanade henne att anmäla. När hon anmälde ringde hon hem och frågade hur de hade det där och om alla var välbehållna. Hon var dock övertygad om att eftersom hon var i Sverige kunde ingen röra henne här. Efter händelsen var hon i början nervös och rädd. Nu känner hon sig normal. Under huvudförhandlingen har hon dock inte velat lämna tingsrätten eftersom hon känner sig säkrare här inne. Hon har inte heller varit tillbaka på restaurangen förrän hon fick veta att Masudur var häktad. Då gick hon en dag för att titta men gick inte in.

Hon har i dag gått tre av fyra terminer på mastersprogrammet vid Linköpings universitet. Det är hennes familjemedlemmar som betalar för studierna, totalt 160 000 kr för fyra terminer. Hon betalade första terminen. Andra och tredje terminen betalades också av henne från Sverige. En termin återstår. Pengarna kom från Bangladesh.

Vad gäller deras plan för boende och om de hade kunnat lämna restaurangen tidigare så gjorde de en intresseanmälan hos Hyresbostäder men de hade ett poängssystem. Om hon inte ackumulerade ett visst antal poäng kunde hon inte få någon bostad. Hon fick sitt tillstånd den 26 augusti 2018, den 6 september 2018 reste hon från Bangladesh och den 7 september 2018 kom hon till Sverige. Under den korta perioden kunde hon inte anordna någon bostad. Det är svårt att hitta bostad i Sverige. Det stämmer att hon betalade in en deposition till Studentbo i september 2018. Tanken var att de skulle lämna restaurangen om de hade haft någon boendeplats. Hon kände ingen i Sverige innan hon kom hit och hade inte några släktingar i Sverige. Hon kände inte Sirajul sedan tidigare och har ingen kännedom om varifrån i Bangladesh han kom ifrån. Mostafa Golam är en person

som Imtiaz lärde känna när han och Sirajul besökt moskén, innan Sirajul åkte till Italien.

Hörd mot uppgift i förhör (s. 206 i förundersökningsprotokollet) om att hon skulle ha uppgett att hon hade med sig 3 000 euro och 1 000 dollar har Fardowsi Zaman uppgett att polisen frågade hur mycket hon och Imtiaz tagit med sig gemensamt. Utöver den summa hon uppgett hade Imtiaz med sig 1 000 euro, vilket blir sammanlagt 3 000 euro och 1 000 amerikanska dollar.

Hörd mot uppgift i förhör (förundersökningsprotokoll s. 198) om att hon skulle ha kommit till Sverige den 20 september 2018 har Fardowsi Zaman uppgett att det måste ha antecknats fel. Hon sade att hennes första lektion var den 20 augusti och hon kunde inte gå då eftersom hon fick sitt inresetillstånd så sent. Det som hon har sagt är den 7 september vilket framgår av hennes pass.

Hörd mot uppgift i sammanfattning av förhör (förundersökningsprotokoll s. 198) om att hon ska ha sagt att hon började arbeta den 6 september 2018 har Fardowsi Zaman uppgett att det måste ha skett en förväxling av datum. Den 6 september 2018 var datumet hon reste till Sverige.

Hörd mot uppgift i förhör (förundersökningsprotokollet s. 199) om att hon ska ha sagt ”vi hade hunnit arbeta 40 dagar” har Fardowsi Zaman uppgett att hon i det svaret inkluderade Imtiaz. Det är även skälet till att det står ”vi”. Polisen ställde sedan en följdfråga angående hur många dagar just hon arbetat varpå hon svarade 15 dagar.

Hörd mot uppgift i sammanfattning av förhör (förundersökningsprotokoll s. 198) om att hon ska ha sagt att personalliggaren fotograferades en vecka innan de lämnade restaurangen har Fardowsi Zaman uppgett att Imtiaz visade fotografierna för henne först några dagar efter de lämnat restaurangen. Fotografiet är taget den 2

november 2018. Förhöret var den 9 november 2018. Det var vad hon menade, att fotografiet tagits en vecka innan förhöret.

Ahmed Imtiaz har berättat sammanfattningsvis följande. I Bangladesh har han läst en kvalificerad universitetsutbildning i journalistik. Han är gift med Fardowsi och reste tillsammans med henne till Sverige. Syftet var att han skulle stödja Fardowsi ekonomiskt genom att hitta ett arbete. Först när Fardowsi var klar med studierna skulle han återuppta sina egna studier. När han reste till Sverige hade han med sig cirka 1 000 euro. Tillsammans med vad Fardowsi tagit med sig hade de 3 000 euro och 1 000 dollar. Han kände inte någon i Sverige och hade inga släktingar här. De hade en plan för hur länge pengarna skulle räcka i Sverige. Det skulle räcka en till två månader kanske. Han och Fardowsi pratar någorlunda flytande engelska.

De kom till Sverige den 7 september 2018. De åkte till Linköping och tillbringade de två första dagarna på ett "Guest house". Sedan bodde de en natt hos en kvinna i Linköping. Sedan tog de sig därifrån till Norrköping där lektionerna var. Det var problem med boendet och de fortsatte att leta efter en bostad. Fardowsi pratade med sin lärare Stefan om boende varpå Stefan kom med ett förslag om Kombo. Problemet var att i Kombo kunde bara Fardowsi bo eftersom hon är student. Han kunde inte bo där tillsammans med henne. De tog sig till Indra för att äta mat. Det var runt den 11–12 september 2018. Fardowsi pratade med ägaren till Indra, Masudur, då han såg ut att komma från Bangladesh. Masudur hörde om deras situation och om hur de hade det. Det kan hända att Masudur pratade med någon Wali men han vet inte. Det var då Masudur sade till dem att restaurangen hade ett personalboende och att de kunde bo där. Han minns inte detaljerna kring hur länge de skulle få bo där men inget sades om hur mycket de skulle betala för att bo i lägenheten. De pratade inte heller om att de skulle jobba på restaurangen. Dagen efter flyttade de in i lägenheten.

När de flyttat in i lägenheten tog Fardowsi upp frågan om hyra med Masudur. Masudur svarade att de inte kunde bo i lägenheten gratis och att de inte kunde bo där utan att betala. Masudur sade att de fick jobba. Masudur kom med förslaget att han skulle jobba där mot en timlön om 100 kr. Boende och mat fick alla och det ingick. Han var nöjd med den lönen. Han tror att Masudur först sade något belopp som gällde enligt svensk lag. Han känner igen att det var 123 kr det rörde sig om men att det efter avdrag för boende och mat blev 100 kr. Med den överenskommelsen började han att arbeta på restaurangen. Det var dagen därpå, omkring den 14 september 2018. Först arbetade han som praktikant. Senare hände det att Masudurs kock Sirajul och assistenten Rippon lämnade restaurangen. De lämnade nattetid. Han har hört att det var för att deras löner inte hade utbetalats ordentligt. Han informerade Masudur om att Sirajul och Rippon hade lämnat sina nycklar i lägenheten. Masudur kom då från Stockholm till restaurangen och sade till dem att de från och med dagen kunde jobba i restaurangen på heltid och inte som praktikanter. Hans arbetsuppgifter var att stycka kött vilket sedan övergick till att han började med matlagningen. Under tiden kom Sirajul tillbaka till restaurangen, varpå han började arbeta som assistent tillsammans med Sirajul i köket. Sedan fick han också lära sig hur man hanterar kassan. I början var det svårt eftersom han inte talar svenska men han lyssnade mycket på radio och lärde sig en del. Han började då ta emot beställningar och att göra en massa andra uppgifter i restaurangen.

Lägenheten som de bodde i låg på våning två. När man kommer in i lägenheten är det två rum på vänster sida, rakt på är det ett vardagsrum med en matsal bredvid. Sedan finns det ett badrum och bredvid badrummet hade de ett rum som var för dem. Bodi bodde i ett rum och Rippon bodde i vardagsrummet. I sitt rum hade de ett skåp, en trasig tv och en singelmadrass på golvet.

Det som Fardowsi berättat om mat stämmer. Det var inte heller så att de kunde äta varje dag. Fardowsi kunde till exempel inte äta varje dag eftersom hon jobbade då och då. När hon var i lägenheten var det bara de andra som fick äta. De åt inte

frukost där. Vad gäller lunch fick de nästan inte möjlighet att äta lunch på arbetstid. Han köpte kex från Netto och det tog han ibland och åt. Det var inte tillåtet att laga mat i lägenheten. Det var inte möjligt för dem att våga ställa frågan om varför det inte var tillåtet. De vågade inte fråga eftersom de inte hade någon egen bostad och om Masudur skulle kasta ut dem så visste de inte var de skulle bo.

De hade inga arbetskläder på restaurangen. När de var ute och jobbade hade man ibland ett förkläde om midjan.

Vad gäller arbetstider sade Masudur inledningsvis att han skulle hjälpa lite. När han sedan började arbeta så var det dock sent på kvällarna som de slutade. I början började han vid kl. 11.00 och slutade kl. 21.00. Sedan började han kl. 09.00 och restaurangen stängde kl. 22.00, varefter de städade fram till 23-tiden. Därefter brukade de gå upp i lägenheten. Restaurangens öppettider var från kl. 11.00 till kl. 14.00 då det var lunch. Sedan från kl. 14.00 startade något som hette after work meal, som kostade 129 kr. Det var ingen tid på dagen som restaurangen var stängd.

Han vet att det finns någon bok från Skatteverket men han är ny i Sverige och vet inget om svenska regler. Som han har hört ska man få införa sitt namn i boken om man har börjat arbeta på ett ställe. Redan första dagen, när han var praktikant, skrev Masudur upp namnen på ett papper och förde in det i personalliggaren. Han vet inte om han skulle få lön som praktikant. Det var avtalat om 100 kr i timmen men från vilken tidpunkt det skulle betalas visste han inte. För honom handlade det om att han inte var i den ställningen att han kunde argumentera med Masudur om lön. Masudur var inte i restaurangen vid några bestämda tider. I början kom Masudur vid kl. 10.00, sedan vid 15.00, och sedan obestämda tider. När han hade lärt sig alla arbetsuppgifter kom Masudur inte så ofta. De tillfällen som Masudur inte var där skrevs Masudurs namn i personalliggaren efter stängningsdags.

Han har skrivit i personalliggaren. Det är han som är nummer 37. Det står i personalliggaren att han arbetade första gången den 21 september 2018 men han arbetade innan dess. Han har inte kunnat ta foton på alla blad i personalliggaren och det var redan svårt att kunna skriva in sitt namn där så att fotografera var något han gjorde i smyg. Han lade personalliggaren på ett ställe snabbt och tog kort. De gånger han fick chansen att skriva i personalliggaren skrev han också in sin starttid. Han kunde dock inte införa sin sluttid. I personalliggaren, till exempel på sidan 30, ser man det genom att hans handstil är större men sluttiden är skriven med en mindre handstil. Den dag där det står kl. 12.30 har han jobbat hela dagen men de kanske började senare om det var en lördag eller söndag. Det är dock så att de arbetstider som står i personalliggaren inte stämmer med den tid som han har arbetat. Han vet inte vad som hände med personalliggaren efter att de lämnade restaurangen.

Han har inte gjort någon beräkning av hur mycket lön han har rätt till. Han tänkte att personalliggaren fanns och att Sverige var ett land där man inte kan bli lurad på det här sättet. Fram till den 3 november 2018 hade han arbetat i cirka 45 dagar. Han arbetade sju dagar i veckan. Vardagar från kl. 09.00 – 23.00 och helger från 11.30–12.00 till 21.00–22.00. Söndagar slutade de lite tidigare. Utöver arbetet hade han inga andra sysselsättningar. Det kom ibland andra bengaler till restaurangen som erbjöd honom att hänga med och spela badminton, men han fick förklara att han inte hade möjlighet eftersom han arbetade. Han frågade Masudur om att få gå till moskén men Masudur sade till honom att eftersom Masudur var i Stockholm var det inte möjligt för honom att lämna restaurangen och gå. Han tänkte då att eftersom Masudur skulle betala för arbetstiden som han var där var det inte rätt av honom att stänga restaurangen för ett moskébesök. Det var dock en period när Sirajul och Rippon hade åkt till Italien om sju dagar där Masudur under två eller tre dagar öppnade restaurangen vid kl. 15.00 och hade öppet till kl. 22.00-23.00. En av de dagarna var en fredag och då kunde han gå på fredagsbön. Det var i samband med det som han lärde känna Mostafa Golam. Under perioden när Sirajul och Rippon

var borta var det två pakistanier som hjälpte till. Det var också en annan pakistanier som var där i en eller två dagar som blev utkastad mitt i natten. Pakistaniern fick komma med polisen för att hämta sitt pass och väska som var kvar i lägenheten.

Under de 45 dagar han arbetat har Masudur hela tiden varit aggressiv. Så fort Masudur kom in i restaurangen betedde Masudur sig på ett sätt som skapade rädsla. Masudur skapade en miljö där de av rädsla inte skulle fråga om pengar. Masudur hittade hela tiden fel i deras arbete, om att de inte hade gjort si och inte hade gjort så. Det stämmer att Masudur visat ett vapen för Fardowsi. Fardowsi berättade om det för honom dagen det hände när han kom upp efter arbetsdagens slut. Fardowsi sade att Masudur hade ett gevär eller vapen, att man inte skulle bråka med Masudur och att man skulle vara försiktig. Fardowsi var självklart rädd. Han minns inte vid vilket datum detta hände. Masudur sade också att om man gjorde en polisanmälan mot honom kunde han inte skadas av det, men att de däremot kunde få problem med sina studier och visum. De var ju tvungna att ansöka om förlängning av visumet efter ett år, och då kunde det skapa problem. Situationen på arbetsplatsen var sådan att det skapades en tillvaro där man inte kunde gå ut från arbetsplatsen, att det inte fanns någon möjlighet till det.

Rädslan för att Masudur kanske skulle göra något fanns där hela tiden. Det han sagt i förhör om att Masudur hotat med att Masudur har makt att kasta ut honom samt skjuta och mörda honom stämmer. När han frågade om lön brukade Masudur också säga att polisen inte kan göra något eftersom Masudur är svensk medborgare och de är från Bangladesh. Masudur sade också att om de reste till Bangladesh kunde Masudur hitta dem där. Masudur hade kontakter där med högt uppsatta politiker, och eftersom Masudur hade kopior på deras pass kunde Masudur hitta dem. Masudur sade detta många gånger. Han trodde på Masudur och han hade en flygbiljett bokad hem till Bangladesh men han avbokade den. Han vet inte om Masudur sagt samma sak till de övriga anställda men alla hade problem med lönen. Vid något tillfälle strejkade Sirajul och gick inte till jobbet utan satt kvar i

lägenheten. Då sade Masudur till dem att om de sitter kvar där uppe så kommer de att sitta kvar där, dvs. att Masudur skulle skjuta dem i foten så att de inte kan röra sig. Att Masudur sade så orsakade den här rädslan för vad Masudur var i stånd till.

Masudur brukade ringa från Stockholm till Sirajul och ge instruktioner om hur jobbet skulle skötas, vilket Sirajul var tvungen att följa. Han pratade med Sirajul om att han var upprörd över lönen, varpå Sirajul sade att han (Sirajul) skulle se vad han kunde göra. Sirajul förstod också att hans (Imtiaz) pengar höll på att ta slut. Det var sent efter jobbet vid kl. 23.00. Sirajul sade att han inte skulle prata direkt med Masudur utan att Sirajul skulle ta upp det. Sedan vågade dock inte heller Sirajul prata med Masudur om det. Det var inget som Sirajul sade till honom men han vet att Sirajul också har familj kvar i Bangladesh. Han uppfattade det som att Sirajul också var rädd för Masudur.

Det har inte skett någon betalning av lön över huvud taget. Masudur hade sagt att enligt svenska regler ska lönen betalas ut den 25:e, men Masudur sade inte vilken 25:e. I och med han hade talat om den 25:e så väntade de varje 25:e på att de skulle få lön. De hade tänkt ta upp frågan om lön och att Masudur skulle betala dem, men de var rädda för vad som skulle hända om de blev uppsagda. Så det var först när alla pengar började att ta slut som de tog upp frågan med Masudur. Han minns inte när det var. Det var inte alla pengar som tog slut, men de hade både euro och dollar så det var en del av deras pengar. Det som de hade kvar var Fardowsis studieavgift. Om de skulle röra den så skulle de sakna möjlighet att betala för Fardowsis studier. Syftet med att de alls kommit till Sverige var ju för att studera. Han frågade därför Masudur om lönen och frågade när Masudur skulle betala. Han sade att deras pengar hade tagit slut. Masudur sade att utan bankkonto kan man inte betala lön. Robin berättade för honom att Masudur hade betalat lön till Robin utan att Robin haft något konto, men till honom hittade Masudur alltid på någon ursäkt. När han tog upp frågan om lön skrek också Masudur. Han gick sedan till Forex och öppnade ett konto. Tidigare hade han saknat möjlighet att gå iväg eftersom det var press att

jobba hela tiden vilket förhindrade honom från att gå ut. Just den dagen kom dock Masudur inte till restaurangen, varpå han sade till Sirajul att han hade ett ärende som skulle ta en halvtimme. Under den halvtimmen gick han och ordnade ett konto och fick ett kort hemskickat till adressen.

Han talade sedan om för Masudur att han hade ett bankkonto. Han skrev kontonumret på en lapp som han gav till Masudur. Masudur sade då att han skulle få pengar den dagen eller dagen därpå. Det var så Masudur sade hela tiden. Så den 3 november 2018 jobbade han inte. Han gick upp i lägenheten och satte sig. Sirajul kom då upp och frågade om han skulle fortsätta jobba. Han svarade att han inte skulle det då han inte fått lön på två månader. Om Masudur ville att han skulle jobba skulle Masudur behöva betala honom dagligen. Då sade Sirajul att Masudur kallade på honom och att han måste gå ned. När han var på väg ned såg han att Masudur var på väg upp och att Masudurs sinnesstämning var väldigt aggressiv, som om Masudur skulle slå honom. Det finns en bakre ingång till restaurangen och när man går in där kommer man till en till ingång. Det var mellan de två ingångarna. Han öppnade den ena dörren medan Masudur öppnade den andra. De gick in och det var då Masudur började skrika. Masudur var högljudd och skrek svordomar. Masudur sade att de på en gång skulle lämna bostaden. Han sade att de skulle göra det men att Masudur måste betala dem. Masudur sade ”vadå för pengar, du kommer inte få något”. Då frågade han Masudur varför då, eftersom han hade jobbat där. Det var då Masudur tog fram stekpannan för att slå honom. De var i ett utrymme i köket. Masudur lyfte upp stekpannan och var på väg mot honom för att slå. Då gick Sirajul emellan och stoppade. Fardowsi stod bakom honom och började att gråta av rädsla. Fardowsi ringde till Mostafa och sade att Masudur försökte att slå dem. Hon försökte få råd om vad de skulle göra. Då tog han telefonen från Fardowsi och sade till Mostafa att Mostafa måste skynda sig dit. Mostafa sade till dem att de måste gå framför cc-kameran som fanns bakom kassan i restaurangen så det skulle vara inspelat om Masudur försökte skada dem. Inom två minuter kom

polisen dit. Mostafa kom dit kl. 21.30 och då var diskussionen med Masudur avslutad.

Det var också den 3 november 2018 som han fotograferade personalliggaren. Han fotade personalliggaren eftersom Masudur hade skapat en situation där han kanske skulle bli tvungen att lämna restaurangen och då ville han ha bevis.

Han känner inte igen namnet Jonas Hillman och Masudur har inte sagt något om att hyresvärden framfört klagomål. Både han och Fardowsi är muslimer och de röker inte. Det stämmer att det är han som skrivit det cv som finns i tilläggsprotokoll. Han skrev först på sin mobil och skrev sedan ut cv:et på restaurangens skrivare.

Efter händelsen har han varit förbi restaurangen. Han arbetar med matleverans på Wolt och han brukade se om Masudurs bil stod utanför restaurangen. Om Masudurs bil stod där hämtade han inte leveransen som han skulle från restaurangen, på grund av rädsla. Fardowsi har undvikit restaurangen helt. Nu under huvudförhandlingen har de inte gått ut ur tingsrättens lokaler i pauserna då många vet att de är här.

Efter att han slutade på Indra fick han arbete på Wolt den 13 november 2018. Han jobbar kvar där. Fardowsi har fått ett arbete på McDonalds och nu arbetar han också där. Han arbetar på båda företagen och har fått anställningskontrakt av båda företag. På Wolt har han blivit utnämnd till ”employee of the month”. Det kan vara stressigt men de är mellan åtta och tio personer som arbetar där och de har ett system för raster. På McDonalds finns det också regler där man kan välja att äta restaurangens mat om man betalar 50 procent. På Indra fanns det också stress men de fick ingen möjlighet att vare sig ta rast eller att äta mat. På Wolt arbetar man olika pass, varav det första är mellan kl. 11 – 14 och det andra är mellan kl. 17 – 20. Han brukar arbeta varje dag då han egentligen inte tycker om att vara ledig. Han är dock ibland ledig vissa fredagar.

Hörd mot uppgift i förhör (förundersökningsprotokoll, s. 233) om att han ska ha sagt att även om de inte fått jobb på restaurangen hade de fixat sin levnad här eftersom de hade med sig pengar för att kunna bo här i sex månader har Imtiaz Ahmed uppgett följande. Alla vet att när studenter kommer till Sverige måste de visa vad de har för ekonomiska möjligheter.

Den tilltalades berättelse

Hörd över åtalet har *Masudur Khandaker* berättat sammanfattningsvis följande. Fardowsi och Imtiaz kom till restaurangen i september 2018 och började prata med honom om sina problem. Då ringde han till en bangladeshisk man vid namn Wali som bott i Norrköping jättelänge. Wali kom till restaurangen på en gång. Han diskuterade Fardowsis och Imtiaz situation med Wali. Fardowsi och Imtiaz kom från Bangladesh. De var vidare i en svår sits och var utan bostad. Han talade därför med Wali om vad som kunde göras. Wali ringde runt lite grann men hittade inte någon lösning. Under tiden satt Fardowsi och Imtiaz bredvid baren där de hade suttit och ätit. Han och Wali befann sig i den stora matsalen. Wali sade till honom att de var ungdomar och att han (Masudur) måste hjälpa dem. Wali sade till honom att han kunde låta dem bo i lägenheten ovanför restaurangen i några nätter och att de skulle se om de kunde hitta något. Han svarade ok. Efter det gick han tillsammans med Wali tillbaka till Fardowsi och Imtiaz. Han sade till dem att de kunde bo uppe i lägenheten men att de skulle hitta en annan lösning snart. Han sade till dem att de inte fick skriva sig på adressen.

Några dagar senare kom Fardowsi till honom med ett telefonnummer från universitet. Han ringde dit och frågade hur man kunde få en studentbostad. Kvinnan som han talade med gav honom information om att man kunde betala in 3 000 kr på ett plusgironummer som ett förskott och därefter få ett lösenord för att komma in på ansökningssidan. Han gick in på sidan på restaurangens dator och visade detta för

Fardowsi och Zaman. Den 12 september 2018 hade de betalat förskottet om 3 000 kr och sedan visade han dem hur man sökte efter bostad. De hittade en då en bostad med en hyreskostnad om omkring 4 000 kr. Fardowsi och Zaman sade att det var för dyrt och att de sökte något billigare. Att de sökte på studentbostäder den 12 september 2018 framgår av noteringar efter datorgenomgång i tilläggsprotokollet.

Den 14 september 2018 använde han restaurangens dator för att söka efter arbete för Imtiaz. Imtiaz hade skrivit ett cv på datorn. På Imtiaz cv såg han att Imtiaz hade läst journalistik, varpå han sade till Imtiaz att Imtiaz kunde söka arbete på Norrköpings Tidningar. Sedan gick han in och sökte efter jobb där med honom. Det framgår också av tilläggsprotokollet. Han sade också till Fardowsi och Imtiaz att de fick tillgång lösenord till både Wifi:t och till datorn. Därefter sade han åt dem att söka jobb och att skicka cv. Han sade också åt dem att ringa till arbetsgivarna. I oktober 2018 ringde han själv till ägaren på Wolt. Han kände ägaren Patrik eftersom hans restaurang har ett samarbete med Wolt. Han frågade Patrik om de behövde en leveransskille. Patrik svarade ja och upplyste om att Wolt höll i intervjuer. Wolt ville att det skulle vara någon med cykel eftersom leveranserna sker med cykel. Wolt skulle betala 80 kr i timmen. Imtiaz skulle låna en cykel från sin kompis men det visade sig vara för sent och Imtiaz kom också för sent till intervjun. Den gången fick inte Imtiaz något jobb. De på Wolt sade till Imtiaz att om Imtiaz kom senare med en cykel skulle Imtiaz få jobb. Då satte han sig med Imtiaz och kollade på Blocket efter cyklar.

I oktober 2018 hyrde han också en lägenhet i Hageby i andra hand. Hyreskontraktet var i hans namn. Det var en trea. Till lägenheten skulle Abdullah Ali Mamun flytta tillsammans med sin fru och sina barn. Tanken var att Imtiaz och Fardowsi skulle få ett rum där också. Han minns inte vad hyreskostnaden var för lägenheten men för rummet skulle Fardowsi och Imtiaz betala 3 000 kr till Abdullah Ali Mamun. Fardowsi och Imtiaz flyttade dock inte in. När han frågade dem varför de inte

flyttade in i lägenheten sade de att 3 000 kr var för dyrt för dem. Efter någon månad bytte Abdullah Ali Mamun lägenheten till en tvåa.

Imtiaz sade några gånger att han hade en släkting som bodde i Lund. Han ringde därför till sin kompis som bor i Malmö och frågade om han kände Imtiaz släkting. Han minns inte vad Imtiaz släkting heter. Kompisen i Malmö sade att han kände Imtiaz släkting. Då sade han till sin kompis att Imtiaz var här och att Imtiaz och Fardowsi hade problem med bostad. Han frågade kompisen om han kunde få släktingens telefonnummer så att han kunde ringde släkting och be de om hjälp. Han fick telefonnumret och ringde till Imtiaz släkting. Han frågade om mannen som svarade om de var släkt. Mannen sade ja men att mannen inte kunde hjälpa Imtiaz och Fardowsi.

Fardowsi har släkt i Stockholm. När Fardowsi och Imtiaz kom till Sverige via Arlanda övernattade de en natt hos den familjen i Stockholm. Det har Fardowsi och Imtiaz berättat för honom. När Fardowsi och Imtiaz kom första gången till lägenheten ovanför restaurangen sade de att de måste först till Stockholm och hämta sitt bagage. Han erbjöd sig då att skjutsa dem då han ändå skulle till Stockholm. Fardowsi och Imtiaz sade att de skulle åka tåg eller buss i stället. Han frågade om släktingarnas nummer och ringde till dem och frågade om de kunde ställa upp med hjälp. Släktingarna sade dock också nej.

Han berättade inte om att Fardowsi och Imtiaz hade släkt i Sverige som han hade kontakt med under förundersökningen eftersom han hade massa saker att tänka på. Han glömde bort det. Om han hade vetat att han skulle hamna i domstolen hade han antecknat det. Han kommer inte ihåg namnen på släktingarna. De telefonnummer han ringt till kan finnas i hans mobiltelefon.

Han uppmanade också Fardowsi och Imtiaz att ladda ned applikationer såsom Whatsapp och Viber så att de kunde hålla en kontakt med sina föräldrar. Han

uppmnade dem att ringa till sina föräldrar och diskutera hur de skulle göra. Han kom själv till Sverige för trettio år sedan och har en ung dotter som studerar på universitet. Han försökte att hela tiden hjälpa Fardowsi och Imtiaz utifrån egna erfarenheter.

I tiden före den 3 november 2018 hade han fått klagomål från hyresvärden Jonas Hillman om fimpar. De andra hyresgästerna hade också klagat. Jonas tog en massa kort som skickades till honom. Han sade till Jonas att han skulle prata med personalen på restaurangen. Själv röker han inte. Han pratade med alla, även Fardowsi och Imtiaz, och sade att det fanns en askkopp på vägen vari de kunde fimpa. På kvällen den 3 november 2018 pratade han med Sirajul. Han frågade Sirajul vad han skulle göra eftersom Fardowsi och Imtiaz bara gick runt i lägenheten trots hans försök med arbete och andrahandsboende. Sirajul gick då och hämtade Fardowsi och Imtiaz. Imtiaz var upprörd över att han sagt att de skulle lämna lägenheten. Enligt seden i Bangladesh duar man inte varandra utan säger ni till varandra. Om man talar med en man som är äldre kallar man också denne för farbror. Det har Fardowsi och Imtiaz gjort hela tiden fram till dess. Den kvällen sade dock Imtiaz ”du” till honom. Imtiaz sade också fula ord såsom att han (Masudur) skulle ”knulla sin syster” om han (Masudur) inte betalade Imtiaz pengar. Situationen gjorde att han skämdes varpå han gick därifrån. Om han skrek tillbaka skulle det bara bli värre. Han försökte undvika situationen och ta avstånd. Om Imtiaz skulle fortsätta att säga ”du” och förolämpa honom skulle det bli pinsamt och han skulle inte kunna visa sitt ansikte för de andra. Det var också därför han frågade Sirajul hur mycket de var skyldiga att betala Fardowsi och Imtiaz. Samtidigt hörde han hur Fardowsi och Imtiaz pratade i telefon och frågade någon högljutt ”bror, var är du någonstans?”. Sedan efter någon minut kom polisen. Han sade till polisen att Fardowsi och Imtiaz hade bott där men att de måste flytta. Därefter talade polisen med Fardowsi och Imtiaz. Polisen kom tillbaka och sade att han var skyldig Fardowsi och Imtiaz pengar. När han frågade polisen hur mycket så kom polisen tillbaka med kvitton på 725 kr. Det var kvitton från Netto avseende ägg, mjölk och

bröd. Det kan man också se i förhöret med Imtiaz. Han betalade 725 kr till polisen och polisen gav pengarna till Imtiaz.

När han själv kom till Sverige för 30 år sedan var han inte så gammal. Han hade 1 000 dollar med sig som han växlade på Arlanda. Han tog en taxi till Stockholm central. Han hade ingen släkt i landet och det snöade. Han hyrde ett rum på ett hotell där han övernattade. I en månad och 13 dagar stod han framför Åhléns och väntade på att träffa någon från Bangladesh. Det fanns inte så många från Bangladesh i Sverige då. När han träffade Fardowsi och Imtiaz hade de kommit till Sverige utan sina föräldrar. I Norrköping finns det inte heller så många från Bangladesh. Så han hjälpte dem. Han har nu läst alla förhör i häktet och känner sig utnyttjad. De sade till honom att de inte hade pengar men i deras förhör säger de att de hade pengar som de kunde klara sig med i sex månader. Han fixade lägenhet, betalade hyra och betalade mat för dem. Om vittnen skulle säga att de sett dem arbeta så vet inte han varför de skulle berätta så. Han vet inte heller varför Imtiaz och Fardowsi påstår som de gör. Sirajul, Rippon och Fardowsi kommer från samma område i Bangladesh. De känner varandra. Vidare var Mostafa och Afsar konkurrenter till honom då de jobbade på en restaurang som heter Ghandi och vill köpa hans restaurang. Det visade sig dock att de inte hade några pengar att köpa restaurangen med och Mostafa har till och med lurat honom på pengar. Att Fardowsi och Imtiaz skulle ha jobbat på restaurangen är bara en historia. Mostafa är huvudpersonen. Det var också han som kom den 3 november 2018. Slutligen så var Sirajul arg på honom sista månaderna innan restaurangen gick i konkurs.

I restaurangbranschen är det vanligt att det varierar mellan perioder med mycket stress och perioder där man sitter och inte gör någonting. Om arbetsgivaren dessutom är lite hård är det alltid så att personalen snackar skit om chefen. Det är alltid så. Han är inte någon aggressiv person och har aldrig varit aggressiv mot sin personal. Det är naturligt att en arbetsgivare har krav på sin personal att leverera.

Efter händelsen den 3 november 2018 har han inte haft någon kontakt med målsägandena. Han har inte heller försökt ta kontakt med dem. Han tror dock att han har googlat på Fardowsi från sin dator hemma för att se om hon fortfarande var folkbokförd på lägenheten på Garvaregatan. Han har inte sökt upp dem på Facebook och vet inte varför det står att en sådan sökning skett på s. 181 i förundersökningsprotokollet.

Han har aldrig haft en luftpistol i lägenheten. När han bodde i Luleå år 2002 fick han en luftpistol i present från en same. På bilden i förundersökningsprotokollet kan man se att luftpistolen fortfarande låg i originalkartongen. Han har inte ägt något mer än så. Han är rädd för vapen. Han har vidare aldrig hotat vare sig Fardowsi eller Imtiaz. Han ser dem som sina barn. Han har en dotter som är 23 år och han behandlade dem på samma sätt.

Under hösten 2018 arbetade han hela tiden. De dagar han inte var på restaurangen var restaurangen stängd. Han kom alltid lite innan restaurangen skulle öppna. Om det skulle vara lunch kom han vid kl. 10.00-10.30, och om det inte var lunch kom han vid kl. 15.30. På vardagarna brukar det vara lunch men under 2018 var det en mycket bra sommar med fint väder. Restaurangen Indra är ingen sommarrestaurang och eftersom det var få gäster när det var varmt ute hade de lunchstängt. Ibland hade han lunchöppet ändå när de hade bokningar av olika företag. I september 2018 hade de lunch måndag till fredag men inte alla dagar. Han kan inte säga hur många dagar de hade lunch.

De öppettider som framgår av inlägget på Facebook stämmer inte. När han hade lunch öppnade han kl. 11.00 och stängde kl. 14.00. Egentligen slutade lunchen kl. 13.30 men då hade man en halvtimme på sig att ta in grejerna. Sedan kan man gå runt och göra vad man vill eftersom kvällsserveringen inte kräver någon förberedelse. Om det var varmt ute öppnade de i stället kl. 16.00. Ordinarie öppettider på vardagar var dock kl. 11.00-14.00, samt kl. 16.00 till sent. Uttrycket

”till sent” betyder att han kunde stänga från kl. 20.00 till kl. 22.00 beroende på hur mycket gäster det var. På helgerna hade de ingen lunch. Om det var en bra månad öppnade de kl. 13.00 och om det var en dålig månad öppnade de kl. 16.00.

Söndagarna var restaurangen oftast stängd, med undantag för om de hade en bokning för en födelsedag eller liknande. De öppettider som framgår av fotografiet började han med vid midsommar 2018. Ibland satte han en lapp ovanpå skylten när det var avvikande tider. Det var delvis oregelbundna öppettider beroende på hur vädret var.

Under tiden mellan september och november 2018 arbetade Rippon, Robin och Sirajul i restaurangen. Därutöver arbetade Afsar och Ameerullah några dagar. Ibland hjälpte också hans fru och barn till. Han var ensam servitör i restaurangen. När det var en bokning så följde hans dotter med och hjälpte till. Sirajul lagade mat. Han var dock inte ensam utan fick hjälp av en till person. Beroende på vad det är för beställning behöver till exempel någon jobba med stekpannan och någon annan baka bröd. Sirajul och den som hjälpte honom skötte även disken. Det brukade inte vara så mycket disk. När de hade lunchservering behövde man komma tidigast k 10.00. Ibland var det samma personer som jobbade på kvällsserveringen, ibland inte.

Ingen arbetade heltid. Alla de anställningsbevis som han skrivit har avsett deltids- och visstidsanställningar. Det sista han skrev för Sirajul står det heltid i men de facto arbetade han deltid. Om man arbetade heltid skulle man ha 18 000 kr, men eftersom de arbetade deltid skulle de få 50 procent av det alltså 9 000 kr. Det gjordes inga avdrag på lönen för boende eller mat. De bodde gratis. De som arbetade i restaurangen och i köket hade även arbetskläder som det stod ”Indra” på.

Det stämmer att Sirajul och Rippon hade avbrott i en vecka. De skickade ett sms till honom där de skrev att de skulle till Italien. Eftersom han har varit kock i 30 år tog han då över Sirajuls uppgifter som kock. Det andra sköttes av Afsar och Ameerullah

samt av hans fru och dotter. Efter en vecka kom Sirajul tillbaka. Sirajul sade att de hade varit i Italien men inte fått något jobb och att de ville komma tillbaka.

Fardowsi och Imtiaz har inte arbetat någonting i restaurangen. Fardowsi och Imtiaz har inte hjälpt till i restaurangen på något sätt och vare sig serverat eller diskat. De har inte heller stått i kassan. Han har erbjudit dem mat och boende men inte något arbete. De har haft tillgång till två nyckelknippor med nycklar till lägenheten och till restaurangen, vilket gav dem möjlighet att gå ned i restaurangen även när den var stängd och hämta mat. Fardowsi och Imtiaz har haft möjlighet att komma och gå som de ville. De var hela tiden i restaurangen och sprang. De dagarna de inte ätit frukost kom de ned till restaurangen och åt. Efter kl. 14.00 när lunchserveringen var över kunde de också komma ned och äta lunch. Kvällsmat brukade de ta med sig upp till lägenheten. Alla som jobbade har ätit på det sättet. Det fanns ett matbord upp i köket i lägenheten där de satt tillsammans allihop och åt. De fick inte laga mat i lägenheten. Skälet till det är att de ändå inte hade pengar, varför de kunde ta mat från restaurangen. Vidare fick de bo där gratis och eftersom han redan betalade hyra så tyckte han att han inte borde behöva stå för de elkostnader som skulle tillkomma om de använde sig av spisen med mera. Han betalade redan 300 kr i elräkning för lamporna i lägenheten vilket räckte. Fardowsi och Imtiaz frågade dessutom aldrig om de fick laga mat i lägenheten.

Vad gäller fotografiet där Imtiaz står i restaurangköket och lagar mat kunde de gå ner när som helst och laga mat. Imtiaz kanske lagade mat till sig själv i restaurangen någon gång. Det är dock en indisk restaurang och det är inte så lätt för någon från Bangladesh att bara gå in och laga mat. På bilden har Imtiaz inte eller någon mössa för håret, inga personalkläder och han har på sig ett armband. Så kan man inte vara klädd när man lagar mat. Dessutom finns det spisar och ugnar i restaurangen som inte vem som helst kan klara. Det stämmer att det är Sirajul på det andra fotografiet.

Fardowsi och Imtiaz var i restaurangen varje dag. De kom hela tiden via bakre ingången som var personalingången. De var mest i personaldelen eftersom det kom gäster i främre delen av restaurangen. Fardowsi satt dock också vid ett runt bord vid baren. Hon satt dock inte där hela tiden utan satt också på hans kontor i personaldelen. Fardowsi sökte jobb och studerade. Hon studerade nere i restaurangen eftersom det inte fanns studiebord i lägenheten. I köket fanns det ett matbord men Wifi:t var inte lika stort i lägenheten som i restaurangen. Han sade till henne att det var starkare i köket men han vet inte varför hon inte satt i köket. Hon kanske kände sig ensam om hon satt där, han vet inte. Imtiaz har ätit mat, tvättat och använt Wifi i restaurangen. Imtiaz gick ut och turistade också. Imtiaz gick även till moskén. Han brydde sig inte så mycket om att de var mycket i restaurangen eftersom hans egna barn brukade gå runt i restaurangen på samma sätt de gånger han tog med sig dem dit.

Eftersom Fardowsi och Imtiaz var så mycket i restaurangen var det en rosa lapp där de skrivit upp besök i personalliggaren. Det måste vara någon av dem som skrivit lappen och satt in den i personalliggaren. Att det står nummer 36 och 37 är utifrån ordningen på personerna. Det är de som skrivit nummer 36 och 37. Enligt Skatteverkets regler måste man anteckna besök från personer som inte är anställda eller gäster i personalliggaren. Detta så fort någon kommer in i köket eller arbetsområdet för att prata. Om Skatteverket kommer och gör kontroll och de som finns där inte framgår av personalliggaren riskerar man böter. Han kommer inte ihåg om det är han som bett dem skriva upp besöken. Kanske har han sagt det.

Vad gäller personalliggaren så är det saker i den som han inte har skrivit. Det är massor av saker, exempelvis på sidorna 24 och 25 som inte är i hans handstil och som han inte har skrivit. Första sidan känner han dock inte igen. Lappen som finns på sidan 26 får absolut inte vara där. Han kan inte förklara varför det står ofta i personalliggaren att personalen arbetat från tider som kl. 10.00 – kl. 22.00 Det saknas ett stort antal sidor och uppgifterna i personalliggaren är inte tillförlitliga.

I lägenheten bodde Sirajul, Rippon, Robin och under en kort period också Abdullah Ali Mamun. Han bodde inte i lägenheten. Han hade ett rum i hörnet men han bodde inte där. Under perioden som Fardowsi och Imtiaz bodde i lägenheten övernattade han där i en eller två nätter när han var för trött för att köra till Stockholm.

Han har tidigare haft en restaurang i Luleå som försattes i konkurs år 2005. Vad gäller hur ekonomin såg ut 2018 så försökte han sälja restaurangen till en kvinna från Vietnam som är gift med en svensk. Hon skulle ta hand om personal och hyra. De skrev ett kontrakt tillsammans med hyresvärden. Kvinnan betalade handpenningen om 100 000 kr men inte resten varför försäljningen avbröts. Det var svårt att driva restaurang i Norrköping på grund av att det var så mycket inbrott. Under 2018 hade han 18 inbrott i restaurangen. Restaurangen hade sju fönster som alla krossades under nätterna när folk rörde sig på Bråddgatan och kastade sten. På Bråddgatan finns det andra restauranger som också fått sina fönster krossade. Alla de gångerna fick han betala en hög självrisk på flera tusen. Det slutade med att de gick back 500 000 kr. Han fick låna pengar av sin bror och pantsätta sitt hus. Lånet från brodern togs under 2018 och användes för verksamheten. Fastigheten belånades i perioder men inte under den aktuella perioden. Hans fru tog dock ut ett lån från banken om 350 000 kr som gick till verksamheten. Till slut bestämde han och hans fru sig för att de måste sälja restaurangen och börja med något annat.

Restaurangen hade en omsättning på fem miljoner kr för hela året. Dagskassan varierade, vilket är normalt i restaurangbranschen. Ibland var den på 3 000 kr och en annan dag var den på 10 000 kr.

Vad gäller företagets hyreskostnader betalade han först runt 31 000 kr totalt för lägenheten och restauranglokalen. Sedan bestämde kommunen att höja avgifter för sopor och dylikt varför de höjde hyreskostnaden till omkring 42 000 kr för lägenheten och lokalen. Skälet till att han fick en hyresskuld var att när han försökte

sälja restaurangen till den vietnamesiska kvinnan skulle han enligt deras överenskommelse inte betala någon hyra. Han hade också 150 000 kr deponerat till hyresvärden. När kvinnan inte längre skulle köpa restaurangen kom det en annan köpare. Afsar ville köpa restaurangen och Sirajul ville också köpa restaurangen. Eftersom han hade 150 000 kr deponerat tänkte han att inte skulle betala eftersom han ändå skulle sälja restaurangen. Han betalade dock hyran sedan. Han betalade både från sitt privata konto och från företagskontot. Summan som hyresvärden skrivit att skulden skulle uppgå till under sommaren 2019 stämmer inte. Skulden var på 249 000 kr då.

Skälet till att han hade en femrumslägenhet i Norrköping när han bodde i Stockholm var för att det var en företagslägenhet. Den som köper restaurangen får också lägenheten. Det är två kontrakt men man måste ta lägenheten. Hyresvärden vill inte ha det på något annat sätt. Sirajul, Robin och Rippon bodde i lägenheten. De hade ingen egen lägenhet. Han vet inte varför de inte hade egna bostäder. När de kom hade de rest till Sverige från Italien. De frågade om de kunde bo i lägenheten. Han fick inte heller hyra ut lägenheten i andra hand för hyresvärden. Det stämmer att oavsett om någon hade bott där eller inte hade han haft samma kostnad. Han måste betala i alla fall.

Under 2018 betalade han mer än 240 000 kr i löner. Han betalade det mesta till Sirajuls konto eftersom Robin inte hade något bankkonto. Han brukade då överföra pengar till Sirajul och skriva Robins namn. Han gjorde samma sak med Rippons lön. Sirajul fick sedan ta ut pengarna och ge lönen till Robin och Rippon. Han och hans fru har inte tagit ut någon lön för sitt arbete. Personalen måste få sin lön först. Personalen hade ofta familjer att försörja i Bangladesh. De kunde komma flera gånger och be om pengar då det hade uppstått någon situation med en sjuk mamma eller pappa. Då betalade han ut lön i förskott och avräknade det senare. Det är därför det skett löneutbetalningar vid andra datum än den 25:e i varje månad. Han betalade alltid till konto, men undantag för någon gång han gav några hundralappar

kontant till Ameerullah. Den sammanställning som finns på sidan 50 i förundersökningsprotokollet över den summa lön som utbetalats under september till november 2018 stämmer. Det är den lönen som utbetalades under den tiden. Sirajul skulle dock betala vidare till andra. Afsar Hossain fick dock ingen lön eftersom han ville få sin lön svart. Hossain hade nämligen sökt uppehållstillstånd men angivit ett annat arbete i sin ansökan till Migrationsverket. Han vägrade dock att betala ut någon lön svart. Skälet till att uppgifterna om lön inte stämmer med de uppgifter han lämnat till Skatteverket är att man fram till 2018 kunde justera alla utbetalade belopp i slutet av året. Nu kan man inte det utan måste redovisa löner varje månad. Eftersom de kom olika datum och ville ha lön var det svårt för honom att justera löpande.

Vittnesbevisningen

Merjul Islam Juman (matbud): Han arbetar på företaget Wolt med matleveranser. Han har besökt restaurangen Indra med anledning av jobbet. Han känner inte Masudur Khandaker men han har sett honom där. Han känner inte heller Fardowsi Zaman eller Imtiaz Ahmed. Han har dock träffat Fardowsi och Imtiaz på restaurangen. När han hämtade beställningar därifrån brukade de byta några ord eftersom de är landsmän. Det var under förra vintern. Imtiaz jobbade inne i köket. När han kom för att hämta beställningar var det Imtiaz som brukade komma ut ur köket och lämnade över beställningarna till honom. Han brukade hämta beställningarna i kassan. Han vet inte vad Imtiaz gjorde inne i köket eftersom han aldrig hade någon anledning att gå in i köket. Det hände flera gånger att Imtiaz kom och lämnade mat till honom. Det fanns en eller två till anställda där. Han såg också Fardowsi på restaurangen. Bredvid receptionen fanns det stol och bord. Han såg henne sitta där men såg aldrig henne arbeta. Ingen av personalen hade speciella arbetskläder. Han är inte helt säker men det är i sådana fall inget han har sett. Vad gäller tider var det olika tider beroende på vad han hade för beställningar. Han har hört talas om att många bangladeshier jobbat på Indra med att Masudur inte betalat

deras löner på rätt sätt. Sanningshalten av det kan han inte kommentera men han har hört att det är så. Han har hört det från andra landsmän när de stöter på varandra i jobbet. Den gruppen har en sammanhållning. Han vet inget om just Imtiaz och Fardowsi fått någon lön.

Den 3 november 2018 var han på väg från jobbet och gick längs gatan som går förbi Indra. Helt plötsligt fick han syn på Imtiaz och Fardowsi utanför restaurangen. De stod där med sina väskor omkring sig. Det var vinter och han stannade för att prata med dem. Fardowsi grät och berättade att ägaren hade slängt ut dem från bostaden. Han minns inte exakt varför de blivit utslängda med de pratade om lön. Han föreslog att de skulle ringa polisen eller kontakta socialen. De kontaktade dem och de kom en bil och skjutsade dem. Sedan gick han hem.

Han arbetar kvar på Wolt. Det stämmer att Imtiaz arbetar där. De har dock olika skift och det är inte ofta de har samma schema. När han har undervisning jobbar han inte. Han har inte pratat med Imtiaz om detta efteråt.

Dawn Mahmud (tidigare anställd på restaurang Indra): Det stämmer att han kallas för Rippon. Han känner Masudur genom att han jobbat på Masudurs restaurang under tiden från den 15 april 2018 till och med den 19 september 2018. Han arbetade framförallt med att diska och med lokalvård. När han arbetade fanns det två till kollegor. Den ena heter Afsar och den andra heter Sirajul, som kallas för Bodi. När de arbetade hade de förkläden på sig. De hade inga personalkläder och inga kläder som det stod Indra på. Det var inte något problem på Indra gällande själva arbetet. Arbetsmiljön var inte heller dålig. Lönen eller när han frågade Masudur om lön var väl det som utlöste problem. Det var vid något tillfälle när han inte fått lön på flera månader som han gick fram till Masudur och frågade om pengar. Då blev Masudur upprörd och skrek. I ett skede knuffade Masudur honom också. Han tog det dock inte på allvar.

Under tiden från den 15 april 2018 till och med den 19 september 2018 fick han betalt med 35 200 kr i kontanter. Ibland fick han betalt via Afsar och ibland via Sirajul. Han fick aldrig betalt av Masudur direkt med kontanter. Eftersom han saknade bankkonto fanns det inte något annat sätt att göra det på. Masudur kanske valde att gå via Afsar och Sirajul eftersom kanske Masudur inte hade några pengar. Det var så att om man jobbat i en månad skulle man den 25:e i månaden därpå få lön. Av den anledningen började hans problem först i juli 2018. Skälet till att han slutade på Indra var att han inte fick ut all den lön som han skulle.

En dag när han arbetade på Indra dök Fardowsi och Imtiaz upp. Det var i september 2018. Eftersom de hade problem med boendet fick de bo i en lägenhet en våning upp. Ibland åt de och ibland kom de ned till restaurangen. Han bodde också i den lägenheten. De bodde inte tillsammans så länge eftersom han slutade den 19 september. Efter att han lämnat restaurangen var han i kontakt med dem per telefon. Då berättade de för honom att de hade börjat arbeta på restaurangen. Han frågade och de svarade att de började när han hade lämnat. Han hade ingen anledning att inte fästa tilltro till det. Fardowsi och Imtiaz sade att det var stress på jobbet och så men inget om lön. De pratade inte om detaljer kring arbetet, såsom omfattning och tid. Han har umgåtts lite med Fardowsi och Imtiaz efteråt och de har då pratat om att det varit problem gällande lön och bostad samt att de blivit utslängda. Han har ingen anledning att ifrågasätta vad Fardowsi och Imtiaz berättat.

Under tiden han arbetade på Indra började han att arbeta kl. 09.00 och de stängde kl. 22.00 på kvällen. Han var på plats på restaurangen under den tiden. Det gällde också den övriga personalen. De brukade äta frukost, lunch och middag på restaurangen. Det var de raster de tog. Masudur arbetade på restaurangen i varierande omfattning. Vissa dagar var Masudur där från morgon till kväll, vissa dagar var han där halva dagen och ibland inte alls. Det fanns en personalliggare där man skrev in arbetstider i restaurangen. Han har inte bett någon att skriva hans namn i personalliggaren och han vet inte vem som har skrivit i den. Det har dock

registrerats och skrivits. Hur många timmar och så vet han inte. Han känner inte till reglerna. Personalliggaren förvarades separat någonstans och han har aldrig sett den. Han tror inte att det var rättvisande tider som skrivits. Det stämmer att han sagt i polisförhör att i det förmodligen skrevs kortare tid i personalliggaren.

Vad gäller att arbeta mellan kl. 09.00 – kl. 22.00 så är han 49 år gammal och han räknade med att han skulle bli trött. Under veckorna fick han ingen ledig dag eller något. Två gånger var han dock i Italien.

Masudur är en bra människa men går man till honom och frågar om lön blir han arg, skriker och använder tillmälen (*tolken har här anmärkt att Dawn Mahmud använt samma ord som Fardowsi Zaman använt, ett ord som betyder att slavinnans unge alltid förbli slavinnans unge*). Det var ett ord som Masudur ofta använde när han var arg. I övrigt var det bra. Ingen har ansikte mot ansikte berättat för honom att Masudur sagt att han ska göra någon illa. Kränkningar och tillmälen var dock vardag för Masudur. Eftersom han är fattig och kommer från fattigdom är arbete allt för honom. Han försökte undvika dessa saker och prioriterade arbete framför allt. Vid ett tillfälle när han framförde löneanspråk tillkallade Masudur polis men han sade ingenting. Han jobbade för att han behövde det. Han lade sig inte heller i vad som diskuterades mellan Masudur och Fardowsi och Imtiaz när de kom gällande boende. Han har sitt arbete och det är allt för honom.

Abdullah Ali Mamun (Pavel, tidigare anställd på restaurang Indra): Han kom till Sverige någon gång i mars eller april 2018. Tanken var att han skulle hitta något arbete här. Via en bekant fick han tips om att det fanns gott om restauranger i Nyköping. Han tog sig dit och åt middag på en restaurang vars ägare var från Bangladesh. Ägaren till den restaurangen var kompis med Masudur och på så sätt kom han i kontakt med Masudur. Masudur sade att han kunde erbjuda honom arbete. Efter två dagar i Sverige återvände han dock till Italien. Därefter kom han tillbaka i maj 2018 och diskuterade arbetet, och sedan åkte han på nytt tillbaka till

Italien. Under sommaren 2018 reste han fram och tillbaka och arbetade några dagar från och till i restaurangen.

Han arbetade även under hösten 2018. Han arbetade i tre veckor i september. Då jobbade också en kille som heter Imtiaz. Imtiaz bodde där med sin fru Fardowsi. Mestadels jobbade Imtiaz men när personalbehov fanns gick Fardowsi in och arbetade. Imtiaz arbetade i främre delen av restaurangen vid kassan. Fardowsi diskade och städade. Själv biträdde han kocken Bodi och diskade. Masudur jobbade också ibland. Masudur var inte alltid där när han jobbade. När de arbetade hade de förkläde i köket. Annars hade de på sig sina egna kläder. Normalt, om det serverades buffé, började de arbeta kl. 10.00 på morgonen. Beställningarna stoppades kl. 21.00 och de arbetade till max kl. 22.00. Han skrev in de tider han arbetade själv i personalliggaren. De andra anställda borde också ha skrivit in sina tider. Han var dock inte närvarande vid kl. 10.00 varje gång. Det fanns en lägenhet ovanför restaurangen och där bodde han.

Det har hänt att restaurangen inte serverade lunch. Han minns inte om det var en dag eller två, men någonstans där. Han minns inte riktigt men när han var där var inte restaurangen stängd på söndagar. När han arbetade fanns det tillfällen om runt en halvtimme där det var mindre arbete där han kunde ta rast. De fick mat i restaurangen och kunde äta under dagen.

Han hade ingen aning om hur det skulle fungera med lön. Masudur sade att den skulle ligga någonstans vid 21 – 22 000 kr och att det skulle göras avdrag för logi och mat. Han skulle då hamna vid 10 000 kr någonting. Masudur sade att enligt lagen betalar man för boende och mat. Det kanske var 4 – 5 000 kr per månad som det gjordes avdrag för, vari boende och mat var inräknat. Han fick lön men inte på en gång utan i omgångar. Eftersom han inte hade tillgång till bankkonto fick han lönen i handen av Masudur. Han behövde påminna Masudur om lönen.

Det stämmer inte att han sagt i förhör att Masudur var väldigt aggressiv mot sina anställda utan han sade att Masudur var nervös. Masudur var inte aggressiv mot någon under tiden han arbetade. När han jobbade på Indra har han inte sett att Masudur behandlade de andra illa men han verkade nervös. Det kan vara på grund av företaget. Masudur sade många gånger att hans företag gick dåligt. Han har dock hört lite om att de andra som jobbat där ska ha behandlats illa och att det varit bråk gällande arbetet.

Han lämnade restaurangen i september 2018. När han slutade så jobbade Fardowsi och Imtiaz fortfarande kvar. När han sedan kom tillbaka i oktober berättade Fardowsi och Imtiaz för honom att de fram till dess inte fått någon lön för det arbete de utfört. De sade också att de var i bråk med Masudur. De beskrev inte bråket detaljerat. När han kom till Sverige i oktober blev han erbjuden en bostad av Masudur. Det stämmer att det var en diskussion om att Fardowsi och Imtiaz också skulle bo där men i och med att det bara var en tvåa så blev det inget.

Han har inte haft kontakt med Masudur på sex – sju månader. Masudur ville att han skulle jobba på Indra men han hittade ett annat arbete, varpå Masudur kanske blev ledsen eller sur. Angående att Masudur påstår att Fardowsi och Imtiaz aldrig arbetat på Indra är sanningen att under de tre veckor som han jobbade i september har han sett att de jobbade där. Han minns inte riktigt vilka datum i september det rörde sig om, kanske från 5 september 2018 till 20 september 2018.

I dag arbetar han på en indisk restaurang i Piteå. Ägaren till den restaurangen kan känna Masudur. Ägaren vet att han ska vittna idag men har inte sagt något särskilt om det. Hans fru och barn bor kvar i Norrköping.

Ameerullah Khan: Han har arbetat på restaurangen Indra. Han behövde pengar och arbete. Innan dess arbetade han i Nyköping på ett ställe. Det är en kille där som känner Masudur. Han har jobbat på en indisk restaurang som heter Ghandi, därefter

pratade han med Masudur och började jobba på restaurang Indra. Han arbetade på Indra under en väldigt kort period om 25 dagar till en månad. Det var för ungefär ett år sedan. Han kommer inte ihåg namnen på de som han arbetade tillsammans med men en av dem sitter utanför rättssalen och väntar. Vidare jobbade den person som sitter i rättssalen, Imtiaz, där. Masudur jobbade också i restaurangen. Masudur jobbade mer än vad han jobbade. Han började vid kl. 10.00 och slutade vid kl. 14.00 eller 15.00 på eftermiddagen. Han arbetade i fem timmar och inte mer. Han arbetade med tandoori, vilket innebar att han grillade kyckling och bakade bröd. Han skötte lerugnen och brukade servera också. Personalen hade särskilda arbetskläder. Det var en svart tröja från restaurangen och ett förkläde. Vissa brukade använda kläderna, andra inte. Det var inte som på McDonalds där alla måste ha samma kläder.

Det fanns en personalliggare på restaurangen. Det var Masudur som fyllde i den. Han vet inte vad för tider som Masudur antecknade i personalliggare. Han har aldrig skrivit när han började eller slutade utan det gjorde Masudur. Han har arbetat i tre olika indiska restaurangen och aldrig själv skrivit in tider. Han har inte sett om de andra i personalen skrivit i personalliggaren.

När han arbetade bodde han i Norrköping men inte i den lägenhet som tillhörde restaurangen.

Det fungerade dåligt med lönen på restaurang Indra. Det var inte bra. Masudur räknade inte i timlön utan när han arbetade fem timmar fick han 200 kr kontant. Masudur har inte heller skrivit kontrakt med honom. Han vet inte varför Masudur inte gjort det. Han frågade Masudur om detta med Masudur fördröjde hela tid och sade att de skulle ta det någon annan dag. Han slutade på restaurangen eftersom det var väldigt dålig lön och de fick göra väldigt mycket. Det var väldigt mycket arbete. Han bakade bröd, grillade, serverade och kan svenska också. Under perioden kl. 11.30 – 13.30 brukade det vara mycket gäster. Därefter var det lugnt och när det

inte fanns arbetsuppgifter tog de paus. Just under den stressade tiden var alla upptagna och jobbade. Han vet inte om Masudur sade att de skulle ta rast eller om det bara blev så. De kunde också ta mat när det fanns möjlighet.

Han har inte någon gång sett Fardowsi i restaurangen. Han arbetade dock fem eller sex dagar tillsammans med Imtiaz. Imtiaz arbetade i köket och hade uppgifter som att städa, diska, skala och hacka lök. Han vet inte hur mycket Imtiaz jobbade eftersom han slutade på eftermiddagen. Han vet inte om de fortsatte att jobba efter han slutade om dagarna. Han vet dock att restaurangen hade öppet på kvällen och han tror att det var samma personal som jobbade då. Han pratade inte med Imtiaz om hur Imtiaz hade det på restaurangen. Folk var dock nedstämda när de arbetade. Vissa var oroliga för lönen och andra för arbetsuppgifterna. De var oroliga eftersom de inte fick rätt lön och inte tillräckligt med pengar. Alla som har arbetat där har varit missnöjda och oroliga. För det första betalade Masudur för lite och inte avtalad lön. När man arbetar på andra ställen så får man lön den 25:e. Masudur skulle också göra det men han betalade i stället veckan efter eller senare till och med. Det oroade folk. När han arbetade fick han pengar samma dag för det han hade arbetat. Han visste att om han väntade skulle han inte få betalt.

Vad gäller hur Masudur var mot de anställda var det lite blandat. Ibland var han bra och ibland var han arg. När de hade många gäster brukade Masudur bli stressad och arg. Masudur var aldrig arg på honom eller behandlade honom illa. Mot annan personal brukade Masudur dock bete sig så. Masudur var då arg och sade gör si och gör så. När Masudur är arg kan man se det på honom när han ger order och säger till personalen. Masudur säger det väldigt argt och han brukade vara väldigt arg på personalen ibland. Masudur var dock inte arg på honom. Han tror själv att anledningen till att Masudur behandlade olika personer olika är följande. När man kommer som ny till Sverige och inte kan språket, inte har något arbete, inte har några pengar och inte har någon bostad då utnyttjar Masudur de personerna genom att låta de jobba väldigt mycket för väldigt lite pengar. Mot de här nya personerna,

de nödställda, brukade Masudur vara arg. Mot de som hade uppehållstillstånd, som bott här eller som är svenska brukade Masudur däremot inte vara arg.

Idag arbetar han inte inom restaurang. Han bor i Norrköping. Han har inte haft kontakt med Masudur efteråt och det har inte skett några kontaktförsök från något håll.

Syed Rizvi: Han kom till Sverige år 2017 på grund av anknytning. Han har tidigare arbetat på restaurang Indra. Han jobbade där för att han ville tjäna pengar och för att Indra är en restaurang som erbjuder hans hemlands mat. Han hade jobbat på restaurang i hemlandet och visste redan hur man lagade sådan mat. När han sökte jobb var det en person som heter Wali som sade att det fanns indiska och bengaliska restauranger, bland annat Indra, och att han kunde gå dit och kolla om de sökte folk. Han kände inte till Masudur innan han började arbete på Indra.

När han skulle börja på Indra berättade han för Masudur att han inte kunde jobba heltid med anledning av att han redan hade ett nattidsjobb. Masudur sade då att han skulle behöva arbeta heltid ändå i början på grund av mycket arbetspress, men att han efter den första veckan skulle gå övergå till kvällsjobb. Han skulle då arbeta mellan kl. 17.00 – 22.00. Det blev dock inte så. Han började på morgonen och slutade på kvällen. Han var dock i behov av pengar den månaden så han tänkte försöka en kort period. Vad gäller lön sade Masudur att han skulle få 10 000 kr efter skatt. I lönen ingick det inte några förmåner. Det blev inget av med anställningsavtal eftersom Masudur pratade om räkenskaper och att det inte gick igenom. Han visste inte heller om att man behövde ett avtal, så han hade inte den kunskapen heller.

Han minns inte exakt när det var han jobbade på Indra med det var i början av vintern år 2018. Han arbetade där tillsammans med Imtiaz, Fardowsi och vid ett par tillfällen Ameerullah Khan. Han jobbade också tillsammans med fem eller sex

andra personer. Masudur arbetade också i restaurangen. Det var i huvudsak Masudur som skötte matlagningen och Masudur var alltid där när han arbetade.

Det fanns inga fasta arbetstider. För hans del var det att han kom dit kl. 09.00, ibland kl. 08.00, och var där till stängning vid kl. 22.00 eller kl. 23.00. Han brukade baka bröd och hjälpa till med matlagningen. Sedan ingick andra uppgifter såsom städning, att hacka och skära med mera. Alla typer av jobb som kan finnas i ett kök. Han minns inte exakt vad Imtiaz och Fardowsi gjorde men de brukade städa där bak. Fardowsi har också stått vid kassan och ibland i köket. Han kan inte säga exakt vad de hade för arbetstider men ibland var de redan där och arbetade när han kom och de fanns där på kvällen. När han slutade arbeta på Indra arbetade Fardowsi och Imtiaz fortfarande på restaurangen. När han arbetade hade han sina egna kläder på sig. Han kan inte säga något om öppettiderna för det var inte bestämt och ibland var det stängt.

Han blev självklart trött av att jobba så långa arbetspass. Han hade redan sagt att han egentligen inte kunde jobba så långa pass på grund av annat arbete. På natten började han det andra arbetet kl. 02.00 och de slutade vid kl. 06.00. Det kunde dock bli kortare beroende på hur snabbt man jobbade. Det han har med sig från Pakistan är att man jobbar så långa pass så han trodde att det var likadant i Sverige. Han blev dock trött och det var därför han ville arbeta deltid.

Det fanns en personalliggare på restaurangen. Han såg den men han visste inte om att det var obligatoriskt att fylla i namn. Det brukade dock skrivas i den. Det var Masudur som skötte det. Han kände inte till att det också skulle stå vilka tider man kom in och ut. Masudur uppmanade honom att skriva några gånger vilket han gjort. Det var bara en eller två gånger. Han minns att han vid ett av tillfällena skrev när han skulle ut, och då sade Masudur att det bara var han som skötte det och att han bara skulle skriva när han kom in.

De fick pauser. Det var en paus om en halvtimme. De skulle få en timme men de fick bara en halvtimme, sedan skulle de upp och arbeta. Han minns ett tillfälle där han arbetat hela natten och inte mådde bra. Han ville gå hem tidigare men Masudur sade åt honom att vila några timmar. Han fick gå ned på nedre våningen där det finns stolar men där det inte kommer några gäster. Efter en timme kom dock Masudur och sade åt honom att arbeta igen. Man kan nästan säga att man kunde ta mat på restaurangen.

Han minns inte vilken månad han började på Indra men han minns att han åtminstone arbetade två veckor tillsammans med Fardowsi och Imtiaz. Att han sagt fem eller sex dagar i polisförhör (förundersökningsprotokoll s 253) är för att han kallades snabbt och plötsligt till polisen. Han uppgav vad han mindes där och då. I efterhand har han dock funderat på hur det var och kommit ihåg många saker. Det är vad han berättar nu. Han har inte berättat något som inte stämmer utan det är vad han minns.

Han arbetade på restaurang Indra i ungefär en månad och en vecka. Han slutade på Indra eftersom han inte fick någon lön. Han fick inte ens en krona. Han frågade efter sin lön både när han arbetade och när han slutade, men fick hela tiden höra av Masudur att det inte var möjligt på grund av att det var problem med hans konto och att det inte fanns pengar. Han har till och med kvar de sms han skickat till Masudur om att han inte fått betalt. När han slutade jobbet och tog upp frågan om lön så betedde sig Masudur som om Masudur inte kände honom. Han minns ett tillfälle när han hade slutat på Indra och gick dit för att fråga om sin lön. När han kom in på restaurangen sade Masudur åt honom att gå ut därifrån. Masudur ville prata utanför så att de andra inte kunde höra. När han kom dit såg han att det var ny personal där och det verkade som att Masudur inte ville att de skulle höra om hans sits. Det stämmer inte att han krävde svart lön i anledning av att han angett ett annat jobb i en ansökan om uppehållstillstånd. Han har inte haft arbetstillstånd på grund av arbete utan det är först 2019 som han fått det.

När han arbetade pratade han lite grann med Fardowsi och Imtiaz. De var ju inte glada. Han fick veta att Masudur gett de möjlighet att bo i lägenheten ovanför restaurangen. De blev på något sätt bundna att på grund av boendet arbeta på restaurangen eftersom de inte hade något annat boende. Han har en kompis vars kusin hade hamnat i precis samma situation. Kusinen hade lämnat sitt studentboende och flyttat till Masudur. När kusinen bodde där var det någon kväll eller natt då Masudur kastade ut honom. Han tror att det var så att kusinen inte hade fått betalt och polisen tillkallades. Det var samma typ av erbjudande som han själv fick av Masudur. Masudur sade att det var onödigt att han skulle bo någonstans där han betalade hyra när han kunde bo hos Masudur i en stor lägenhet som fanns tillgänglig. Han svarade nej eftersom han hade en egen bostad. Skälet till att han i polisförhör sade att han erbjöds att bo gratis var för Masudur inte sade något om betalning och han antog därför att det var så. Det hade varit så för hans kompis kusin. När han sedan började jobba på Indra sade Masudur till honom att han inte fick prata med dem som bodde uppe i lägenheten. Masudur sade då att de fick bo där och att Masudur inte tog betalt. Det satt alltså kvar i hans minne att Masudur inte tagit betalt för boendet.

Han vet att Fardowsi och Imtiaz inte fått sina löner. De brukade fråga honom om han fått lön och när han svarade nej sade dem att de inte heller fått någon lön. Det var inte bara de utan också de andra som jobbat på Indra och sedan slutat. Det var två personer som kom till restaurangen och var aggressiva. Det var när han arbetade i köket. Den som jobbade den dagen med honom i köket var från Bangladesh och kunde dessutom tala urdu (tingsrättens anmärkning: det språk som Syed Rizvi talar) så när bråket pågick berättade kollegan vad det handlade om. Kollegan berättade att bråket gällde lön. Han har inte sett något bråk mellan Masudur å ena sidan och Fardowsi och Imtiaz å andra sidan. Han talar dock inte samma språk som dem och om det hänt något framför honom har han inte förstått det.

I kompletterande förhör har Syed Rizvi uppgett att det han menade med att man nästan kan säga att man fick ta mat var att man kan ta ibland av den mat man själv tillagade. Han brukade göra naan-bröd, så då kunde han göra sådana till sig själv. När man skulle ta mat för att äta så visade Masudur med sitt beteende att han inte var glad att man gjorde så. Det blev då att man undvek att ta mat eftersom det stack i ögonen på Masudur.

Under tiden han arbetade byttes det hela tiden personal. Som han minns det var det mellan 10 – 15 personer som kommit och gått. Under tiden har han också sett Masudurs bra och dåliga beteende. Han har själv erfarit det, till exempel vid ett tillfälle där han vid matlagningen av misstag använt samma slev i olika rätter. Då sade Masudur ”din pappa äger inte restaurangen”. Det uppstod ordväxling och han sade till Masudur att Masudur inte fick tala med honom på det sättet.

Masudur behandlade inte all personal lika. Till exempel beträffande de personer som kom ned från lägenheten och som han fick instruktioner om att inte tala med. Masudur sade att de inte var anständiga och att de hade skadat honom. När han fick samma fråga hos polisen, om hur personalen behandlades och om det varit bråk, sade han att det utåt inte var dåligt på restaurangen. När han kom hem tänkte han dock över saken och kom på massor. Masudur behandlade till exempel honom illa. När han bakat naan-bröd brände han sig på händerna, vilket han fortfarande har ärr från. Till och med i de situationerna när man bränt sig fanns det inget undantag utan han var tvungen att gå tillbaka och jobba. När man gör naan använder man en platta på vägen som man lägger upp bröden på, och Masudur brukade stå och vänta på att brödet skulle släppa. Masudur brukade stå där och påpeka det samt vara arg på honom. Masudur skällde ut honom om han kom senare trots att de hade kommit överens om att han inte skulle arbeta heltid. Masudur hade invändningar mot att han tog rökpaus och om han fick samtal hemifrån. Det hände att Masudur tog hans mobiltelefon så han inte fick tillgång till den. Sedan var det ju de två personerna som kom till restaurangen och som bråkade, han minns inte namnen men en var

ifrån Italien. Där kunde man höra på deras röster och tonläge att det var tillmälen och att Masudur var väldigt oförskömd. Det blev upprört från båda håll. Det var ytterligare en person som arbetade där som var från Italien. Mot honom var Masudur väldigt snäll i början. Han trodde till och med att det var Masudurs bror. När den personen jobbat i en eller två dagar så blev dock även den personen illa behandlad och utskälld. Det är samma person som också kunde urdu.

En kille heter Robin. Robin kom också från Italien och hade inte tillstånd. Mot honom var Masudur väldigt oförskömd och behandlade illa. När han satt ute och väntade var det en annan person som satt där, och det är en av de personer som han nämnde kom ned till restaurangen från lägenheten. Vidare var det ytterligare en person som heter Pavel. När han skulle sluta jobba talade han med Pavel. Pavel berättade för honom att han (Pavel) till och med hade betalat för det här jobbet. Pavel hade också kommit till Sverige från Italien. Masudur hade sagt att Pavel skulle få arbetstillstånd här genom att Pavel skulle betala Masudur.

Han är väldigt rädd och skakig. Han har inte vågat anmäla Masudur. Han har inte känt till att han skulle ha några rättigheter förrän nu. Om han har några rättigheter vill han ta del av dem.

Mostafa Golam: Han har känt Masudur sedan 2004. Han känner Masudur genom Masudurs bror. Han arbetade på restaurang Indra år 2017 i sex till sju månader. Det var varken bra eller dåligt men han tyckte inte om det. Masudur betalade inte lön i tid. Masudur behandlade honom dåligt. Han har inte ord att beskriva det med. Han skulle kunna sitta hela dagen och berätta. Masudur var aggressiv och hotfull många gånger. Ibland betedde Masudur sig bra. När det närmade sig den 25:e i månaden ville dock inte Masudur betala lön och det var då det började. Masudur hittade på olika anledningar som att det var problem med banken. Under tiden började en svensk tjej att arbeta där. När tjejen gjorde anspråk på att få kontrakt eller anställningsbevis blev hon polisanmäld. Därefter skickade Masudur dem för att

göra falska tillvitelser mot tjejen. När han gick till polisen talade han dock sanning. Tv och allt i Norrköping har talat med tjejen och det uppmärksammandes massmedialt. Han var väldigt ledsen över allt som hände tjejen.

Masudur uttalade hot mot honom vid två tillfällen. Efter att han slutade på Indra ringde han till Masudur för att få sina handlingar och allt. Då hotade Masudur honom till livet. Masudur sade att han (Masudur) kommer att mörda honom och en massa annat, och det oavsett om han var här eller i Bangladesh. Han polisanmälde Masudur för olaga hot. Han hade varit i Bangladesh och när han kom tillbaka till Sverige blev han uppringd av polisen som frågade honom om han ville gå vidare med anmälan. Han sade att han inte hade den gnistan och om han gick vidare kunde saker bli värre också. Därutöver har Masudur varit aggressiv vid ett tillfälle inne i restaurangen. Det var dagen som han skulle hjälpa Imtiaz och Fardowsi. Inför polisen började Masudur säga att det var han som slagit sönder restaurangens fönsterrutor. När han i polisförhör (förundersökningsprotokoll s. 239) sagt att Masudur många gånger sagt att Masudur skulle döda honom om han klagade hos polisen är det detta han menat. Masudur har hotat honom på det sättet två eller tre gånger, och det var det han menade med många gånger.

Under tiden han arbetade på Indra uppstod det bråk mellan Masudur och nästan alla anställda vid slutet på månaderna. Ingen var glad. De nya anställda kunde inte svenska och hade inte klart med alla handlingar gentemot Migrationsverket varpå de fick brev och allt annat. När Masudur inte betalade dem och det uppstod bråk eller något, då skickade Masudur mail till Migrationsverket och talade illa om personerna. Masudur skrev att de var dåliga och att de inte uppförde sig. Han är själv svensk medborgare och trots detta skickade Masudur ett mail till Migrationsverket och talade illa om honom. Masudur berättade att han var en dålig person och en terrorist.

När Masudur hotade honom till livet var det självklart att han tog det på allvar. Han ville ha sitt jobb och inte komma i närheten av Masudur. När han arbetade under 2017 bodde han i samma lägenhet som Masudur. Masudur har en pistol i sitt rum. Han bodde i rummet precis bredvid Masudur. En natt visade Masudur upp en svartfärgad pistol för honom. Masudur berättade att det fanns en massa fiender runtomkring och att han (Masudur) hade den av säkerhetsskäl. Det var en dag när Masudur i en diskussion sade: han (Masudur) är svensk medborgare och om han begår brott som till och med mord riskerar han fängelse i max fem år och inte mer. Han tog det inte så allvarligt utan struntade i det. Vad gäller att han i förhör (förundersökningsprotokoll, s. 239) sagt att Masudur visat pistolen för honom vid tre tillfällen så minns han inte det idag. Idag minns han att det hänt en gång. Masudur kallade honom till sitt rum, berättade saker och visade pistolen.

Han bor inte kvar i Norrköping. Han kunde inte stanna på grund av Masudur. Så fort han började arbeta någonstans ringde Masudur till hans arbetsgivare och sade att han var tjuv och terrorist. Om någon inte följer precis det som Masudur säger och inte pratar om lön är Masudur snäll. Masudur betedde sig så mot honom eftersom han, för det första, lämnade restaurangen utan att tala om det för Masudur. Under tiden han arbetade kontaktade han Skatteverket för att ta reda på om Masudur betalade arbetsgivaravgift. Skatteverket sade nej och sade att om han får lön så är det svart. Han sade till Skatteverket att då skulle han inte jobba och Skatteverket sade till honom att han genast måste sluta. Under de sex månader han arbetade så betalade Masudur enbart 3 000 kr till Skatteverket.

Vad gäller Imtiaz och Fardowsi råkade han träffa Imtiaz på moskén. Det måste ha varit vid en fredagsbön men han minns inte vilken månad eller vilka vecka. Ärligt talat kan han inte hela deras namn. Imtiaz berättade att han arbetade på Indra. Efter att de kommit i bekantskap blev han uppringd av de båda varpå de sade båda två ”broder hjälp oss hjälp oss”. När detta var minns han inte, men det kan stämma att det var den 3 november 2018. Fardowsi och Imtiaz grät i telefon. Efter samtalet

ringde han till polisen och sade att det inträffat någon incident där. Sedan kom polisen. Han tog sig dit men var utanför och gick inte in i restaurangen. Han förstod att något hade hänt där inne men visste inte exakt vad. Han agerade som tolk för Imtiaz och Fardowsi gentemot polisen. De berättade att de inte får lön och att de arbetade över. Vidare berättade dem att Masudur var aggressiv och skulle misshandla dem. Det var något sådant. När han hörde det hade han gett dem rådet att de skulle ställa sig framför kameran, och om det hände något skulle det i sådana fall spelas in. Fardowsi och Imtiaz var nya i landet och under rädsla. Det var av medmänsklighet som han ville hjälpa dem. Om de hade haft något behov, ekonomiskt eller annat, hade de kunnat vända sig till honom. Utifrån vad han kände till och visste om Fardowsi och Imtiaz så trodde han på vad de berättade.

Han har berättat vad som är sant. Han har ingen känsla gentemot Masudur.

Han känner många som har behandlats på det här sättet av Masudur. Det är nästan alla som varit där och arbetat, runt ett tjugotal personer. I det Bangladeshiska samhället känner nästa alla till alla. Till och med Masudurs egen kusin kunde inte stanna. Kusinen berättade för honom att när kusinen begärde pengar så mailade Masudur till Frankrike, varefter kusinen utvisades till Frankrike. Det har mest handlat om lön men kan även ha varit andra saker. Han känner till att det varit någon annan som också polisanmält Masudur. Alla har dock inte gjort det eftersom inte alla kan språket eller regelverket. Om man tittar på Masudur så blir ingen rädd, men utifrån hur Masudur mailar och så blir man rädd.

Karim Moslu (matbud): Han arbetar på företaget Wolt med att leverera mat från restaurangen till de som beställt mat. Han har arbetat på Wolt sedan september 2018. Han känner till restaurangen Indra eftersom han hämtar mat därifrån. Han har träffat ägaren Masudur. Han känner till målsägandena. Han träffade dem på Indra under förra vintern. Han kan inte minnas exakt vilken månad. När han hämtade mat på Indra var Imtiaz den som brukade överlämna maten till honom. Det hände flera

gångar. Eftersom Imtiaz lagade mat och serverade antog han att Imtiaz arbetade i köket. Överlämnandet av mat på Indra skedde vid kassan. Personalen placerade maten på disken och han stoppade in maten i sin väska. Han pratade inte direkt med Imtiaz, mer än att de sade hej och hallå. Han har även sett Fardowsi i restaurangen. Hon satt i en soffa. Han såg inte vad hon gjorde. Under 2018 träffade han ytterligare tre eller fyra personer på restaurangen. De befann sig i köket och hade inte särskilda arbetskläder med tryck utan hade normal klädsel.

Efter detta kom han i bekantskap med Fardowsi och Imtiaz. De har berättat en del om hur det var på Indra. De har berättat att de inte fick någon lön och att de kastades ut ur restaurangen mitt i natten. De har inte berättat några detaljer om varför de blev utkastade.

Sirajul Islam ("Bodi", tidigare anställd på restaurang Indra): Det stämmer att han kallas för Bodi. Han har arbetat på restaurang Indra. Han fick arbete där via Mostafa som arbetade på Indra. Han var i hemlandet och pratade med Mostafa per telefon. Mostafa sade då att när han återvände kunde han börja arbeta. När han kom till Sverige presenterade Mostafa honom för Masadur som är restaurangens ägare. Han började arbeta med tandoori, lerugnen, och Masadur sade att han skulle få 14 000 kr lön. Han skulle få gratis boende och även mat. Masadur skulle också betala skatt och allt. Därefter började han att arbeta på Indra. Detta var förmodligen i september 2017. Under 2018 ökades hans lön till 16 000 kr i samband med att han började arbeta som kock. Han slutade att arbeta på Indra i augusti eller september 2019. Skälet till att han slutade var att Masadur sålde sin restaurangverksamhet.

Han har inte fått ut den lön som han haft rätt till. När han begärde att få lön av Masadur fick han lönen i delar och i omgångar. Han fick betalt med 10 000 kr. Resterande 4 000 kr sade Masadur att han skulle betala senare men Masadur gjorde aldrig det.

Under tiden han arbetade på Indra arbetade han bland annat med Mostafa. Mostafa stack därifrån. Mostafa berättade för honom att han (Mostafa) inte fick sin lön.

Under två års tid är det många som har arbetat tillsammans med honom. Många av dem var bangladeshier som kom till Sverige från Italien och som inte hade bankkonto. De fick därför sin lön via honom. Han tog ut pengar från sitt konto och betalade dem. De som kom från Italien kunde inte svenska och hade uppehållskort som gäller över hela Europa.

Han känner till Fardowsi och Imtiaz eftersom de också jobbade på restaurangen. De arbetade i cirka två månader och arbetade med kassa och service. Han minns att dagen de slutade på restaurangen satt de bakom någonstans med Masudur och pratade om massa saker, bland annat om lönen som de inte fick. Just den dagen incidenten inträffade var han där. Han hade bett om att ta ledigt vilket Masudur hade gått med på. Masudur kom dit på morgonen. På morgonen blev han ombedd att kalla ned dem som bodde upp i lägenheten. Han skickades upp för att kalla ned Fardowsi och Imtiaz. Masudur ville tala med dem. Masudur verkade vara under press och var spänd. Det var en het stämning när de talade med varandra. Imtiaz och Fardowsi gjorde anspråk på sin lön varpå Masudur blev upprörd och arg. Han såg detta eftersom han stod på väldigt nära håll. Masudur sade till Fardowsi och Imtiaz att ”ni har inte arbetat så vad sjutton kan ni begära för pengar”. Han sade då till dem att de inte skulle vara upprörda utan att de skulle sitta i lugn och ro och prata. Det stämde dock inte vad Masudur sade. Fardowsi och Imtiaz hade visst jobbat. Masudur sade till Fardowsi och Imtiaz att de skulle ut med detsamma från bostaden. De svarade att det var mitt i natten och undrade vad de skulle ta sig till. De var upprörda och ledsna.

Skälet till att han i förhör inte berättat om att han kallat ned målsägandena är för att han var under stor psykisk press vid förhöret och hade svårt att förstå vad som sades. Hans pappa var sjuk och han åkte kort tid efter förhöret, den 11 november 2019, till Bangladesh. Vidare var det telefontolk. Han mådde inte heller bra

psykiskt. Masudur hade sagt till honom att han (Masudur) skulle sälja restaurangen. Från restaurangboendet flyttades han ned till källaren där han skulle bo i en vecka. Masudur sade till honom att han skulle bo på ett hotell och sedan när Masudur hade köpt en ny restaurang i Stockholm lovade Masudur att han skulle få arbeta där. Han bad sedan om sin lön på två månader. I juli fick han ingen lön. Han hade inga pengar och därefter stängde restaurangen. Masudur svarade inte på hans samtal. Han hade ingen mat i restaurangen och hade det jättejobbigt. Det bröt ned honom psykiskt. Innerst inne var han också rädd för Masudur och det var det med att hans pappa var sjuk och allt. Han har hört talas om att Masudur har ett politiskt kontaktnät i Bangladesh men vet inte mer om det. Hans fru och barn finns i Bangladesh.

Han har aldrig tagit emot pengar på sitt bankkonto som han skulle ge till Imtiaz eller Fardowsi. Han känner inte till att någon fått sin lön i kontanter.

När han arbetade på Indra brukade han börja arbeta kl. 09.30. Han slutade vid kl. 22.00 och ibland till och med kl. 23.00. Han arbetade sju dagar i veckan. Från början var det omtalat att de skulle få vara lediga en dag i vecka. Sorgligt nog kunde han inte få någon ledighet. Masudur sade att han måste jobba och att Masudur hade personalbrist. Han accepterade det eftersom han är en fattig människa. Han kom till Sverige för att tjäna pengar och det var ett beroendeförhållande. Hans föräldrar i hemlandet är sjuka och han måste skicka pengar till dem. Masudur lovade honom att om han jobbade helger skulle han tjäna extra. Han fick dock inte extra betalt.

Imtiaz började också att arbeta kl. 09.30 på morgonen till och med stängning någon gång vid kl. 22.00. Fardowsi arbetade också där från morgonen. Ibland slutade hon kl. 16.00 och ibland arbetade hon till stängning. En vecka när Fardowsi och Imtiaz arbetade åkte han till Italien tillsammans med Rippon. Exakt vilken vecka det var minns han inte. När det fanns tid och utrymme lagade de mat och åt. Det var så för alla.

Under 2018 öppnade restaurangen kl. 10.00 och stängde kl. 22.00. På lördagar öppnade restaurangen kl. 13.00 och på söndagar kl. 14.00. På helgen stängde de ena dagen kl. 22.00 och den andra dagen 21.00. Han minns inte om det hände att restaurangen var stängd på söndagar med undantaget för om det träffats någon överenskommelse. Ibland har det hänt att man lagt en lapp i fönsterrutan med andra tider när det var personalbrist, men annars var det den ordinarie tidlappen som var i fönstret. Det var den som var datorskriven som hade de ordinarie öppettiderna och den handskrivna klistrade han upp om det var avvikande tider. Han minns inte om det varit några avvikande öppettider under september - november 2018.

Masudur var mer eller mindre arg mot personalen. Han visade sin ilska mot alla. I princip alla som arbetade där var nybörjare, varför det av naturliga skäl tog tid för dem att lära sig arbetet. Dessutom kom Masudur inte regelbundet till restaurangen. Om en i personalen gjorde fel blev Masudur sentimental. Med ordet sentimental menar han att man har argument och hamnar i ett hett argument. Det har hänt att det varit hotfull stämning på restaurangen. Det var en person som arbetade som efter ett gräl lämnade Indra. Vad gäller Fardowsi och Imtiaz var det ett tillfälle i matsalen där det uppstod het stämning och upprörda diskussioner mellan dem och Masudur. Han fick dock inte reda på vad som utlöste det och vad som hänt.

Det fanns en personalliggare på restaurangen. När han började arbeta på Indra brukade Mostafa skriva i den. Han har också skrivit och fyllt i när han blev instruerad av Masudur att skriva i personalliggaren. Masudur skrev också någon gång för honom. Det var de här siffrorna. Han hade nummer sex. Alla de datum som nummer sex står med har han jobbat. De andra som jobbade på Indra skrev också själva i personalliggaren. Imtiaz skrev också i personalliggaren. Fardowsi skrev inte in sina tider. Han skrev in dem ibland. Masudur ringde till honom varje dag och bad honom att anteckna allas namn i personalliggaren och då också skriva in vissa tider. Skälet till att han i förhör (förundersökningsprotokollet s. 243) sagt att

han inte skrivit tider för andra är de han nämnt tidigare. Masudur instruerade honom att skriva från vilken tid till vilken tid personalen varit där. De har antecknat från kl. 10.00 – 12.00, sedan kl. 20.00 – 22.00 och så vidare. Tiderna stämde inte med verkligheten. De som jobbade där jobbade dock till kl. 22.00.

Det var samma personalliggare som användes hela tiden. Han har bara sett en personalliggare. Personalliggaren fanns kvar efter att Fardowsi och Imtiaz slutat på restaurangen. Han vet inte varför Masudur säger att personalliggaren försvann samma kväll som Fardowsi och Imtiaz slutade. Han jobbade där efteråt och både han och de han jobbade tillsammans med har sett personalliggaren efteråt. I mars 2019 kan det hända att Masudur bytte ut den mot en ny, men det var långt efter Fardowsi och Imtiaz hade slutat.

Det är riktigt att det skrevs ett anställningsavtal år 2019 om att han skulle få 18 000 kr. Det stämmer att det är avtalet som finns i förundersökningsprotokollet (s. 45). Det är hans namnteckning. Han fick inte se avtalet senare utan Masudur behöll det hos sig. Vad gäller perioden innan 2019 har han inte haft något anställningsavtal. Han har bett Masudur om att få anställningsavtal men Masudur har hela tiden sagt att han skulle få det nästa dag och hittat på ursäkter.

Utifrån den kännedom han har om arbetsförhållandena på Indra och om målsägandena har han ingen anledning att betvivla de uppgifter de lämnat om att Masudur varit hotfull, att de jobbat långa dagar och att de inte fått någon lön.

DOMSKÄL**Frågan om Masudur Khandaker ska dömas för brott***Allmänna utgångspunkter vid bedömningen*

För en fällande dom i brottmål krävs, oavsett vilken typ av brottslighet det är fråga om, att domstolen genom utredningen som har lagts fram finner det vara ställt utom rimligt tvivel att den tilltalade har gjort sig skyldig till det som läggs honom eller henne till last. Detta innebär att det inte får finnas andra möjliga förklaringar till händelseförloppet än den som innefattats i åtalet. Det är åklagaren som har bevisbördan för att den tilltalade har begått den åtalade gärningen.

När det gäller att klargöra vad som hänt får de uppgifter som de olika personerna har lämnat vid förhör stor betydelse. En trovärdig utsaga från en målsägande kan, i förening med vad som i övrigt framkommit i målet, vara tillräckligt för en fällande dom (se bl.a. rättsfallet NJA 2010 s. 671 p. 10).

Vid prövningen av om en målsägandes berättelse kan utgöra en betydelsefull grund för fällande dom är det viktigt att fästa avseende vid följande. Det får inte finnas några svagheter i utsagan eller omständigheter som ger upphov till rimligt tvivel. Härtill kommer att det ofta finns anledning att lägga vikt främst vid sådana faktorer som avser innehållet i berättelsen som sådan, exempelvis i vad mån den är klar, lång, levande, logisk, detaljrik, påvisat sanningsenlig i viktiga enskildheter samt fri från felaktigheter, motsägelser, överdrifter, svårförklarliga moment, dåligt sammanhang eller tvekan i avgörande delar. Det är också nödvändigt att pröva om en målsägandes uppgifter vinner stöd av annan utredning (se rättsfallen NJA 2010 s. 671 och NJA 2017 s. 316 I-II p. 10).

Målsägandena Fardowsi Zaman och Imtiaz Ahmed har, var och en för sig, berättat levande och detaljerat om vad de menar har hänt. De har därvid beskrivit händelseförloppet på ett mycket likartat sätt. Deras berättelser innehåller även spontana reflektioner och känslor kring händelseförloppet som gör att berättelserna framstår som självupplevda. Några överdrifter, motsägelser eller påvisade felaktigheter finns inte. Tvärtom framstår det för tingsrätten som att de aktivt försökt nedtona vissa omständigheter. Vidare har målsägandena vid flera tillfällen varit noga med att påpeka felaktigheter och missförstånd även om dessa oemotsagda vore till stöd för åtalet, till exempel att restaurangen faktiskt öppnat senare vid något tillfälle och att den pistol som anträffats hemma hos Masudur Khandaker inte överensstämmer med den som ska ha använts vid ett av de påstådda olaga hoten. De har dessutom varit tydliga med vad de har kännedom om, vad de saknar kännedom om samt under vilka förutsättningar de gjort sina iakttagelser. De har båda framstått som mycket trovärdiga och det har inte framkommit något skäl till varför de skulle vilja beljuga Masudur Khandaker. Påståendet från Masudur Khandaker om att målsägandena skulle ha stulit restaurangens personalliggare har vederlagts i målet. Omständigheten att målsägandena har ett löne- respektive skadeståndsanspråk gentemot honom förtar inte heller värdet av deras uppgifter, och inryms enligt tingsrättens mening i den försiktighetsbedömning som generellt görs beträffande värdet av en parts uppgifter. Målsägandenas beskrivning av vad de varit med om får också i stort stöd av vad vittnena i målet berättat, samt i viss mån av den skriftliga bevisningen.

Vidare har de vittnen som hörts i målet, utifrån sina respektive förutsättningar, beskrivit arbetsförhållandena på restaurangen och vad de iakttagit om målsägandena på ett mycket likartat sätt. De har lämnat sina uppgifter under ed och det har inte framkommit något som tyder på att de avvikit från sanningen. Även beträffande vittnena gör tingsrätten dock den observationen att många förefaller vilja tona ned sina upplevelser. Samtidigt som man berättar att arbetsförhållandena varit bra uppger man att kränkningar och tillmälen varit vardag på restaurangen. Vissa

berättar också att de utifrån sin utsatta situation accepterat arbetsvillkoren då de, som exempelvis Dawn Mahmud uttryckt det, ”kommer från fattigdom [...] och arbetet är allt [de] har”. Många av vittnena har även fortfarande anknytning till Norrköping och till restaurangbranschen, samt familj i Bangladesh. Allt detta måste beaktas vid värderingen av deras uppgifter. Vidare måste beaktas att många av vittnena berättar om skeenden som i och för sig talar för att de skulle kunna betraktas som målsäganden i målet. Detta påkallar försiktighet vid värderingen. Tingsrätten finner dock, utifrån samstämmigheten i deras uppgifter, att det inte finns skäl att ifrågasätta vad de uppgett. Detta gäller även vittnena Mostafa Golam och Syed Rizvi, som uttryckt sig i något starkare ordalag. Vad särskilt gället vittnet Abdullah Al Mamun anser tingsrätten att uppgiften om att han ska ha fått betala Masudur Khandaker för ett arbetstillstånd, även om denna inte är bekräftad, påkallar viss ytterligare försiktighet vid värderingen av hans uppgifter då det kan finnas anledning för honom att särskilt nedtona hur arbetsförhållandena varit.

Sammanfattningsvis bedömer tingsrätten att målsägandenas och vittnenas berättelser har ett högt bevisvärde.

Det är utifrån dessa förutsättningar som tingsrätten har att ta ställning till bevisningen i målet. Först om tingsrätten finner att åklagaren genom sin bevisning uppfyllt sin bevisbörda i någon del och styrkt en viss omständighet, kommer tingsrätten att granska Masudur Khandakers uppgifter och den bevisning som stödjer dessa. Detta för att undersöka om vad Masudur Khandaker invänt förtar värdet av åklagarens bevisning så att åtalet i relevant del eller i dess helhet inte längre kan anses styrkt.

I målet har åklagaren väckt åtal för människoexploatering. Som ett led i den gärningen har åklagaren gjort gällande att Masudur Khandaker hotat målsägandena. Därutöver har åklagaren separat åtalat för flera fall av olaga hot. Tingsrätten anser att de två åtalen tar sikte på samma skyddsintresse och har ett nära samband med

varandra, varför åtalet om olaga hot ska anses ingå i – konsumeras av – åtalet för människoexploatering. Dessa kommer således prövas i ett sammanhang.

Först kommer tingsrätten redovisa sin bedömning av vad den nya lagstiftningen innebär och vad tingsrätten ska pröva. Därefter kommer tingsrätten redovisa under olika rubriker vad som är bevisat om händelseförloppet i dessa delar samt hur detta ska bedömas.

Tingsrättens bedömning av åtalet

Något om brottet människoexploatering

Bakgrunden till kriminaliseringen

Brottet människoexploatering intogs i lagstiftningen år 2018 efter det förslag som lades fram av 2014 års människohandelsutredning i slutbetänkande år 2016, Ett starkt straffrättsligt skydd mot människohandel och annat utnyttjande av utsatta personer (SOU 2016:70). Bestämmelsen kom då att få följande lydelse:

Den som, i annat fall än som avses i 1 eller 1 a § genom olaga tvång, vilseledande eller utnyttjande av någons beroendeställning, skyddslöshet eller svåra situation exploaterar en person i tvångsarbete, arbete under uppenbart orimliga villkor eller tiggeri, döms för *människoexploatering* till fängelse i högst fyra år (4 kap. 1 b § brottsbalken).

Beträffande behovet av en ny kriminalisering anförs i förarbetena att exploatering av utsatta personer i olika verksamheter utgör ett växande problem som under de senaste åren har ökat. De som drabbas är främst personer från andra länder som av olika skäl kommit till Sverige i hopp om att finna försörjning men som i Sverige

underkastas arbetsförhållanden där de är mer slav än arbetstagare. Många gånger handlar det om människor som i sina hemländer lever i svår fattigdom eller är utsatta för diskriminering. Problemen med exploatering har uppmärksammats inom flera delar av arbetsmarknaden, bl.a. inom bygg-, städ-, restaurang- och bärplockningsverksamhet samt inom jordbruket. Det kan t.ex. handla om att personer arbetar för en synnerligen låg lön eller oavlönat, eller under orimligt långa arbetsdagar. Det kan även röra sig om arbete under olika former av tvång eller hot. Vidare kan det avse arbete där personers handlingsfrihet begränsas genom att deras identitetshandlingar beslagtas, där de fått betala arbetsgivaren för ett arbete i hopp om att få arbetstillstånd eller där personer försätts i skuldförhållanden till arbetsgivaren som de förmås att arbeta för att betala av (se prop. 2017/18:123 s. 33 ff.).

När nu beskrivna förfaranden uppdagats har det uppstått tillämpningsproblem vid lagföringen och vid efterföljande domstolsprocesser. I mål gällande människohandel har det visat sig att flera avgörande rekvisit inte varit uppfyllda, särskilt beträffande de höga krav på att offrens fria och verkliga vilja ska ha brutits ned på sådant sätt att de tvingats in i den situation de hamnat i. Vidare har det funnits brister vid styrkandet av att offren varit föremål för handel med människor; genom rekrytering, transporter och inhysning (se 4 kap. 1 a § brottsbalken, samt praxisgenomgång i SOU 2016:70, bilaga 6, s. 443 ff.). Vid några tillfällen har man i stället valt att lagföra för brottet ocker, men där har också uppstått tillämpningssvårigheter till följd av hur illa anpassad bestämmelsen om ocker är för situationer där människor utnyttjas under dessa förutsättningar och i dessa former. Bl.a. har det varit svårt att möta de mycket högt uppställda kraven på exempelvis det trångmål som ska finnas och utnyttjats just vid ingående av anställningsavtalet samt på att avtalsvillkoren som sådana ska innebära ett uppenbart missförhållande mellan parterna. Detta särskilt då avtal ofta saknas och vad som i förekommande fall avtalats i regel även avviker från de faktiska arbetsförhållandena (se 9 kap. 5 §

brottsbalken samt Skellefteå tingsrätts dom den 19 april 2012 i mål B 179-12 och Luleå tingsrätts dom den 30 oktober 2018 i mål B 2638-17).

I förarbetena förs en diskussion kring omständigheten att exploatering av människor i och för sig utgör ett led av separata gärningar som kan vara brottsliga. Det är till exempel vanligt att det i samband med exploatering förekommer olaga hot, olaga tvång och inslag av bedrägeri. Vid bedömningen av om det verkligen är motiverat med en ytterligare kriminalisering poängterar dock lagstiftaren att det särskilt klandervärda med exploatering av människor är något utöver det vinstsyfte som ofta finns hos exploatören. Det handlar i hög grad om en företeelse som kränker den enskildes frihet, frid och mänskliga värdighet. Exploatörens agerande kan därmed jämföras med människohandlaren, med den skillnaden att exploatören ofta tar vid där handeln slutar och drar nytta av det ändamål som människohandeln syftar till. Att komma tillrätta med dessa handlingar genom befintlig lagstiftning ansågs inte utgöra ett tillräckligt skydd, och inte tillräckligt spegla gärningarnas allvar (se prop. 2017/18:123 s. 34 och 37 f.).

Den svenska arbetsmarknaden är konstruerad på så vis att den erbjuder möjlighet för konkurrens bland arbetstagare i förhållande till arbetsgivare. De personer som av olika anledningar inte kan konkurrera på arbetsmarknaden behöver dock inte acceptera undermåliga villkor för att förtjäna sitt uppehälle, utan kan i stället få hjälp med sina basala behov av det svenska välfärdssystemet. De personer som saknar tillgång till det svenska välfärdssystemet hamnar utanför denna modell. I valet mellan att svälta och att arbeta väljer merparten personer det senare, oaktat under vilka villkor eller förhållanden det sker. Vidare torde det vara så, som uttrycks i förarbetena, att offren för de exploateringsformer som omfattas av kriminaliseringen inte sällan är personer som till följd av sin utsatthet varken inser sitt människovärde fullt ut eller sina rättigheter i samhället (se prop. 2017/18:123 s. 46).

Syftet med den nya bestämmelsen är alltså att på ett bättre sätt än med vad som varit möjligt med tidigare lagstiftning säkerställa ett starkt straffrättsligt skydd vid exploatering av utsatta personer. Av det skälet träffar bestämmelsen såväl exploatering utan samband med ett människohandelsförfarande som exploatering som vidtas av någon annan än den som har genomfört människohandeln. Därutöver omfattar straffbestämmelsen fall där förutsättningarna för människohandel inte bedöms vara uppfyllda. Då straffbestämmelsen träffar verksamhetsområden som i sig kan vara helt legala är straffansvaret förbehållet uppenbart klandervärda beteenden som utgör angrepp på den enskildes frihet och frid.

Bestämmelsens första led – det otillbörliga medlet

Det första ledet i det straffbara handlandet består i ett krav på att gärningsmannen utnyttjar en persons beroendeställning, skyddslöshet eller svåra situation, eller de andra otillbörliga medlen olaga tvång eller vilseledande. Rekvisitet är förenat med ett krav på orsakssamband, som kopplar samman rekvisitet med det straffbara handlandets andra led, dvs. exploateringen i viss närmare angiven verksamhet. Detta innebär att offret ska ha underkastat sig exploateringen just på grund av det otillbörliga medlet. Detta orsakssamband ska omfattas av exploitörens uppsåt.

I målet har åklagaren gjort gällande att exploateringen skett genom vilseledande och genom utnyttjande av målsägandenas svåra situation.

Begreppet vilseledande innebär förmedlande av en oriktig uppfattning till någon och förekommer sedan tidigare bl.a. i straffbestämmelsen om bedrägeri i 9 kap. 1 § brottsbalken. Huvudfallet av vilseledande utgörs av att någon framkallar en oriktig föreställning hos någon annan t.ex. genom att lämna en oriktig uppgift.

Vilseledandet kan också ske genom att någon hos annan vidmakthåller eller förstärker en oriktig föreställning som han eller hon redan har. Vilseledandet ska vara styrande för den vilseleddes beslut att företa en viss disposition. I detta ligger

ett krav på orsakssamband. Om offret oavsett gärningsmannens vilseledande skulle ha företagit dispositionen är det aktuella rekvisitet inte uppfyllt.

Bedömningen av om vilseledande skett ska göras från den vilseleddas perspektiv, och därigenom med ledning av vad han eller hon uppfattat av gärningsmannens ord eller uppträdande. Vad gäller avtal om betalning – i detta fall lön – inrymmer inte sådana avtal någon garanti för att den betalningspliktiga faktiskt kommer att betala. Däremot måste han eller hon ha ambitionen eller förmågan att betala i det ögonblicket överenskommelsen sker. I annat fall sker ett vilseledande. Ett betalningslöfte indikerar alltså en avsikt att fullgöra en framtida betalning och ett vilseledande om detta kan grunda ansvar, förutsatt att den bristande viljan eller förmågan kan styrkas.

Med utnyttjande av en persons beroendeställning, skyddslöshet eller svåra situation avses i huvudsak samma praktiska situationer som omfattas av rekvisitet utnyttjande av någons utsatta belägenhet som återfinns i bestämmelsen om människohandel (4 kap. 1 a § BrB). Exempel på utnyttjande av någons svåra situation kan därmed vara situationer där gärningsmannen utnyttjar att offret t.ex. lever under ekonomiskt svåra förhållanden, lever i flyktingskap eller är beroende av narkotika. Till skillnad från vid brottet människohandel, krävs det inte att offret på grund av sin situation inte haft något annat verkligt eller godtagbart alternativ än att underkasta sig en exploatering. I förarbetena konstateras att de som faller offer för exploatering i många fall rent faktiskt kan ha andra alternativ än att underkasta sig en exploatering. Att under de förutsättningarna tillämpa samma höga krav som gäller för människohandel skulle medföra en risk för att uppenbart klandervärda förfaranden hamnar utanför det straffbara området (se prop. 2017/18:123 s. 43 och 59). Som tingsrätten uppfattat saken är detta också ett av skälen till att man vid konstruktionen av brottet inte anammat samma straffskala som vid brottet människohandel, då brottet människoexploatering kan omfatta ett större antal gärningar av mer varierande svårhetsgrad (se prop. 2017/18:123 s. 47).

Bestämmelsens andra led – exploatering i viss verksamhet

Det straffbara handlandets andra led består i en exploatering av en person i viss verksamhet. Med exploatering avses ett otillbörligt användande av offret. Det innebär att exploatering inte föreligger vid varje slags användning av en person. I stället krävs att användningen av personen vid en bedömning i det enskilda fallet framstår som otillbörlig. De situationer som därmed träffas av straffbestämmelsen är sådana där användningen av personen framstår som oacceptabel och där användandet av personen dessutom utgör ett angrepp på personens frihet och frid. Detta kan mycket väl förekomma inom verksamhetsområden som, under andra omständigheter, i och för sig är legala. Exploatering i brottslig verksamhet och för sexuella ändamål har vidare uttryckligen undantagits från bestämmelsens tillämpningsområde, då dessa ansetts redan vara föremål för effektiv reglering. I stället omfattar kriminaliseringen fall där personer exploateras i tvångsarbete, arbete under uppenbart orimliga villkor och tiggeri. Frågan om personerna i och för sig samtyckt till exploateringen har inte tillmätts någon betydelse i frågan om de blivit utsatt för brott (se prop. 2017/18:123 s. 46).

I målet har tingsrätten att pröva huruvida målsägandena exploaterats i arbete under uppenbart orimliga villkor. Till skillnad från begreppet tvångsarbete saknas det en internationellt vedertagen definition för vad som utgör arbete under uppenbart orimliga villkor, vilket i andra sammanhang ofta benämns som arbetskraftsexploatering. Som namnet antyder skiljer arbetskraftsexploatering sig från tvångsarbete i den bemärkelsen att arbetskraftsexploatering inte kräver att den arbetande tvingats till och att förbli i arbete (se bl.a. art 2 i Internationella arbetstagarorganisationens [ILO] konvention nr 29 och art 4.2 EKMR). I stället har arbetskraftsexploatering ansetts ta sikte på fall där arbetstagare säljer sin arbetskraft eller där arbetsgivare köper arbetskraft under villkor som är så dåliga att det anses kränka den mänskliga värdigheten. Något förenklat kan sägas att en människas

arbetskraft, eller en arbetstagare, inte kan behandlas som en handelsvara och inte heller kan säljas till ett hur lågt pris som helst (se art 1 a, Philadelphiadeklarationen, ILO, samt art 5 och art 31 i EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna).

Ett dilemma vid bestämmandet av vad som utgör arbetskraftsexploatering – och vid tolkningen av räckvidden av rekvisitet ”arbete under uppenbart orimliga villkor” – är hur gärningar som är så svåra att de bör vara brottsliga ska skiljas från gärningar som visserligen är resultat av generella socioekonomiska orättvisor men som bör hanteras inom arbetsrätten eller annan lagstiftning utanför straffrätten. Enklare uttryckt: hur dåliga måste arbetsvillkoren eller arbetsförhållandena vara för att utgöra led i ett brott. Liksom vid utformningen av arbetsrättsliga skyddssystem måste hänsyn tas till *å ena sidan* det odelbara förhållandet mellan arbetaren och dess arbetskraft samt de krav detta ställer på arbetsmarknadens respekt för mänskliga rättigheter och mänsklig värdighet, *å andra sidan* marknadsekonomins funktionssätt och dess beroende av olika produktionsformer. Eftersom det är fråga om kriminalisering ställs avvägningen mellan vad som är ett tillåtet respektive otillåtet agerande dessutom på sin spets, då lagstiftaren utöver diverse arbetsrättsliga sanktioner för överträdelser nu även tillfört ett straffhot.

Vad gäller brottet människoexploatering har lagstiftaren sagt att arbetsvillkoren måste vara så dåliga att de är uppenbart orimliga. I förarbetena har detta definierats som arbetsförhållanden eller arbetsvillkor som är så dåliga att de vid en helhetsbedömning av omständigheterna i det enskilda fallet på ett påfallande och negativt sätt skiljer sig från vad som kan anses acceptabelt på arbetsmarknaden. Av propositionsuttalandena framgår att lagstiftaren övervägt att i stället för ”uppenbart orimliga villkor” använda begreppet ”särskild svåra arbetsförhållanden”, med viss vägledning av begreppet *särskilt exploaterande arbetsförhållanden* som återfinns i EU:s sanktionsdirektiv (2009/52/EG). I sanktionsdirektivet, som syftar till att fastställa minimiregler för sanktioner som ska åläggas arbetsgivare om de anställer arbetskraft från tredje land som saknar arbetstillstånd, definieras särskilt

exploaterande arbetsförhållanden i art. 2 som arbetsförhållanden där det råder en påfallande skillnad jämfört med de lagligen anställda arbetstagarnas anställningsvillkor, som påverkar t.ex. arbetstagarnas hälsa och säkerhet samt kränker den mänskliga värdigheten. Lagstiftaren bedömde att begreppet ”särskilt svåra arbetsförhållanden” i och för sig vore väl lämpat för att beskriva den typ av arbetssituationer som avses med nykriminaliseringen. För att tydligare förmedla att bestämmelsen även kan träffa andra villkor, t.ex. i fråga om lön, valde dock lagstiftaren att i stället använda begreppet arbete under uppenbart orimliga villkor.

I förarbetena nämns som exempel på arbete under uppenbart orimliga villkor att en person får arbeta för en synnerligen låg lön eller oavlönat, eller under orimligt långa arbetsdagar. Vidare nämns fall där den anställda utsätts för oacceptabla säkerhetsrisker i arbetet eller att arbetsgivaren i samband med arbetet tar ut orimligt hög ersättning för en resa till Sverige eller för mat eller boende, som sedan dras av från inarbetad lön. Bedömningen av hur dåliga villkoren eller förhållandena måste vara för att utgöra brott medges aktualisera svåra avgränsningar, vilka har överlämnats till rättstillämpningen (se prop. 2017/18:123 s. 42).

Som tingsrätten förstår uttalandena i förarbetena ska bedömningen av vad som utgör uppenbart orimliga arbetsvillkor göras efter en jämförelse av arbetssituationen i sin helhet med regler och förhållanden på just den svenska arbetsmarknaden. Det är också så tingsrätten tolkar skrivningen i sanktionsdirektivet om att det ska råda en påfallande skillnad jämfört med arbetsvillkoren hos de *lagligen* anställda arbetstagarna, dvs. att jämförelsen ska göras utifrån nationella normer och lagstiftning. Tingsrätten tolkar inte skrivningen i propositionen som att bedömningen ska göras efter en jämförelse i det enskilda fallet mellan den faktiska arbetssituationen hos den som är utsatt för brott och de övriga anställda, då tingsrätten befarar att en sådan ordning skulle omintetgöra objektiva och förutsebara ramar för vad som utgör brott. Däremot anser tingsrätten att de faktiska

arbetsvillkoren för övriga anställda kan utgöra ett bevisfaktum vid bedömningen av vad som är uppenbart orimligt och inte.

I Sverige bestäms vad som är acceptabelt på arbetsmarknaden av lag och kollektivavtal och dessa regler utgör arbetsrätten. Vad som är en acceptabel lön bestäms normalt i kollektivavtal, arbetstiden bestäms av arbetstidslagen, vad som är oacceptabla säkerhetsrisker ges av arbetsmiljölagen och möjligheten till avdrag bestäms av kvittningslagen. Kriminaliseringen av människoexploatering tar inte sikte på varje fall då en arbetsgivare agerat i strid med arbets- och i förekommande fall arbetsmiljörättslig lagstiftning. Dessa fall regleras redan effektivt genom exempelvis den kontroll svenska fackföreningar utövar av kollektivavtals efterlevnad och av arbetstagares rättigheter. För att agerandet ska utgöra led i brottet människoexploatering krävs att arbetsgivaren dessutom åsidosatt normerna på den svenska arbetsmarknaden till en viss påfallande negativ grad. I avsaknad av ett tydligt uttalande i propositionen att det skulle vara ett krav att åsidosättandet i sig utgjort en kränkning av arbetstagarens mänskliga värdighet, i vilket tingsrätten lägger den praktiska juridiska innebörden att arbetstagarens mänskliga rättigheter såsom dessa kodifierats i praxis i någon mån ska ha kränkts, bedömer tingsrätten att den svenska lagstiftaren uppställt ett något mer omfattande skydd än vad som omfattas av definitionerna i sanktionsdirektivet. Vidare måste man vid avgränsningen komma ihåg att det faktum att en arbetsgivare tillämpat uppenbart orimliga arbetsvillkor inte utan vidare innebär att denne gjort sig skyldig till brott, utan det krävs att många fler krav är uppfyllda. Klart är dock att det uppställts ett högt krav för att exploatering i arbete under uppenbart orimliga villkor ska föreligga (se prop. 2017/18:123 s. 60). I det avseendet har lagstiftaren överlämnat till domstolarna att avgöra under vilka villkor, eller till vilka pris, arbete i Sverige ytterst ska ske.

Frågorna i målet

Tingsrätten har att pröva först om målsägandena överhuvudtaget arbetat på restaurangen. Om detta är styrkt, har tingsrätten att ta ställning till om åklagaren genom sin bevisning styrkt alla led i gärningsbeskrivningen. Det vill säga om Masudur Khandaker har genom vilseledande och utnyttjande av målsägandenas svåra situation exploaterat dem i arbete under uppenbart orimliga villkor. Var och en av dessa frågor provas nedan.

- Har målsägandena arbetat på restaurangen?

En av huvudfrågorna i målet är om målsägandena överhuvudtaget arbetat på restaurang Indra, vilket påståtts av åklagaren.

I målet finns väldigt starkt stöd för att målsägandena arbetat på restaurangen. Förutom vad målsägandena själva uppgett har samtliga vittnen berättat att de sett såväl Imtiaz Ahmed som Fardowsi Zaman arbeta i restaurangen, att de arbetat tillsammans med dem på restaurangen eller att de fått information om att de arbetat där. Till detta kommer den skriftliga bevisningen, där Imtiaz Ahmed fotograferats medan han lagat mat i vad som förefaller vara restaurangens kök, samt fotografierna av restaurangens personalliggare. Tingsrätten anser att personalliggaren i sig måste anses ha begränsat bevisvärde till följd av uppgifterna som lämnats om hur den använts samt det faktum att originalet inte finns att tillgå. Dock kan inte helt bortses från att vissa personer särskilt upptagits som besökare i personalliggaren, men att det inte finns någon sådan särskild notering i personalliggaren beträffande Imtiaz Ahmed och Fardowsi Zaman. Genom ovanstående finner tingsrätten därför att åklagaren genom sin bevisning ställt utom rimligt tvivel att målsägandena arbetat på restaurangen.

Masudur Khandaker har å sin sida invänt att målsägandena inte arbetat på restaurangen, utan uppehållit sig i lokalen för studier och andra ändamål. Som stöd för sin invändning har Masudur Khandaker särskilt framhållit sin skyldighet att anteckna målsägandena som besökare i restaurangens personalliggare, samt att de anställda på restaurangen haft såväl anställningsavtal som särskilda arbetskläder.

Vid en prövning av vad Masudur Khandaker uppgett och den bevisning som kan anses tala för denna, finner tingsrätten att åklagaren motbevisat samtliga hans invändningar. Samtliga hörda har nämligen samstämmt berättat om att det inte funnits några särskilda obligatoriska arbetskläder på restaurangen. Vittnet Ameerullah Khan har sagt att det visserligen funnits särskilda tröjor för personalen, men att tröjorna inte bars av alla. Vad gäller frågan om anställningsavtal har flertalet vittnen beskrivit hur de försökt få anställningsavtal men att deras önskemål inte hörtsammats av Masudur Khandaker. Vidare har vittnet Sirajul Islam berättat att det anställningsavtal från 2019 som finns i målet är det första anställningsavtal han fått sedan han började arbeta 2017. Avseende invändningen om att målsägandena endast varit besökare och att de därför upptagits i personalliggaren, finner tingsrätten slutligen det vara utrett att personalliggaren inte stödjer en sådan slutsats. Det har därmed inte framkommit något skäl att betvivla vad målsägandena och vittnena berättat.

Tingsrätten bedömer alltså att vad Masudur Khandaker invänt inte förtar värdet av åklagarens bevisning. Det är således styrkt att målsägandena arbetat på restaurangen.

- Har Masudur Khandaker vilselett målsägandena?

Vid bedömningen av om Masudur Khandaker vilselett målsägandena i fråga om villkoren för deras respektive anställningar har tingsrätten att ta ställning till dels

vad som är utrett om vad som avtalats i fråga om lön, dels om det är styrkt att Masudur Khandaker haft uppsåt att vilseleda dem i frågan om lön.

Vad först avser frågan om vad som avtalats om anställningen har målsägandena även i denna del lämnat i huvudsak samstämmiga uppgifter. Av vad de berättat framgår att Masudur Khandaker först, utan att frågan om hyra eller arbete varit på tal, erbjudit målsägandena att bo i den lägenhet som finns ovanför restaurangen. När målsägandena sedan flyttat in i lägenheten och därefter själva väckt frågan om hur de skulle betala för boendet har Masudur Khandaker uppgett att en förutsättning för att de skulle få bo kvar var att de skulle arbeta på restaurangen. Masudur Khandaker har då hänvisat till en grundlön om 123 kr i timmen, som han menat framgår av svensk lag, från vilket ett bruttoavdrag om 23 kr/timmen skulle göras. Avdraget skulle avse kostnaden för mat och logi. Målsägandena godtog och var nöjda med villkoren.

Målsägandenas uppgifter i dessa delar stöds av vittnesbevisningen och i viss mån Masudur Khandakers egna uppgifter om hur han brukar gå till väga vid anställning av ny personal. Abdullah Al Mamun, som liksom målsägandena anställdes under 2018, har berättat att han träffat ett likalydande avtal med Masudur Khandaker där grundlönen skulle vara 21 000 – 22 000 före skatt (vilket överensstämmer med en timlön om 123 kr) och att ett avdrag om 4 000 – 5 000 kr skulle göras för mat och logi (vilket överensstämmer med ett avdrag om 23 kr/timmen). Även Sirajul Islam, som anställdes under 2017, berättar om en sådan uppgörelse. Vidare har Syed Rizvi berättat om en bekant som haft ett liknande upplägg med Masudur Khandaker, samt berättat att Masudur Khandaker till honom uppgett att de som bodde i lägenheten inte betalade någon hyra. Att Masudur Khandaker avtalat på detta sätt med målsägandena och med vittnena stöds också i viss mån av hans egna uppgifter om att han inför nyanställningar brukade ringa till facket och fråga vad lönen enligt gällande kollektivavtal motsvarar. Av utredningen i målet framgår att minimilön

enligt kollektivavtalet för Hotell- och restaurangfacket i april 2018 motsvarade 124,17 kr.

Vid en sammantagen bedömning av åklagarens bevisning finner tingsrätten att det är styrkt att målsägandena och Masudur Khandaker kommit överens om att målsägandena skulle arbeta på restaurangen för en lön om 100 kr i timmen. De har vidare varit överens om att målsägandena skulle avstå från en viss del av sin lön, motsvarande 23 kr/timmen, för att täcka kostnaderna för mat och logi. Det finns ingen uppgift i utredningen som talar emot att nu nämnda avtal träffats.

Tingsrätten har därefter att pröva huruvida Masudur Khandaker avsett att betala lön till målsägandena, eller om han haft uppsåt att vilseleda dem i fråga om lön.

Åklagaren har i denna del gjort gällande att Masudur Khandaker måste ha insett att han saknat förmåga att betala ut riktiga löner och att han aldrig avsett att betala den lön han utlovat. Till stöd för detta har åklagaren åberopat skriftlig bevisning utvisande den ekonomiska ställningen av bolaget i vilken Masudur Khandaker bedrev restaurangverksamhet 2018 samt Masudur Khandakers egna ekonomiska situation under samma period. Av bevisningen framgår i korthet följande.

Av redovisning av lönekostnader och arbetsgivaravgifter till Skatteverket framgår att Masudur Khandaker under 2018 redovisat lönekostnader för enbart tre anställda utöver honom själv och till låga belopp. Som mest redovisades 20 000 kr per månad för lönekostnader och under den period som målsägandena ska ha anställts redovisade Masudur Khandaker lönekostnader om 4 000 kr i månaden. Vidare framgår av kontoutdrag från bolaget 4 Sisters Kök AB under 2018 att bolaget genomgående haft låg behållning motsvarande högst några tusen kronor på dess konto. Under perioden augusti – oktober 2018 hade bolaget vid månadssluten mellan 7 800 kr – 12 000 kr på dess konto. Utöver detta framgår av handlingar från den hyresvärd som förfogat över bolagets lokaler och den i målet aktuella

lägenheten att bolaget varje månad hade hyreskostnader om 29 507 kr för lokalen och 13 528 kr för lägenheten. I augusti 2018 hade bolaget en hyresskuld om 115 000 kr. Av handlingarna framgår att bolaget visserligen i september 2018 erlade en deponi om 150 000 kr, men redan i oktober 2018 hade hyresskulden återuppstått och i november 2018 uppgick skulden till 97 000 kr. Slutligen är det omvittnat i målet att bolaget den 22 augusti 2019 gick i konkurs. Av konkursbouppteckningen framgår att bolaget per konkursutbrottet haft en brist i boet om 300 000 kr samt att bolagets tillgångar enbart bestått i det värde som fanns i restauranglokalerna. Tingsrätten konstaterar att omständigheterna vid konkursutbrottet inte kan tillmätas avgörande betydelse för bedömningen av vad Masudur Khandaker insett om sin betalningsförmåga året innan. Uppgifterna är dock ändå i viss mån besvärande för honom då de antyder åt vilket håll bolagets ekonomi utvecklades.

Vad sedan avser Masudur Khandakers privata ekonomi framgår av en förenklad tillgångsutredning att han till följd av återkommande underskott av kapital haft en disponibel årsinkomst om 39 000 kr år 2018. Vidare framgår att han under 2019 med anledning av fem skulder haft en total skuldsättning hos Kronofogdemyndigheten om 1 837 556 kr, av vilka en av skulderna inkom till Kronofogdemyndigheten 2011 och tre inkom 2018. Av Masudur Khandakers kontoutdrag avseende 2018 framgår att han under augusti – september 2018 haft låg eller till och med en negativ behållning på sitt konto. I senare delen av oktober 2018 sker en större insättning till kontot från vissa namngivna personer vilka förefaller vara släkt med Masudur Khandaker, men i slutet av oktober 2018 efter några kontoköp är behållningen låg igen. Den 31 oktober 2018 är behållningen på Masudur Khandakers konto 300 kr.

Av den skriftliga bevisningen framgår att Masudur Khandaker, både privat och i sitt bolag, haft en ekonomisk situation som måste ha försvårat hans förmåga att betala

såväl vit som svart lön. Enligt tingsrättens mening talar redan den ekonomiska utredningen starkt för att Masudur Khandaker måste ha insett detta.

Till den ekonomiska utredningen kommer vad de hörda i målet har berättat om Masudur Khandakers agerande i förhållande till lön i tiden innan, under och efter målsägandena anställdes.

Målsäganden har beskrivit hur Masudur Khandaker hittat på ursäkt efter ursäkt för att inte betala ut lön samt reagerat kraftigt när de framfört anspråk på lön. Bilden av att detta varit ett återkommande mönster hos Masudur Khandaker förstärks av vittnesbevisningen. Mostafa Golam, som arbetat på restaurangen redan 2017, har uppgett att samtliga anställda haft svårigheter med lön vilket återkommande varit en källa till oro och konflikt samt att han själv lämnat restaurangen efter sex månader utan att ha fått ett öre betalt. Mostafa Golams berättelse stöds också av Sirajul Islams uppgifter, som även han berättat att det ända sedan han började arbeta på restaurangen varit problem med lön samt att han fått lön i omgångar och till för låga belopp. Sirajul Islam har dessutom bekräftat att Mostafa Golam lämnat sin anställning på grund av att han inte fått betalt. Dawn Mahmud, som anställdes under 2018, har i sin tur berättat att han under perioden april – september 2018 enbart fått 35 200 kr i lön och att lönen varit ett återkommande problem bland personalen. Även han har slutat då han inte fått tillräckligt med lön. Abdullah Al Mamun som arbetade under samma period som målsägandena har inte heller fått betalt som han ska. Syed Rizvi har berättat om en liknande erfarenhet, där han arbetat i över en månad utan att få lön och att Masudur Khandaker trots propåer slagit ifrån sig med hänvisning till att det inte funnits pengar. Slutligen har Ameerullah Khan uppgett att han till följd av all oro kring betalningen av lön bland personalen krävde att få betalt i handen samma dag då han visste att han annars inte skulle få betalt. Samtliga vittnen har bekräftat att Masudur Khandaker reagerade häftigt när det framställdes löneanspråk och återkommande hittade på ursäkter och bortförklaringar till varför lön betalades ut felaktigt eller inte alls. Av den muntliga bevisningen framgår att det

funnits en rädsla hos anställda för Masudur Khandaker och inför att be om sin lön, då Masudur Khandaker polisanmälde eller kastade ut dem som hävdade sin rätt.

För att det ska vara fråga om ett vilseledande krävs att åklagaren genom sin bevisning ställt utom rimligt tvivel att Masudur Khandaker vid anställningsavtalets ingående saknat avsikt att betala lön till målsägandena. Utifrån den ekonomiska utredningen som finns i målet och vad som framkommit av Masudur Khandakers beteende redan under 2017 och framåt finner tingsrätten det vara visat att han vid avtalet insett att han saknat förmåga att betala den lön han utlovat. Tingsrätten finner det vidare vara visat att Masudur Khandaker också insett att han kunde komma undan med att anställa personal trots att han saknat förmåga att betala deras lön, vilket enligt tingsrättens mening visar att han även saknat avsikt att betala.

Tingsrätten finner det därmed vara styrkt att Masudur Khandaker vilselett målsägandena på det sätt som åklagaren gjort gällande.

Vad Masudur Khandaker invänt om att han under perioden fått privatlån som använts för verksamheten motsägs av den ekonomiska utredningen och förtar inte värdet av åklagarens bevisning.

- Har målsägandena varit i en svår situation som utnyttjats av Masudur Khandaker?

Vad är utrett om deras situation?

I målet har åklagaren även gjort gällande att målsägandena befunnit sig i en svår situation som utnyttjats av Masudur Khandaker. Tingsrätten har därmed att pröva vad som är bevisat om deras situation, för att därefter bedöma om situationen är att bedöma som svår enligt bestämmelsen om människoexploatering.

Av målsägandenas berättelser framgår att de studerat vid universitet i Bangladesh och därefter sökt sig till Sverige för dels vidareutbildning, dels arbete. De har beskrivit sig komma från en bangladeshisk medelklassfamilj. Båda talar ”någorlunda flytande” engelska. Med sig till Sverige hade de totalt 3 000 euro och 1 000 dollar samt guldsmycken till ett uppskattat värde om 50 000 – 60 000 kr som Fardowsi Zaman fått när de gift sig. Vidare framgår att Fardowsi Zaman beviljats uppehållstillstånd med anledning av studier i Sverige med rätt att uppehålla sig här i 13 månader. Imtiaz Ahmed har å sin tur fått uppehållstillstånd i egenskap av anhörig till Fardowsi Zaman. Imtiaz Ahmed har uppgett att en del av pengarna som de hade med sig var öronmärkta för Fardowsi Zamans studieavgift. Fardowsi Zaman har uppgett att avgiften skulle betalas terminsvis och att hon fått pengarna av sin familj. Resten är de båda överens om skulle användas för deras uppehälle, särskilt då de innan de fått beslutet om uppehållstillstånd inte lyckats ordna en bostad. De har vidare uppgett att de under de första dagarna i Sverige fått använda sig av tillfälliga boenden, men inte lyckades hitta en lösning som var öppen även för icke-studenter och därmed för dem båda. Det var också i detta läge som de stötte på Masudur Khandaker, varefter han erbjöd dem att bo i lägenheten ovanför sin restaurang.

Just de omständigheter som nämnts ovan har tingsrätten inte uppfattat vara ifrågasatta i målet. De omständigheter som det däremot råder delade meningar om är huruvida målsägandena haft släkt i Sverige som de kunnat vända sig till, om målsägandena verkligen saknat alternativt boende samt om de verkligen utsatts för de hot som åklagaren påstått.

Av bevisningen framgår följande om vilka alternativ målsägandena hade. Målsägandena har berättat att de saknar släkt i Sverige, att de skrivit upp sig i diverse hyresköer inklusive den för studenter och där fått ett löfte om tillträde till en lägenhet men först i december 2018 – omkring tre månader senare. De har beskrivit det som svårt att hitta en hyresrätt på kort tid. Dawn Mahmud har bekräftat att

målsägandena fick flytta in i lägenheten då de hade problem med boende. Vidare har Syed Rizvi uppgett att han fick veta att Masudur Khandaker gett målsägandena möjlighet att bo i lägenheten och att de på något sätt blev bundna att på grund av boendet arbeta på restaurangen. Därutöver har flera av vittnena, bland annat Mostafa Golam, Merjul Islam och Sirajul Islam, berättat hur målsägandena sedan de blivit utslängda den 3 november 2018 varit upprörda och ledsna eftersom de inte hade någon annanstans att ta vägen. Detta bekräftas av den promemoria som upprättats av polis när de kallats till platsen den 3 november 2018, av vilken framgår att polisen fått hjälpa målsägandena ta kontakt med socialjouren för att ordna ett tillfälligt boende. Även Masudur Khandaker har uppgett att han ansåg att målsägandena befann sig i en svår situation då de saknade bland annat boende.

Tingsrätten anser att bevisningen i denna del styrker den beskrivning som målsägandena lämnat om sin boendesituation och om vilka alternativ de hade.

Mot detta står Masudur Khandakers uppgifter om hur han kontaktat målsägandenas släktingar i Malmö och i Stockholm för att försöka förmå dessa att hjälpa målsägandena med deras situation. Han har vidare uppgett att han försökt hitta boendialternativ för målsägandena, bland annat genom att erbjuda dem ett rum i en trerumslägenhet han ordnat åt Abdullah Al Mamun, men att de konsekvent tackat nej till dessa med hänvisning till att det varit för dyrt. Till stöd för hans insatser att hjälpa målsägandena hitta ett boende har han lyft omständigheten att Fardowsi Zaman betalat 3 000 kr för att stå i kö till studentbostad samt att det framgår av den genomsökning som gjorts av hans dator att han besökt den hemsida genom vilken man ansöker om studentbostad.

Uppgifterna om målsägandenas släktingar och de kontaktförsök som Masudur Khandaker ska ha ägnat sig åt är uppgifter som framkommit först vid huvudförhandlingen i samband med hans förhör. Oaktat den press det måste innebära att vara häktad misstänkt för brott bedömer tingsrätten att det framstår som

märkligt att den uppgiften inte framkommit tidigare i utredningen, särskilt mot bakgrund av det brott han misstänkts för. Masudur Khandaker har vidare inte kunnat lämna några mer konkreta uppgifter om kontaktförsöken som gör uppgifterna möjliga att kontrollera. Sammanfattningsvis finner tingsrätten att uppgifterna bär tydlig prägel av att vara resultat av en efterhandskonstruktion varför de lämnas utan avseende. Vad sedan avser uppgiften om att målsägandena erbjudits ett boende hos Abdullah Al Mamun har denne själv uppgett att detta inte varit aktuellt då han skulle flytta till en tvårumslägenhet. Vidare har Fardowsi Zaman bekräftat att hon betalat för att stå med i bostadskön. Hon har dock även berättat att hon där fått ett bostadserbjudande men att tillträde inte kunde ske först i december 2018. Sammantaget finner tingsrätten att Masudur Khandakers invändningar och den bevisning som stödjer dessa inte förändrar vad tingsrätten ovan funnit vara visat om målsägandenas boendesituation och alternativ under den period som åtalet avser.

Vad gäller de hot som åklagaren gjort gällande har av målsägandenas berättelser gått att urskilja tre specifika tillfällen då Masudur Khandaker ska ha hotat dem. Därutöver har målsägandena berättat om återkommande hot som Masudur Khandaker ska ha uttalat och som ska ha varit kopplat till vad han skulle kunna göra mot dem eller deras familjer i Bangladesh om de skulle ställa till med problem. Nedan redogör tingsrätten för vad tingsrätten bedömt vara visat om respektive hot.

Fardowsi Zaman har berättat om ett tillfälle där hon ska blivit hotad av Masudur Khandaker med en stekpanna. Detta har ingen av de övriga som hörts i målet berättat om. Det saknas således tillräcklig stödbevisning för att styrka att detta skett. Eftersom åklagaren därmed i denna del inte uppfyllt sin bevisbörda, är denna del av gärningsbeskrivningen inte styrkt.

Båda målsägandena har berättat om ett tillfälle där Masudur Khandaker i samband med en diskussion om anställningsavtal ska ha stått i dörröppningen till sitt rum och

visat en pistol för Fardowsi Zaman, vilket Fardowsi Zaman sedan ska ha berättat för Imtiaz Ahmed. Av målsägandenas uppgifter framgår att de båda tagit hotet på allvar. Utifrån de påpekanden som gjorts av såväl Fardowsi Zaman som Masudur Khandaker gällande den luftpistol som tagit i beslag från Masudur Khandakers bostad finner tingsrätten det vara utrett att just den luftpistolen inte var det vapen eller den vapenattrapp som visades upp vid tillfället. Beslaget som sådant stödjer alltså inte att Masudur Khandaker hade tillgång till ett vapen av det slag Fardowsi Zaman beskrivit. Utöver beslaget finns dock de uppgifter som lämnats av Mostafa Golam om en liknande händelse som ska ha inträffat 2017 när han själv bodde i lägenheten ovanför restaurangen. Mostafa Golam har därvid berättat att Masudur Khandaker förvarat en svart pistol i sitt rum som denne visat upp för honom. Vad Mostafa Golam uppgett stödjer att Masudur Khandaker förvarat ett vapen eller en vapenattrapp i lägenheten, i nära anslutning till den plats där Fardowsi Zaman berättat att Masudur Khandaker stått när han visat vapnet eller vapenattrappen för henne. Av de skäl som redovisats ovan finner tingsrätten ingen anledning att ifrågasätta Mostafa Golams uppgifter. Vid en sammantagen bedömning av åklagarens bevisning i denna del finner tingsrätten det därmed vara styrkt att Masudur Khandaker hotat Fardowsi Zaman genom att visa upp ett vapen eller en vapenattrapp för henne, vilket sett till sammanhanget utgjort en klart hotfull gest, och att detta senare kommit till Imtiaz Ahmeds kännedom. Vad Masudur Khandaker invänt om den luftpistol som anträffats hos honom har redan beaktats av tingsrätten vid prövningen av styrkan av åklagarens bevisning, och förändrar inte tingsrättens slutsatser i övrigt.

Målsägandena har vidare berättat om en incident som ska ha inträffat i samband med att de lämnade restaurangen den 3 november 2018, varvid Masudur Khandaker ska ha försökt slå Imtiaz Ahmed med en stekpanna. Målsägandenas uppgifter om händelseförloppet vinner stöd av den övriga utredningen i vissa delar. Mostafa Golam har bekräftat att han blivit uppringd av målsägandena och att han hört dem berätta för polisen att Masudur Khandaker varit aggressiv och denne skulle

misshandla dem. Han vet dock inte vad som närmare inträffat. Inte heller de andra som stött på målsägandena i samband med att de blivit utslängda eller fått höra om händelsen efteråt kan redogöra för vad som skett. Sirajul Islam, som ska ha varit den som gått emellan och förhindrat Masudur Khandaker från att slå Imtiaz Ahmed, har visserligen berättat att det uppstått en het diskussion mellan Masudur Khandaker och målsägandena vid tillfället men har inte uppgett någonting om att det ska ha förekommit vare sig hot eller våld. Sammantaget gör tingsrätten den bedömningen att åklagarens bevisning i denna del inte är tillräckligt robust för att det ska anses styrkt att Masudur Khandaker hotat målsägandena med en stekpanna den 3 november 2018. Denna del av gärningsbeskrivningen är alltså inte styrkt.

Slutligen har målsägandena berättat om att Masudur Khandaker återkommande gjort uttalanden med innebörden att de eller deras familjer skulle råka illa ut om de ställde till med problem. Målsägandena har vidare beskrivit hur Masudur Khandaker uppgett sig ha ett kontaktnät i Bangladesh genom vilket han sagt sig kunna hitta deras familjer i Bangladesh. Masudur Khandaker ska dessutom ha tagit kopior av deras pass och ofta uttalat att han som svensk medborgare riskerade inget eller i vart fall väldigt lite om målsägandena skulle vända sig till polis. Beträffande vad som skulle hända om målsägandena vände sig till polisen har Imtiaz Ahmed berättat att Masudur Khandaker sagt att de då skulle få problem med sina studier och med att få förlängt uppehållstillstånd.

Vad målsägandena uppgett i dessa delar vinner stöd av de berättelser som lämnats av de vittnen som arbetat på restaurangen. Samtliga vittnen har bekräftat att Masudur Khandaker behandlade personalen illa. De har vidare berättat att han ofta blev arg och använde kränkande tillmälen, särskilt i situationer där fråga uppkom om betalning av lön. Därutöver har Mostafa Golam, Dawn Mahmud och Syed Rizvi uppgett att Masudur Khandaker polisanmält personer som bett om sin lön. Nästan alla vittnen har berättat om hur flera personer även blivit utslängda. Vidare har Ameerullah Khan, Syed Rizvi och Mostafa Golam berättat att Masudur Khandaker

gjorde skillnad på den del av personalen som var etablerad i Sverige och den del av personalen som bestod av nyanlända. De har bl.a. uppgett att övrig personal förbjudits att tala med dem, att Masudur Khandaker utnyttjade dem och att han var särskilt aggressiv mot dem. Mostafa Golam har därvid beskrivit hur Masudur Khandaker vid flera tillfällen mailade eller skickade brev till Migrationsverket om dessa personer när de bad om sin lön vilket skapade rädsla hos personalen. Särskilt Sirajul Islam och Mostafa Golam har berättat om att det varit en hotfull stämning på restaurangen. Mostafa Golam har uppgett att han själv hotats av Masudur Khandaker och Sirajul Islam har berättat att han känt till att Masudur Khandaker haft ett politiskt kontaktnät i Bangladesh.

Tingsrätten bedömer att målsägandenas uppgifter om vad Masudur Khandaker skulle utsätta dem för om de ställde till med problem eller annars krävde sin rätt vinner sådant stöd av vittnesbevisningen att åtalet i denna del är styrkt. Vad Masudur Khandaker invänt om att han aldrig uttalat några hot och att han i egenskap av arbetsgivare haft rätt att ställa krav på personalens prestation föranleder ingen annan bedömning.

Sammanfattningsvis har tingsrätten funnit att vad målsägandena själva uppgett om sin situation vinner sådant stöd av övrig utredning att det kan läggas till grund för bedömningen. Vad gäller de hot som påstås i målet har tingsrätten funnit det styrkt att Masudur Khandaker hotat Zaman Fardowsi med en pistol vilket kommit till Imtiaz Ahmeds kännedom, samt att han återkommande uttalat att han skulle utsätta målsägandena för olika slags sanktioner om målsägandena ställde till med problem. Tingsrätten noterar att de verbala hot som påstås i gärningsbeskrivningen är att Masudur Khandaker ska ha hotat målsägandena med utvisning samt med att han skulle använda våld mot målsägandena. Tingsrätten, som har att utgå från gärningsbeskrivningen, finner därmed att det är just verbala hot om våld mot målsägandena och om utvisning som styrkts i målet. Det är därmed också dessa hot

som tillsammans med pistolhotet ska läggas till grund för den fortsatta bedömningen.

Är vad som utretts om målsägandenas situation tillräckligt för att den ska bedömas som svår?

Av utredningen har framkommit att målsägandena precis kommit till Sverige, att de inte talar svenska, att de saknat arbete och att de varit pressade att snabbt hitta en bostad i en bostadsmarknad som är allt annat än enkel – särskilt när man är nyanländ och saknar försörjning. Som anförts ovan krävs det inte för att man ska ha befunnit sig i en svår situation att man helt saknat andra alternativ än att underkasta sig exploatering. Målsägandena har visserligen haft en del tillgångar med sig men det finns enligt tingsrättens mening ingen anledning att ifrågasätta att en del av dessa varit avsedda för betalning av Fardowsi Zamans studieavgift. Resterande belopp bedömer tingsrätten inte räckra särskilt länge i ett hushåll bestående av två vuxna personer. Den omständigheten att Imtiaz Ahmed i förhör sagt att de räknat med att summan skulle räckra i sex månader ändrar inte detta förhållande, utan är enligt tingsrättens bedömning snarare ett tecken på hur lite förkunskap målsägandena haft om svenska förhållanden. Omständigheten att målsäganden talar engelska innebär att de visserligen haft större möjlighet att ta sig fram i det svenska samhället men det innebär inte att de haft insikt i hur och var man ska vända sig för att få hjälp. Till detta kommer att målsägandena befunnit sig i Sverige på grundval av det uppehållstillstånd Fardowsi Zaman beviljats för studier. Ett krav för att få ett sådant uppehållstillstånd är att man kan visa att man klarar att försörja sig under den tid som man ansöker för. Om det skulle visa sig att man i tiden efter uppehållstillstånd beviljats inte längre uppfyller kraven, till exempel att man inte längre kan visa försörjning eller att man inte klarar att betala sina studieavgifter, kan Migrationsverket dra in uppehållstillståndet (se 4 kap. 5 § Utlänningsförordningen, 7 kap. 7 a § Utlänningslagen samt bl.a. rättsfallet MIG 2007:21).

Vid bedömningen av målsägandenas situation fäster tingsrätten även vikt vid att Masudur Khandaker erbjudit målsägandena att bo i lägenheten ovanför restaurangen för att först efteråt, sedan målsägandena flyttat in och till synes hittat en lösning på sin boendesituation, uppge att lägenheten varit avsedd för personal och att de behövde arbeta om de ville bo kvar. Målsägandena har då ställts inför att antingen acceptera Masudur Khandakers förslag eller att välja bort den trygghet de precis landat i och på nytt bege sig ut i sökande efter en bostad. Därutöver har tingsrätten att beakta de hot som de utsatts för, där målsägandena vetat att de riskerade att bli utvisade eller att de kunde komma till skada om de krävde lön, vände sig till myndigheterna eller begav sig därifrån.

I förarbetena till bestämmelsen om människoexploatering har som nämnts uttalats att man valt att inte tillämpa de höga krav som gäller för brottet människohandel då många som kan vara offer för exploatering rent faktiskt kan ha andra alternativ än att utsätta sig för exploatering. Av det skälet har lagstiftaren sänkt kraven på vad som anses utgöra en svår situation och samtidigt uttalat att brottet människoexploatering kan komma att omfatta mindre allvarliga gärningar än brottet människohandel samt medföra kortare straff. Mot denna bakgrund, och med beaktande av vad som är styrkt gällande målsägandenas situation, finner tingsrätten att deras situation varit svår.

- Finns det ett orsakssamband mellan vilseledande/utnyttjandet och att målsägandena arbetat på restaurangen?

Tingsrätten finner det vara utrett att målsägandena tackat ja till att arbeta på restaurangen dels utifrån löftet de fått om lön, dels utifrån att de i den situation som de befann sig i upplevt sig sakna alternativ vilket utnyttjats av Masudur Khandaker. Tingsrätten bedömer det vidare vara utrett att målsägandena fortsatt att arbeta på restaurangen i förhoppning om att de någon gång skulle få lön och av rädsla för vad som skulle hända om de slutade. Kravet på orsakssamband är således uppfyllt.

Utifrån utredningen i målet finner tingsrätten att orsakssambandet även är täckt av Masudur Khandakers uppsåt.

- Har Masudur Khandaker använt målsägandena i arbete under uppenbart orimliga villkor?

Här har tingsrätten att ta ställning till vad för arbete målsägandena utfört, faktiskt arbetad tid och faktiskt erhållen lön.

Vad för arbete har de utfört?

Utifrån målsägandenas och vittnenas i huvudsak samstämmiga uppgifter finner tingsrätten det vara utrett att Imtiaz Ahmeds arbetsuppgifter bestått i att stå i kassan, städa, samt hjälpa till med diverse göromål i köket. Vad gäller Fardowsi Zaman finner tingsrätten det på samma sätt vara utrett att hennes arbetsuppgifter i huvudsak bestått i att städa och att diska.

Hur mycket har de arbetat?

Normalt tjänar den personalliggare som finns i en restaurang som vägledning vid bedömningen av i vilken omfattning dess personal arbetar. Utifrån de uppgifter som lämnats i målet om hur restaurang Indras personalliggare använts i fråga om antecknade antalet timmar, samt då tingsrätten saknar tillgång till personalliggare i original, bedömer dock tingsrätten att de fotografier av personalliggaren som finns i målet har ett begränsat bevisvärde i just denna fråga. Vid bedömningen av vad som är styrkt och inte kommer tingsrätten därmed att i stället ta ledning av övrig bevisning, där särskilt den muntliga bevisningen får avgörande betydelse.

Tingsrätten kommer först att pröva vad som är bevisat kring hur många dagar målsägandena arbetat på restaurangen, för att därefter bedöma vad som är bevisat i fråga om i vilken omfattning de arbetat.

Målsägandena har berättat att de kom till restaurangen den 11 eller 12 september 2018, att de flyttade in dagen därpå och att de efter någon dag började att arbeta. Imtiaz Ahmed har uppgett att han arbetat i uppskattningsvis 45 dagar medan Fardowsi Zaman har uppgett att hon arbetat i 15 dagar. Imtiaz Ahmed har då först arbetat som praktikant men de började båda att arbeta ”på riktigt” den dag då Dawn Mahmud och Sirajul Islam Mahmud lämnade restaurangen för att åka till Italien. Att det förhållit sig på det viset vinner stöd av de uppgifter som lämnats av just Dawn Mahmud och Sirajul Islam, där Dawn Mahmud uppgett att målsägandena berättat för honom att de börjat arbeta samma dag som han stack och Sirajul Islam uppgett att målsägandena arbetade på restaurangen när han åkte. Bortsett från den vecka som han spenderade i Italien har Sirajul Islam bekräftat att han arbetat tillsammans med målsägandena i ungefär två månader, fram till den 3 november 2018 då målsägandena lämnade restaurangen. Detta vinner även stöd av övriga vittnens uppgifter om denna period, där samtliga berättat att de vid olika tillfällen under hösten och vintern 2018 arbetat med båda eller åtminstone någon av målsägandena. Att målsägandena även arbetade under den vecka som Dawn Mahmud och Sirajul Islam varit i Italien vinner visst stöd av uppgiften från Mostafa Golam om att han träffat Imtiaz Ahmed i samband med fredagsbön på Moskén, vilket Imtiaz Ahmed berättat ska ha skett just under den veckan. Av vissa av vittnens uppgifter har dock framkommit att restaurangen varit stängd vid åtminstone något tillfälle under denna period, vilket måste beaktas vid bedömningen av vad som är styrkt.

Åklagaren har gjort gällande att utredningen i vart fall visar att Imtiaz Ahmed arbetat i 42 dagar (sex till sju dagar per vecka) och att Fardowsi Zaman arbetat i 12 dagar (varannan vecka varje förmiddag på vardagar och en till två dagar under

helgen, samt varannan vecka sex dagar). Åklagaren har då utgått från den 17 september 2018 som den dag då målsägandena ska ha börjat att arbeta på restaurangen. Det är 48 dagar mellan den 17 september och den 3 november. Utifrån vad som sagts om den muntliga bevisningen och om att det vid bedömningen måste beaktas att restaurangen kan ha varit stängd, finner tingsrätten att åklagaren i vart fall styrkt de dagar åklagaren gjort gällande (se sammanställning i förundersökningsprotokollet, s. 100 respektive s. 102).

Vad avser antalet timmar målsägandena arbetat per dag har tingsrätten skäl att först pröva vad som är styrkt om restaurangens öppettider under perioden september – november 2018. Åklagaren har här åberopat en skärmbild av restaurang Indras hemsida som lagts upp i ett Facebook-inlägg på restaurangens Facebook-sida under 2018. Av skärmbilden framgår att restaurangens öppettider varit mellan kl. 11.00 – 22.00 på vardagar, mellan kl. 13.00 – 22.00 på lördagar och mellan kl. 13.00 – 21.00 på söndagar. Att detta också varit restaurangens öppettider har bekräftats av målsägandena och Sirajul Islam, och överensstämmer även med vad såväl målsägandena om vittnena uppgett som sina arbetstider när de arbetat på restaurangen. Tingsrätten finner att bevisningen i denna del är tillräcklig för att åklagaren ska anses ha styrkt sitt påstående om öppettider.

Tingsrätten har här efter att pröva om Masudur Khandakers invändningar och den bevisning som stödjer dessa föranleder någon annan slutsats. Masudur Khandaker har i denna del invänt att de öppettider som framgår av skärmdumpen är felaktiga. Han har gjort gällande att restaurangen under aktuell period hade öppet på vardagar från kl. 11.00 – 14.00 och på helger från kl. 16.00 – 22.00. På helgerna stängde köket redan kl. 21.00. Han har vidare invänt att det var avvikelser från öppettiderna eftersom restaurangen ibland öppnade senare eller var stängd på söndagar, vilket framgick av en lapp som satt på restaurangens dörr. Masudur Khandaker har här hänvisat till ett fotografi på restaurangens dörr som tagits den 30 oktober 2019 där lappen fortfarande sitter kvar.

Av det fotografi som åberopats av Masudur Khandaker framgår visserligen de tidsangivelser han gjort gällande. Fotografiet är dock taget ett år efter att målsägandena arbetat på restaurangen och av utredningen framgår att restaurangen efter konkursen i augusti 2019 övertagits av en ny ägare. Öppettiderna finner heller inget stöd i vittnenas uppgifter, utan samtliga vittnen har berättat att restaurangen hade öppet på vardagskvällarna. Alla, med undantag för Ameerullah Khan som arbetat dagtid, har även uppgett att de arbetat då. Tingsrätten finner att åklagaren har motbevisat Masudur Khandakers påstående om öppettider.

Vad gäller frågan om restaurangen någon gång öppnat senare eller varit stängd har Sirajul Islam uppgett att det när det var personalbrist kunde sättas upp en handskriven lapp med avvikande öppettider i fönstret. Sirajul Islam minns dock inte om det varit några avvikande öppettider under den aktuella perioden. Som tidigare nämnts har det dock i målet framkommit uppgifter om att restaurangen vid i vart fall något tillfälle haft avvikande öppettider. Syed Rizvi har berättat att restaurangen ibland var stängd och Abdullah Al Mamun har uppgett att restaurangen kan ha öppnat senare vid ett eller två tillfällen. Även Imtiaz Ahmed har sagt att restaurangen under den aktuella perioden öppnade senare vid två tillfällen under veckan som Sirajul Islam och Dawn Mahmud var i Italien. Det finns alltså viss bevisning som stödjer att restaurangen varit stängd åtminstone någon gång och vid något eller några tillfällen öppnat senare under den aktuella perioden.

Sammantaget finner tingsrätten det vara styrkt i målet att restaurangen varit öppen på vardagar kl. 11.00 – 22.00, på lördagar kl. 13.00 – 22.00 och på söndagar kl. 13.00 – 21.00. Vid något tillfälle har restaurangen varit stängd och vid något eller några tillfällen har restaurangen öppnat senare.

Vad tingsrätten funnit vara visat om restaurangens öppettider tjänar som stödbevisning vid bedömningen av i vilken omfattning målsägandena arbetat.

I målet har påståtts att Imtiaz Ahmed arbetat cirka 11–12 timmar per dag, sex till sju dagar per vecka. Uppgiften har bekräftats av såväl Fardowsi Zaman som Imtiaz Ahmed och vinner stöd av vad tingsrätten funnit utrett om restaurangens öppettider. Att Imtiaz Ahmed arbetat i denna omfattning bekräftas även uttryckligen av Sirajul Islam, som uppgett sig ha arbetat tillsammans med målsägandena under aktuell period, samt i viss mån av de uppgifter som lämnats av Syed Rizvi och Ameerullah Khan. Tingsrätten finner det därmed vara styrkt att Imtiaz Ahmed som huvudregel arbetat cirka 11–12 timmar per dag, sex till sju dagar per vecka. Vid något tillfälle har restaurangen varit stängd och vid något tillfälle har han börjat arbeta senare.

Åklagaren har i denna del ingett en sammanställning avseende antalet timmar som man ansett sig kunna styrka att Imtiaz Ahmed arbetat under aktuell period (förundersökningsprotokollet, s. 100), där åklagaren vid beräkningen utgått från att restaurangen haft stängt tre lördagar och tre söndagar. Tingsrätten anser att de avdrag som åklagaren tillämpat vid beräkningen väl omfattar de avvikande öppettider som tingsrätten i för sig funnit vara visade, och bedömer att åklagaren i vart fall styrkt att Imtiaz Ahmed arbetat i den omfattning som framgår av sammanställningen. Av sammanställningen framgår att Imtiaz Ahmed arbetat totalt 482,5 timmar mellan den 17 september 2018 – 3 november 2018, i genomsnitt 68,9 timmar per vecka.

Vad gäller Fardowsi Zaman har det påståtts att hon arbetat varannan vecka förmiddagar ca tre till fyra timmar per dag och en till två dagar under helgen, ca 11 timmar per dag, samt varannan vecka 11–12 timmar under sex dagar. Fardowsi Zaman har själv sagt att hon arbetat kortare dagar i tre dagar, men att hon resterande dagar arbetade i samma omfattning som Imtiaz Ahmed. Tingsrätten har dock att utgå från åklagarens gärningsbeskrivning. Att Fardowsi Zaman arbetat i just den omfattning som framgår av gärningsbeskrivningen stöds av Imtiaz Ahmeds, Sirajul Islams, Syed Rizvis och Abdullah Al Mamuns uppgifter. Dessa har uppgett att

Fardowsi Zaman arbetat då och då eller vid behov, samt att hon ibland arbetade hela dagar och ibland slutade kl. 16.00. Antalet timmar som hon arbetat när hon arbetat hela dagar vinner stöd av vad tingsrätten funnit visat om restaurangens öppettider. Sammantaget finner tingsrätten det vara styrkt att Fardowsi Zaman arbetat i den omfattning som åklagaren gjort gällande. Vid beräkningen av antalet timmar hon arbetat ska, på det sätt som gjorts för Imtiaz Ahmed, avdrag göras för att restaurangen kan ha varit stängd vid något tillfälle och ha öppnat senare vid något tillfälle.

Åklagaren har även ingett en sammanställning avseende de antal timmar som man ansett sig kunna styrka att Fardowsi Zaman arbetat (förundersökningsprotokollet, s. 102). Vid beräkningen har åklagaren utgått från att restaurangen varit stängd en lördag och en söndag, samt att Fardowsi Zaman under den vecka hon arbetat kortare dagar arbetat i tre timmar. Även i denna del anser tingsrätten att de avdrag som åklagaren tillämpat väl omfattar de avvikande öppettider som tingsrätten i vart fall funnit vara visade. Tingsrätten bedömer att åklagaren således i vart fall styrkt att Fardowsi Zaman arbetat i den omfattning som framgår av sammanställningen. Av sammanställningen framgår att Fardowsi Zaman arbetat i 95 timmar under perioden den 17 september 2018 – 30 september 2018, i genomsnitt 47,5 timmar per vecka.

Slutligen framgår av vittnena Ameerullah Khans, Abdullah Al Mamuns, Dawn Mahmud och Syed Rizvis uppgifter att personalen efter lunchserveringen haft möjlighet att ta en rast om 30 minuter. Tingsrätten har med stöd av 17 § arbetstidslagen (1982:673) räknat in eventuella pauser i den bevisade arbetstiden.

Vad har de fått för ersättning för arbetet?

Arbetsgivarens viktigaste skyldighet är att betala lön. Med lön avses alla förmåner, såväl ersättning i form pengar som naturaförmåner, som en arbetstagare direkt eller indirekt får av arbetsgivaren på grund av anställningen. Begreppet omfattar alla

förmåner som utbetalas av arbetsgivaren, oavsett om detta sker med stöd av bestämmelser i lag, kollektivavtal, enskilda avtal eller utgår i form av ensidigt reglerade förmåner (se Källström, Kent och Malmberg, Jonas. *Anställningsförhållandet*, 2009, s. 206 samt art. 157.2 FEUF).

Bedömningen av vad för ersättning målsägandena fått för arbetet ska därmed ske i två led. Tingsrätten ska först bedöma om målsägandena fått någon lön utbetalt i pengar. Därefter har tingsrätten att ta ställning till om målsägandena kan sägas ha fått någon annan ersättning, och i sådana fall vad den ersättningen ska tillmätas för värde.

Av den skriftliga bevisningen i målet – bestående av PM över förfrågningar om konton till banker, sammanställning av redovisade löner till Skatteverket, sammanställning över utbetalningar märkta lön från 4 Sisters Kök AB samt förenklad tillgångsutredning avseende Masudur Khandaker och dennes bolag – framgår att någon lön inte utbetalats från något konto tillhörande Masudur Khandaker eller 4 Sisters Kök AB till något konto tillhörande målsägandena. Som tingsrätten tidigare konstaterat finns det även stöd i utredningen för att Masudur Khandaker, såväl privat som i sitt bolag, saknat ekonomisk förmåga att betala ut lön. Att målsägandena inte fått någon lön vinner vidare stöd av målsägandenas och vittnernas samstämmiga uppgifter i denna fråga. I detta avseende har Masudur Khandaker påpekat att Sirajul Islam ibland fått andra anställdas lön överförd till sitt konto, vilket Sirajul Islam sedan tagit ut och gett till de berörda. Sirajul Islam har bekräftat denna uppgift. Sirajul Islam har dock sagt att han aldrig gjort detta för målsägandena. Vid en sammantagen bedömning finner tingsrätten att det är styrkt att målsägandena aldrig fått någon lön utbetalt i pengar, vare sig kontant eller genom banköverföring.

Vad gäller annan ersättning är det utrett att parterna avtalat om att målsägandena skulle avstå en del av sin lön mot att de skulle få kost och logi. Tingsrätten har därmed att ta ställning till vad denna kost- och bostadsförmån är värd.

Beträffande värdet av bostadsförmånen har åklagaren åberopat utdrag över obetalda hyror för restauranglokalen och lägenheten samt hyreskontrakt, av vilka framgår att hyreskostnaden för lägenheten under aktuell period uppgick till 13 528 kr per månad. Av utredningen i målet framgår att målsägandena tillsammans disponerat över ett rum i lägenheten, samt att de delade på lägenheten med tre andra personer däribland Masudur Khandaker. Oaktat att Masudur Khandaker övernattade i lägenheten endast ett visst antal kvällar per vecka finner tingsrätten att det faktum att Masudur Khandaker haft ett särskilt rum i lägenheten som han disponerade över innebär att även Masudur Khandakers närvaro i lägenheten måste beaktas vid bedömningen av bostadsförmånens värde för målsägandena. Utifrån dessa uppgifter kan bostadsförmånens värde beräknas uppgå till 2 700 kr per person ($13\,528 \text{ kr} / 5$).

Försvaret har i detta avseende anfört att bostadsförmånens värde inte per automatik är synonym med målsägandenas faktiska hyreskostnad. Försvaret har därvid argumenterat för att man vid bedömningen av bostadsförmånens värde måste utgå ifrån marknadsvärdet, och därmed från den ersättning Masudur Khandaker kunnat utkräva om han i stället hyrt ut rummet i andra hand.

Om detta gör tingsrätten följande överväganden. Vid uthyrning av rum i hyresrätter är hyreslagens bestämmelser styrande vid bedömningen av vad som är skälig hyra (se 12 kap. 55 e § jordabalken). En skälig hyra ska därvid beräknas utifrån vad hyresvärden själv betalar i hyra, samt utifrån hur stor del av bostaden som hyresgästen nyttjar. I de fall hyresgästen och hyresvärden har varsitt sovrum samt där hyresgästen får nyttja samtliga gemensamma ytor såsom vardagsrum, badrum och kök anses det vara skäligt att man delar lika på hyran. Om hyresvärden

tillhandahåller möbler kan det vidare anses vara skäligt att göra ett visst påslag, normalt 10 procent av hyreskostnaden, för slitage.

Av utredningen i målet framgår att det i målsägandenas rum funnits ett skåp, en trasig tv och en enkelmadrass på golvet. Lägenheten har i övrigt varit spartanskt inredd och vardagsrummet har använts som sovrum för ytterligare en hyresgäst. Det är vidare utrett att målsägandena inte fick använda köket i lägenheten, vilket Masudur Khandaker själv förklarat var för att han ansåg att detta skulle orsaka för höga elkostnader. Till detta kommer att målsägandena fått dela bostad med sin chef och att Masudur Khandaker inte hade rätt att hyra ut lägenheten i andra hand. Sammantaget gör tingsrätten den bedömningen att bostadsförmånen inte kan värderas högre än 2 700 kr i månaden, och att bostadsförmånens värde till och med kan anses avse ett lägre belopp. Åklagaren har dock gjort gällande att värdet motsvarar målsägandenas andel av hyran, vilket tingsrätten utgår från vid bedömningen.

Vad sedan avser värdet av den mat som målsägandena har fått del av har åklagaren åberopat konsumentverkets tips och råd kring privatekonomi och anfört att dessa ska användas som utgångspunkt vid bedömningen. Enligt råden uppgår en normal månadskostnad för mat som tillagas hemma för en person till 2 620 kr.

Målsägandena har samstämmigt berättat att de enbart fått ett mål mat om dagen, bestående i de rester som varit kvar efter arbetsdagens slut. Någon gång har Sirajul Islam efter arbetspassen ställt sig och lagat mat. Deras berättelser vinner visst, men inte uttryckligt, stöd av den övriga vittnesbevisningen. Sirajul Islam, som arbetat under samma period som målsägandena, har uppgett att när det fanns tid och utrymme lagade de mat och åt. Dawn Mahmud har visserligen uppgett att de åt frukost, lunch och middag på restaurangen men inte förtydligat om alla dessa måltider tillhandahölls av restaurangen. Abdullah Al Mamun har berättat att det fanns mat i restaurangen och man kunde äta under dagen. Ameerullah Khan, som

inte hade någon kostförmån, har uppgett att man kunde ta mat när det fanns möjlighet. Syed Rizvi, som inte heller hade någon kostförmån, har å sin sida uppgett att man kunde ta av den mat man själv lagade i köket men att detta upprörde Masudur Khandaker.

Tingsrätten finner att utredningen ger stöd för att personalen kunnat äta när det funnits tid och utrymme. Enligt tingsrättens mening är detta inte likalydande med att de varje dag tillhandahållits frukost, lunch och middag. Av utredningen framgår att tid och utrymme funnits efter arbetspassens slut. Som nämnts har även framkommit att personalen efter lunchserveringen haft möjlighet att ta en rast om 30 minuter, under vilken de möjligen också kunnat äta. Det är slutligen utrett att det vid vissa tillfällen varit fråga om mat som tillagats särskilt, och att det vid vissa tillfällen varit fråga om rester kvar från serveringen.

Försvaret har i denna del argumenterat för att kostförmånens värde ska bestämmas utifrån de schabloner som tillämpas av Skatteverket vid värderingen av kostförmåner. Förmåner som omfattar samtliga mål värderas för 2018 till 235 kr per dag medan ett mål om dagen värderas till 94 kr per dag.

Enligt tingsrättens mening är den värdering som görs av en förmån inför beskattning inte per automatik avgörande för den värdering som görs när man avgör vad förmånen ska anses motsvara i lön. Regler för beskattning och lön är utformade utifrån olika syften. Vidare utgår reglerna för förmånsbeskattning från genomsnittsvärden och kan, särskilt beträffande restauranganställda, innebära en övervärdering eller undervärdering av de måltider som faktiskt erhållits. Vad som uttryckligen avtalats mellan anställd och arbetsgivare i denna fråga tillmäts inte heller någon betydelse. Vid förmånsbeskattningen är dessutom en utgångspunkt att måltiden motsvarat en ”normal” sådan, vilket anses motsvara en varm eller kall dagens rätt. I situationer där karaktären av måltiderna varierar kan det alltså vara oklart om en skattemässig förmån verkligen erhållits (se 61 kap. 1 och 3–4 §§ samt

t.ex. prop. 1992/93:127 s. 35). Ovan har tingsrätten funnit att målsägandena fått mat när tid och utrymme funnits samt att det inte givet varit fråga om fullständiga måltider. Enligt tingsrättens mening kan man därför inte utgå ifrån reglerna vid förmånsbeskattning vid värderingen av vad den mat som målsägandena fått ska motsvara i lön. Det ligger i stället närmare till hands att utgå från det värde som åklagaren presenterat, även om detta värde motsvarar tre måltider per dag. Av de allmänna råden som åklagaren åberopat framgår inte hur man räknat fram värdet av respektive måltid, och tingsrätten anser att denna oklarhet samt den oklarhet som råder kring vad och hur mycket mat målsägandena fått får ligga åklagaren till last.

Det sammanlagda värdet för bostads- och kostförmåner uppgår till 5 320 kr. Att förmånerna motsvarat detta värde får även stöd av vad parterna faktiskt avtalat om lön samt av vad vittnena, särskilt Abdullah Al Mamun, uppgett om de avdrag som skulle göras för just bostad och mat. Sammantaget finner tingsrätten det vara styrkt att den ersättning som Fardowsi Zaman och Imtiaz Ahmed fått motsvarat 5 320 kr per person per månad.

Har målsägandena arbetat under uppenbart orimliga arbetsvillkor?

Tingsrätten har här att ta ställning till om de villkor målsägandena arbetat under på ett påfallande och negativt sätt skiljer sig från vad som kan anses acceptabelt på arbetsmarknaden, och således varit uppenbart orimliga. Tingsrätten har då att bedöma målsägandenas arbetssituation i sin helhet, särskilt frågor om lön och arbetstid.

Tingsrätten konstaterar att de villkor som framgår av parternas avtal i och för sig inte framstår som uppenbart orimliga, även om den avtalade lönen understiger den minimilön som framgår av kollektivavtal. Beträffande de faktiska arbetsvillkoren gör tingsrätten dock följande bedömning.

Utifrån vad som utretts om omfattningen av arbetet och värdet av förmånerna utgör den genomsnittliga timlönen för Fardowsi Zaman ca 28 kr/timmen (5320 kr/ 190) eftersom en månads arbete för henne motsvarar ca 190 timmar, medan den genomsnittliga timlönen för Imtiaz Ahmed är ca 19 kr/timmen (5320 kr/275) eftersom en månads arbete för honom motsvarar ca 275 timmar. Redan detta anser tingsrätten vara grund för att arbetsvillkoren ska anses vara uppenbart orimliga, då lönen är synnerligen låg (se Skellefteå tingsrätts dom den 19 april 2012 i mål B 179-12 och Luleå tingsrätts dom den 30 oktober 2018 i mål B 2638-17, för motsvarande bedömning beträffande brottet ocker).

Till detta kommer den faktiska omfattningen av målsägandenas arbete och arbetstidens förläggning. Huvudregeln enligt 5 § arbetstidslagen (1982:673) är att ordinarie arbetstid (heltidsarbete) får uppgå till 40 timmar i veckan, följt av en undantagsregel om en genomsnittlig arbetstid på 40 timmar över en fyraveckorsperiod. Arbete utöver ordinarie arbetstid benämns övertid och regleras i lagens 8–9 §§. Sådan tid får enligt lagen tas ut med upp till ca 50 timmar per månad, dock inte med mer än 200 timmar per år. Lagen medger vissa undantag vid extraordinära situationer, vilka inte är tillämpliga här. Vidare framgår av 14 § att varje arbetstagare ska ha minst 36 timmars sammanhängande ledighet under varje sjudagarsperiod.

I målet är utrett att Imtiaz Ahmed arbetat i genomsnitt 68,75 timmar per vecka och att Fardowsi Zaman arbetat i genomsnitt 47,5 timmar per vecka. Den övertid detta motsvarat för Imtiaz Ahmed har med råge överstigit gränsen om 50 timmar per månad. Båda har dessutom genomfört detta arbete på obekväma arbetstider såsom kvällar och helger, samt under perioden de arbetat inte fått rätt till 36 timmars sammanhängande ledighet per vecka.

Vid bedömningen av arbetssituationen i sin helhet, där Imtiaz Ahmed och Fardowsi Zaman arbetat i just denna omfattning för vad tingsrätten funnit vara synnerligen

låg lön, anser tingsrätten att de faktiska arbetsvillkoren avvikit i sådan grad från vad som kan anses acceptabelt på arbetsmarknaden att de måste anses vara uppenbart orimliga.

- Är det fråga om en exploatering?

Tingsrätten har funnit att Masudur Khandaker genom vilseledande och genom utnyttjande av målsägandenas svåra situation använt dem i arbete under uppenbart orimliga villkor. Av utredningen står klart att det dessutom varit fråga om en sådan otillbörlig användning av målsägandena som kränkt deras frihet och frid.

Tingsrätten anser det således vara styrkt att Masudur Khandaker exploaterat målsägandena.

Det sagda innebär att åtalet är styrkt, och att **Masudur Khandaker ska dömas för brottet människoexploatering.**

Frågan om påföljd

Masudur Khandaker förekommer sedan tidigare i belastningsregistret endast avseende föreläggande av ordningsbot för trafikförseelse och godkänt strafföreläggande för bokföringsbrott. Han döms nu för brottet människoexploatering.

Straffvärde

Straffskalan för brottet människoexploateringen är fängelse i högst fyra år. Det saknas helt praxis i frågan om hur straffvärdet av den gärning Masudur Khandaker döms för ska bedömas. Tingsrätten har därför att i stället utgå från de generella uttalandena om straffskalor och straffvärde som finns i förarbetena.

När lagstiftaren övervägde vilken straffskala brottet människoexploatering skulle få uttalades att straffskalorna för bl.a. bedrägeri och ocker (där straffminimum börjar vid dagsböter) inte tillräckligt speglade brottets allvar, medan straffskalan för människohandel (där straffminimum börjar vid sex månaders fängelse) inte ansågs ge tillräckligt utrymme för de mindre allvarliga gärningar som kunde antas kunna inrymmas inom brottet människoexploatering. Straffskalan för människoexploatering behövde i stället vara så pass vid att den tar höjd för de mest allvarliga exploateringsfallen, samtidigt som den ger utrymme för mer rimliga straffvärdebedömningar i de fall där kränkningen av offrets frihet och frid varit mer begränsad (se prop. 2017/18:123 s. 37 och 47–48).

Av förarbetena framgår att man i stället tagit ledning av straffskalorna för koppleri (där straffminimum börjar vid 14 dagars fängelse). Detta då man ansåg det finnas påfallande likheter mellan de två brotten, som båda tar sikte på kränkningar av människors självbestämmanderätt och människovärde. I samband med att brottet människoexploatering intogs i lagstiftningen gjordes också en skärpning av straffen för koppleri, där straffmaximum för grova brott kom att motsvara det högsta straff som kan komma ifråga för grova fall av människohandel av människoexploatering. Som skäl för straffskärpningen anfördes att man ville skapa utrymme för att vid straffvärdebedömningen av både koppleri och människoexploatering kunna beakta förekomsten av människohandelsliknande inslag (se prop. 2017/18:123 s. 48).

Tingsrätten drar följande slutsatser av förarbetsuttalandena. Det står klart att lagstiftaren ansett det vara möjligt att fall av människoexploatering skulle kunna motsvara straffvärden mellan fängelse i 14 dagar och sex månader. Detta spann är avsett för fall där kränkningar av offrens frihet och frid inte varit lika påtaglig, vilket kan antas avse fall där exempelvis inslaget av hot och tvång varit mer begränsat och/eller där målsägandenas situation inte varit så svår. Vid bedömningen anser tingsrätten att praxis beträffande motsvarande fall av koppleri kan tjäna som

utgångspunkt. För fall där inslagen av olaga hot, tvång och våld varit mer påtaglig kan straffvärden på sex månaders fängelse och över komma i fråga – där straffvärdet bör skärpas för varje människohandelsliknande inslag som kan identifieras. I begreppet ”människohandelsliknande” lägger tingsrätten vad som kan utredas om systematik, omfattning, vinning och faktiskt kuvande av de som utsätts för brott, utan att det för den skull är fråga om grovt brott. Vid bedömningen av grövre fall av människoexploatering kan därmed praxis för människohandel vara av viss vägledning, även om olikheterna mellan brottstyperna påkallar viss försiktighet vid jämförelserna.

Den gärning som tingsrätten nu har att bedöma innefattar både vilseledande och utnyttjande av en svår situation. I gärningen har även ingått ett antal hot som riktats mot målsägandena och som vid ett tillfälle förstärkts med vapen. Det är vidare utrett att hoten framförts när målsägandena försökt hävda sin rätt. Gärningen har slutligen omfattat två målsäganden, där en av målsägandena har arbetat i 42 dagar. Dessa omständigheter talar enligt tingsrättens mening för att straffvärdet av gärningen överstiger sex månaders fängelse.

Vid bedömningen av straffvärde är det viktigt att lika fall behandlas lika och olika fall behandlas olika. Tingsrätten måste därför också försöka att ställa gärningen i relation till andra grövre gärningar som måste reserveras ett högre straffvärde. Detta försvåras av avsaknaden av praxis.

Vid bedömningen har tingsrätten dock tagit viss ledning av den praxis som avser fall där man provat liknande gärningar under andra brottsbeteckningar. Även här är praxis väldigt sparsam, och merparten består i avgöranden från underrätt (se Hudsviksvalls tingsrätts dom den 15 juni 2012 i mål B 2220-11 och Skellefteå tingsrätts dom den 19 april 2012 i mål B 179-12).

Även om tingsrätten anser att den gärning som Masudur Khandaker befunnits vara skyldig till är av allvarlig karaktär, måste den ställas i relation till andra gärningar som bedöms vara grövre. Tingsrätten tar då hänsyn främst till omfattningen av gärningen, i vilken typ av verksamhet exploatering skett och svårhetsgraden av målsägandenas situation. Vid en sammantagen bedömning finner tingsrätten att straffvärdet motsvarar fängelse i åtta månader.

Vilken påföljd ska utdömas?

Huvudregeln för påföljdsvalet finns i 30 kap. 4 § brottsbalken. Enligt den ska rätten vid val av påföljd fästa vikt vid omständigheter som talar för att välja en annan påföljd än fängelse. Det finns med andra ord en presumtion *mot* att döma till fängelse. Som skäl för att frångå presumtionen och döma till fängelse anges i andra stycket att rätten kan beakta gärningens straffvärde (som för att utgöra skäl för fängelse måste överstiga ett år), om det är fråga om återfall och om brottet är av sådan art att påföljden normalt ska bestämmas till fängelse.

Av Kriminalvårdens yttrande framgår att Masudur Khandaker lever under ordnande förhållanden, att han saknar ett övervakningsbehov samt att han både samtyckt till och är lämplig att utföra samhällstjänst. Som nämnts är han inte tidigare dömd för liknande brottslighet och straffvärdet för den gärning han nu döms för överstiger inte ett år. Det sagda innebär att vare sig återfall eller straffvärdet talar för att påföljden ska bestämmas till fängelse.

Frågan är om brottet människoexploatering är brott av sådan art att påföljden normalt ska bestämmas till fängelse – om det är ett så kallat ”artbrott”.

Av förarbetena till 30 kap. 4 § brottsbalken framgår att med uttrycket brottslighetens art främst avsetts sådana brottstyper som enligt då gällande praxis

ansetts motivera fängelse trots att de inte har ett särskilt högt straffvärde (prop. 1987/88:120 s. 100). I de fall då någon sådan fast praxis inte finns kan bedömningen basera sig på uttalanden som lagstiftaren gjort i samband med ny lagstiftning, till exempel att fängelse bör vara normalpåföljd av allmänpreventiva skäl eller att en viss form av brottslighet blivit mer utbredd eller antagit mer elakartade former (se t.ex. rättsfallet NJA 1995 s. 80). Vad gäller brott där det saknas såväl fast praxis som uttalanden i förarbetena som innebär att det är fråga om artbrottslighet har Högsta domstolen uttalat att det måste antas att utrymmet för att genom rättsutveckling i praxis särbehandla ytterligare brottstyper med hänvisning till deras art är begränsat (se rättsfallet NJA 2014 s. 559, särskilt punkterna 31 - 33).

Som nämnts saknas praxis vad avser människoexploatering. Tingsrätten har därför igen att utgå från förarbetena till bestämmelsen. Som redogjorts för ovan tillkom brottet människoexploatering till följd av att lagstiftaren uppmärksammat en stor ökning och utbredning av fall då utsatta människor utnyttjats i arbete samt då man ansåg att dåvarande lagstiftning utgjorde ett otillräckligt skydd. I förarbetena gör lagstiftaren även uttalanden med innebörden att de gärningar som kriminaliseringen avser strider mot våra grundläggande samhällsvärderingar, bl.a. den om människors lika värde. Till detta kommer att lagstiftaren i de avsnitt i förarbetena som gäller människoexploaterings allvar och straffskala återkommande gör paralleller till koppleri och människohandel, vilka enligt praxis utgör artbrott (för koppleri se bl.a. rättsfallen RH 2013:18 och Hovrätten för Västra Sveriges dom den 14 juni 2018 i mål B 1177-18, för människohandel se bl.a. rättsfallet RH 2010:34). Vid en sammantagen bedömning finner tingsrätten att det finns sådant stöd i förarbetena för att dra slutsatsen att människoexploatering är ett brott av sådan art att påföljden normalt ska bestämmas till fängelse.

Det sagda tar sikte på människoexploatering som brottstyp. Brottstypen är dock inte ensamt avgörande för om en enskild gärning är av sådan art att fängelse ska väljas, utan domstolen har även att göra en individualiserad bedömning av hur starkt

brottslighetens art i det enskilda fallet talar för fängelse (se rättsfallet NJA 1999 s. 561; här kan också hänvisas till förarbetsuttalandena om att särbehandlingen ska avse endast ”vissa typer” av exempelvis misshandel och skattebrott, prop. 1997/98:96 s. 100).

Gärningen som tingsrätten nu har att pröva innehåller inslag av hot och har vissa människohandelsliknande inslag. Tingsrätten finner därmed att det brott som Masudur Khandaker nu döms för är av sådan art att påföljden normalt ska bestämmas till fängelse. Då straffvärdet dessutom motsvarar fängelse i åtta månader krävs det alldeles särskilda skäl för att välja en annan påföljd än fängelse. Möjligheten att i stället döma till villkorlig dom eller skyddstillsyn i förening med samhällstjänst är utifrån dessa förutsättningar inte tillräckligt ingripande för att utgöra ett reellt alternativ till fängelse.

Tingsrätten finner att annan påföljd än fängelse är utesluten. Påföljden ska därför bestämmas till fängelse i åtta månader.

Frågan om skadestånd

Kränkningersättning

Då åtalet om olaga hot ansetts ingå i åtalet om människoexploatering ska någon kränkningersättning inte utgå särskilt för olaga hot. Fardowsi Zamans och Imtiaz Ahmeds yrkanden i dessa delar ska således lämnas utan bifall.

Den människoexploatering som Fardowsi Zaman och Imtiaz Ahmed utsatts för har inneburit en allvarlig kränkning av deras personliga integritet. De är därför berättigade till kränkningersättning (se prop. 2017/18:123 s. 47–48).

Vid bedömningen av storleken av den kränkingsersättning som ska tillerkännas Fardowsi Zaman och Imtiaz Ahmed har tingsrätten att utgå ifrån den kränkning som typiskt sett kan uppkomma när någon blir utsatt för människoexploatering. Bedömningen ska därmed ske utifrån objektiva faktorer och med beaktande av samtliga relevanta omständigheter vid den brottsliga handlingen. Av central betydelse är också vilka typiska skadeverkningar som kan knytas till just brottet människoexploatering. I detta avseende fäster tingsrätten vikt vid att människoexploatering som brottstyp strider mot grundläggande samhällsvärderingar, till exempel principen om människors lika värde, vilket talar för att ersättningen bör vara något högre än vid andra brott.

Den brottsliga handling som målsägandena har utsatts för har pågått under en inte oansenlig tid. Handlingen har vidare riktats mot dem när de befunnit sig i en svår situation och innehållit inslag av hot. Tingsrätten, som emellertid även i denna del måste ta höjd för den ersättning som bör tillerkännas grövre gärningar, finner att skälig ersättning för kränkning uppgår till 40 000 kr (för jämförelse beträffande människohandel där exploatering skett i tiggeri, se Brottsoffermyndighetens referatsamling, nr. 28).

Målsägandena ska således tillerkännas 40 000 kr vardera för kränkning.

Sveda och värk

Ersättning för sveda och värk utgår för akut och medicinskt påvisbart fysiskt eller psykiskt lidande. Det är målsägandena som har bevisbördan för att de drabbats av ett sådant lidande som berättigar dem till ersättning. I målet saknas dock tillräckligt underlag för slutsatsen att de drabbats av en sådan psykisk personskada att det finns förutsättning att tillerkänna dem ersättning för sveda och värk. Deras yrkanden i denna del ska därför lämnas utan bifall.

Utebliven lön

Målsägandena har slutligen yrkat ersättning för utebliven lön efter skatt om 33 procent, beräknat enligt de sammanställningar om arbetad tid och rättmätig lön inklusive OB-tillägg som upprättats av åklagaren (se s. 100 respektive 102 i förundersökningsprotokollet). Vid beräkningarna har målsägandena uppgett att de utgått från lön enligt kollektivavtal utan avdrag för värdet av kost- och bostadsförmåner.

Tingsrätten har först att ta ställning till om målsägandenas löneanspråk ska beräknas utifrån den minimilön som anges i närmast tillämpligt kollektivavtal, eller utifrån vad som styrkts angående villkoren om lön i parternas anställningsavtal.

Lönebildningen uppfattas i svensk rätt som en utpräglad intressefråga och anses primärt vara ett ansvar för arbetsmarknadens parter. I Sverige saknas därför i stort sett lagregler om lön. I stället bestäms reglerna för t.ex. minimilön, tidpunkt och sätt för lönebetalning för de allra flesta arbetstagare inom ramen för kollektivavtal. Om vare sig arbetsgivaren eller arbetstagaren är bunden av något kollektivavtal gäller inte kollektivavtalets bestämmelser. Tvister mellan arbetstagare och arbetsgivare får då lösas med vägledning av villkoren i det enskilda anställningsavtalet. Vid bedömningen av oreglerade frågor i anställningsavtalet kan dock villkoren i närmast tillämpligt kollektivavtal ges så kallad *utfyllande verkan* i förhållande till anställningsavtalets innehåll (se rättsfallen NJA 1968 s. 570, AD 1976 nr 65 och AD 1991 nr 81).

I målet är utrett att Masudur Khandaker i egenskap av arbetsgivare inte varit ansluten till något kollektivavtal. Vid bedömningen av målsägandenas löneanspråk

har tingsrätten därför att utgå från parternas avtal om lön motsvarande 100 kr/timmen samt erhållande av kost- och bostadsförmån. I målet har tingsrätten funnit det styrkt att målsägandena erhållit förmåner till ett värde om 5 320 kr per månad. Målsägandena ska därför inte tillerkännas ytterligare ersättning utöver vad de har rätt till i kontant lön.

Tingsrätten noterar dock att parterna inte träffat någon överenskommelse om ersättning för obekväm arbetstid, vilket innebär att tingsrätten vid bedömningen av denna fråga har att ta ledning av reglerna i kollektivavtalet för Hotell och Restaurangfacket för 2018. Av villkoren i kollektivavtalet framgår att de hade rätt till förhöjd ersättning vid obekväm arbetstid enligt följande:

- måndag – fredag kl. 20.00 till kl. 06.00 påföljande dag,
- lördag, midsommar-, jul- och nyårsafton från kl. 16.00 till kl. 06.00 påföljande dag,
- söndag och helgdag från kl. 06.00 till kl. 06.00 påföljande dag.

Av villkoren framgår vidare att ersättning för obekväm arbetstid utgår med ett lönetillägg om 22,35 kr, där varje påbörjad halvtimme betalas som full halvtimme. Vid beräkningen av OB-tillägg för målsägandena har tingsrätten utgått från den omfattning som angivits i åklagarens sammanställningar, vilken tingsrätten funnit vara styrkt i målet.

Imtiaz Ahmed ska således tillerkännas ersättning för utebliven lön med 34 184 kr efter skatt om 33 procent. Vid beräkningen har tingsrätten utgått från en ersättning om 48 250 kr (482,5 timmar x 100 kr/timmen) för ordinarie arbete och 2 771 kr för OB-tillägg.

Fardowsi Zaman ska i sin tur tillerkännas ersättning för utebliven lön med 6 754 kr efter skatt om 33 procent. Vid beräkningen har tingsrätten utgått från en ersättning

om 9 500 kr (95 timmar x 100 kr/timmen) för ordinarie arbete och 581,10 kr för OB-tillägg.

Övriga frågor

Eftersom fängelse ingår i straffskalan för det brott som Masudur Khandaker döms för ska han enligt lag betala en avgift om 800 kronor till brottsofferfonden.

Målet har varit omfattande och komplext. Advokaten Karin Carlsson har begärt skälig ersättning för sitt uppdrag som offentlig försvarare, som rätt räknat uppgår till 129 375 kr. Hon ska tillerkännas denna ersättning av allmänna medel. Denna kostnad ska stanna på staten.

Advokaten Johanna Bergman har begärt skälig ersättning för sitt uppdrag som målsägandebiträde. Hon ska tillerkännas begärd ersättning av allmänna medel. Denna kostnad ska stanna på staten.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se domsbilaga 4 (TR 01)

Överklagande ställs till Göta hovrätt och ska, med hänsyn till mellankommande helgdag, ha kommit in till tingsrätten senast den 27 december 2019.

För tingsrätten,

Rebecca Haenflein

Tingsrätten är enig.

Underlaget avser

Person-/samordningsnummer/födelsetid 19691006-1099	Datum för dom/beslut 2019-12-05
Efternamn Khandaker	Förnamn MASUDUR Rahman

Personen har under en sammanhängande tid av minst 24 timmar varit frihetsberövad* i Sverige eller utomlands med anledning av brott som prövats i målet eller som påföljden avser. Frihetsberövandet har ägt rum under nedan angivna tider.

*på sätt som avses i 2 § lagen (2018:1250) om tillgodoräknande av tid för frihetsberövande

Frihetsberövad

Frihetsberövandet hävt/upphört/avbrutet (lämna tomt för ett frihetsberövande som pågår)

2019-10-07	2019-11-21
------------	------------

Samtidig verkställighet av påföljd i annat mål

- ☐ Kriminalvården har underrättat domstolen om att personen har påbörjat verkställighet eller har verkställt påföljd i annat mål under den tid som han eller hon varit berövad friheten (2–4 §§ förordning (2019:96) om tillgodoräknande av tid för frihetsberövande).

Tidigare frihetsberövanden av betydelse för avräkningen

- ☐ Domstolen har i avgörandet helt eller delvis undanröjt påföljden i tidigare dom, beslut eller strafföreläggande, och det finns uppgifter om frihetsberövanden i tidigare meddelade domar, beslut eller avräkningsunderlag som har betydelse för avräkningen.

Observera: När domstolen lämnar domen/beslutet eller domsbeviset till Kriminalvården ska tidigare domar/beslut med eventuella avräkningsunderlag och avräkningsunderlag enligt 12 a § strafföreläggandekungörelsen bifogas, om det finns uppgifter där som har betydelse för avräkningen (3 § 4 förordningen (1990:893) om underrättelse om dom i vissa brottmål, m.m.).

Underskrift

Namnförtydligande

Postadress

Box 418
601 05 Norrköping

Besöksadress

Olai Kyrkogata 58

Telefon

011-24 35 00

Telefax

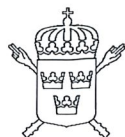
011-13 71 34

Expeditionstid

måndag - fredag
08:00-16:00

E-post: norrkopings.tingsratt@dom.se

Vår PERSONUPPGIFTSBEHANDLING, se www.norrkopingsTINGSRATT.DOMSTOL.SE

ÅKLAGARMYNDIGHETEN
Nationella åklagaravdelningen - Riksenheten
mot internationell och organiserad brottslighet
Kammaråklagare Eva Wintzell

Ansökan om stämning

2019-10-31

Sida 1(5)

Handling 185

Ärende AM-149746-18

Handläggare 860-S10

Ange de:

NORRKÖPINGS
TINGSRÄTT
TR 4

INKOM: 2019-11-14

MÅLNR: B 198-19

AKTBIL: 68

Norrköpings tingsrätt
Tingsrätten, TR 3
Box 418
601 05 NORRKÖPING

TR mål: B 198-19

Handl.: OVR

Tilltalad: efternamn och alla förnamn		Tilltalsnamn	Yrke/titel
1 Khandaker, Masudur Rahman			
Personnr	Medborgare i	Telefon	Tolkbehov
19691006-1099	Sverige	0920-62062	
Adress			
Garvaregatan 32 Lgh 1102 602 22 NORRKÖPING			
Offentlig försvarare/ombud			
Carlsson, Karin, Advokaterna Nilsson & Partners AB, Drottninggatan 25, 602 24 NORRKÖPING			
Frihetsberövande m.m.			
- Anhållen i frånvaro 2019-10-07, Gripen 2019-10-07, Häktad 2019-10-11.			
Delgivningsuppgifter			

Ansvarsyrkanden m.m.

**MÄNNISKOEXPLOATERING och OLAGA HOT (5000-K1392763-18,
5000-K526206-19)**
Målsägande

Zaman Fardowsi som företräds av målsägandebiträde: Johanna Bergman, c/o Edelbergs Advokatbyrå AB, Holmentorget, 602 32 NORRKÖPING

Ahmed Imtiaz som företräds av målsägandebiträde: Johanna Bergman, c/o Edelbergs Advokatbyrå AB, Holmentorget, 602 32 NORRKÖPING

Fardowsi Zaman

Gärning

Masudur Khandaker har från mitten av september till den 3 november 2018 i sin restaurang Indra på ~~Brädgatan~~ i Norrköping genom vilseledande och genom utnyttjande av målsägandens svåra situation exploaterat Fardowsi Zaman och Ahmed Imtiaz i arbete under uppenbart orimliga villkor.

Vilseledandet har bestått i att han uppgett att de skulle få arbeta i restaurangen mot en lön om cirka 100 kr per timme samt därutöver få bostad och mat i restaurangen trots att han aldrig haft för avsikt att utge någon lön utan endast bostad och mat. Den ersättning som har lämnats, i form av bostad och mat, har

stått i uppenbart missförhållande till den tid som Ahmed Imtiaz och Fardowsi Zaman arbetat.

Imtiaz Ahmed och Fardowsi Zaman har arbetat under uppenbart orimliga arbetsvillkor eftersom de arbetat under långa arbetsdagar utan rätt till vila eller paus samt då ingen lön utbetalts.

Justerat av
åkl. 2019-11-19
JEJO

Ahmed Imtiaz har arbetat cirka 11-12 timmar per dag, sex till sju dagar per vecka utan att någon lön utbetalts. Fardowsi Zaman har arbetat varannan vecka förmiddagar ca tre till fyra timmar per dag och en till två dagar under helgen, ca 11 timmar per dag, samt varannan vecka 11-12 timmar under sex dagar, utan att någon lön utbetalts.

Ahmed Imtiaz och Fardowsi Zaman har befunnit sig i en svår situation eftersom de vid gärningen nyligen kommit till Sverige, inte kunnat svenska och saknat annan bostad samt att Masudur Khandaker hotat dem och även uppgett att han genom att anmäla dem till polisen för brott skulle se till att de blev utvisade ur Sverige.

H Garvaregatan

vid flera tillfällen

H Bräddgatan

Masudur Khandaker har under ovan tid i restaurangen på Bräddgatan och intilliggande lägenheten på Garvaregatan i Norrköping hotat Fardowsi Zaman och Ahmed Imtiaz. Hoten har bestått i att han till dem båda uttalat att han skulle använda våld mot dem och vid vissa tillfällen samtidigt även lyft en stekpanna framför dem. Han har även på ett hotfullt sätt inför Fardowsi Zaman hållit ett vapen eller en vapenattrapp vilket senare även kommit till Ahmed Imtiaz kännedom. Hoten har varit ägnade att framkalla allvarlig fruktan för egen och annans säkerhet till person.

Justerat av
åkl. vid HUF
2019-11-14
JEJO

Lagrum

4 kap 1 b § 1 st brottsbalken

4 kap 5 § 1 st brottsbalken i sin lydelse före 1 januari 2019

Bevisning

Muntlig bevisning

Förhör med målsäganden Ahmed Imtiaz och Fardowsi Zaman angående tilltalads agerande och deras arbete till styrkande av de exploaterats i arbete under uppenbart orimliga villkor samt blivit hotade.

Förhör med tilltalade Masudur Rahman Khandaker

Vittnesförhör med Sirajul Islam angående arbetet på restaurangen till styrkande av att målsäganden arbetat och frågat arbetsgivaren efter sin lön. Tolk i bengali krävs.

Vittnesförhör med *Mostafa Golam* angående tilltalads innehav av vapen alt vapenattrapp och iakttagelser av målsäganden 3 nov 2018 till styrkande av att målsäganden varit rädda och utsatts för hot. Ej tolk.

Vittnesförhör med *Dawn Mahmud* angående vad målsäganden uppgett om arbetet och utebliven lön till styrkande av att de vilseletts och exploaterats. Tolk i bengali krävs.

Vittnesförhör med *Karim Moslu och Merjul Islam Juman* angående vad de som matbud iakttagit av målsäganden i restaurangen till styrkande av att Ahmed Imitiaz arbetat där under hösten 2018. Tolk i bengali krävs.

Vittnesförhör med *Syed Muhammed Ahsan Rizvi* angående arbete på restaurangen och utebliven lön till styrkande av att arbetsgivaren vilselett anställda. Tolk i urdu krävs.

Vittnesförhör med *Abdullah Al Mamun* angående målsägandenas arbete på restaurangen och vad målsäganden uppgett om utebliven lön till styrkande av att de arbetat och att arbetsgivaren vilselett anställda. Tolk i bengali krävs. Förhöret kan hållas per länk.

Vittnesförhör med *Afsar Hossain* angående arbete på restaurangen och tilltalads agerande till styrkande av att anställda vilseletts samt angående arbetskläder för vissa anställda till styrkande av att vissa personer arbetat i privata kläder.

Vittnesförhör med *Ameerullah Khan* angående målsäganden Ahmeds arbete på restaurangen till styrkande av att han arbetat och att arbetsgivaren vilselett anställda. Tolk i pashto krävs. Förhöret kan hållas per länk.

Skriftlig bevisning

Pm ang bankkonton till styrkande av att målsäganden inte haft bankkonton s 12-13 i förundersökningsprotokollet

Pm ang luftpistol i tilltalads bostad i Skärholmen till styrkande av att denna haft tillgång till ett vapen, 8 förundersökningsprotokollet

Pm ang polisens och socialjourens ingripande 3 nov 2018 angående målsägandenas utsatta situation och avsaknad av bostad, s 5 i förundersökningsprotokollet

Foton tagna av Ahmed Imtiaz av personalliggare till styrkande av att målsägandena arbetat, nämnda som nr 36 och 37, s 21-34 förundersökningsprotokollet.

Foto av Ahmed Imtiaz i restaurangens kök utvisande att han arbetar, s 169 i förundersökningsprotokollet.

Sammanställning av redovisade löner i arbetsgivardeklarationer till SKV utvisande att tilltalad endast för tre personer utöver han själv och till lågt belopp redovisat löner, s 39-40 i förundersökningsprotokollet

Sammanställning utbetalning märka lön från 4 sister kök ABs konto för sept-nov s 49-50 i förundersökningsprotokollet utvisande att tilltalad inte betalat lön till konto utöver där angivna personer.

Förenklad tillgångsutredning och kontoutdrag för Madudur Khandaker och dennes bolag 4sisters Kök AB utvisande att han haft insikt om att han saknat ekonomisk möjlighet betala lön till flera anställda s 53-54, 63-100 i förundersökningsprotokollet.

Beräkning av lön som skulle ha utbetalts till målsäganden till styrkande av att målsägandena arbetat under uppenbart orimliga arbetsvillkor, s 99-103, jämför s 105 beräkning av bruttolön, i förundersökningsprotokollet.

Utdrag från Konsumentverkets "Koll på pengarna 2019 -tips och råd om din ekonomi" ang matkostnader utvisande att matkostnad för två personer kan beräknas till 2620 kr per månad i 106-107 i förundersökningsprotokollet.

Utdrag över obetalda hyror för lokal och lägenhet och kontrakt, ca 29 000 kr resp ca 13500 kr per månad, utvisande att tilltalad varit medveten om att han saknat betalningsförmåga för anställdas löner samt utvisande kostnad för bostaden som målsägandena delat med andra personer, s 120-125 i förundersökningsprotokollet.

Konkursbouppteckning utvisande att bolaget 4 sisters Kök AB vid konkurs i augusti 2019 hade underskott om 338 748 kr, s 108-118 förundersökningsprotokollet.

Nationella åklagaravdelningen - Riksenheten
mot internationell och organiserad brottslighet
Kammaråklagare Eva Wintzell

Ansökan om stämning

2019-10-31

Sida 5(5)
Handling 185
Ärende AM-149746-18
Handläggare 860-S10

Restaurang Indras öppettider utvisande att anställda behövs i restaurangen från
11-22 vardag och från 13 till 22 lördag och från 13 till 21 söndag, s 127 i
förundersökningsprotokollet.

Handläggning

Förslag till huvudförhandlingsplan bifogas

Norrköping den 12 november 2019

Norrköpings tingsrätt
Box 418
601 05 Norrköping

ENSKILT ANSPRÅK – ZAMAN FARDOWSI

Norrköpings tingsrätts mål B 198-19, TR 4
Åklagarkammaren i Norrköping ./ Masadur Rahman Khandaker
angående **människoexploatering m.m.**

I egenskap av målsägandebiträde för Fardowsi Zaman inger jag för hennes räkning enskilt anspråk enligt följande;

YRKANDE

Fardowsi Zaman (härefter "**Fardowsi**") yrkar att tingsrätten förpliktigar Masadur Rahman Khandaker (härefter "**Khandaker**") att till henne utge skadestånd med 73.293 kronor.

På beloppet yrkas ränta jämlikt 6 § räntelagen från den 3 november 2018 till dess full betalning sker.

GRUNDER

Khandaker har allvarligt kränkt Fardowsi genom de åtalade gärningarna som innefattat ett angrepp mot hennes person, frihet, frid eller ära och han skall därmed ersätta den skada som kränkningen inneburit för Fardowsi.

Gärningarna har utöver kränkningen även medfört/inneburit ett stort psykiskt lidande för Fardowsi varför Khandaker även skall ersätta henne för det psykiska lidande som gärningarna inneburit.

Khandaker har vidare underlåtit att betala avtalsenlig lön för det arbete som Fardowsi utfört.

Yrkat kapitalbelopp är fördelat enligt följande;

- 50.000 kronor i ersättning för **kränkning** avseende människoexploatering ,
- 10.000 kronor i ersättning för **kränkning** avseende upprepade olaga hot under aktuell tidsperiod,
- 5.000 kronor i ersättning för **sveda och värk** avseende psykiskt lidande för båda åtalade gärningarna.
- 8.293 kronor motsvarande utebliven lön efter skatt 33%, enligt **bilaga A** (s.101-102 i förundersökningen)

Skyldigheten att utge ränta följer av lag.

BEVISNING

Fardowsi – som biträder åtalet - åberopat samma bevisning som åklagaren dock även till styrkande av det yrkade skadeståndet.

Som ovan

Johanna Bergman
Advokat

Norrköping den 12 november 2019

Norrköpings tingsrätt
Box 418
601 05 Norrköping**ENSKILT ANSPRÅK – AHMED IMTIAZ**

Norrköpings tingsrätts mål B 198-19, TR 4
Åklagarkammaren i Norrköping ./ Masadur Rahman Khandaker
angående **människoexploatering m.m.**

I egenskap av målsägandebiträde för Ahmed Imtiaz inger jag för hans räkning enskilt anspråk enligt följande;

YRKANDE

Ahmed Imtiaz (härefter "**Imtiaz**") yrkar att tingsrätten förpliktigar Masadur Rahman Khandaker (härefter "**Khandaker**") att till honom utge skadestånd med 106.998 kr.

På beloppet yrkas ränta jämlikt 6 § räntelagen från den 3 november 2018 till dess full betalning sker.

GRUNDER

Khandaker har allvarligt kränkt Imtiaz genom de åtalade gärningarna som innefattat ett angrepp mot hans person, frihet, frid eller ära och han skall därmed ersätta den skada som kränkningen inneburit för Imtiaz.

Gärningarna har utöver kränkningen även medfört/inneburit ett stort psykiskt lidande för Imtiaz varför Khandaker även skall ersätta honom för det psykiska lidande som gärningarna inneburit.

Khandaker har vidare underlåtit att utbetala avtalsenlig lön till Imtiaz för det arbete denne utfört.

Yrkat kapitalbelopp är fördelat enligt följande;

- 50.000 kronor i ersättning för kränkning avseende människoexploatering ,
- 10.000 kronor i ersättning för kränkning avseende upprepade olaga hot under aktuell tidsperiod,
- 5.000 kronor i ersättning för sveda och värk avseende psykiskt lidande avseende båda de åtalade gärningarna.
- 41.998 kronor avseende utebliven lön avseende ersättning för utebliven lön efter skatt (33% - se bilaga A, förundersökningsprotokoll s. 101-102).

Skadligheten att utge ränta följer av lag.

BEVISNING

Intiaz – som biträder åtalet - åberopar samma bevisning som åklagaren dock även till styrkande av det yrkade skadeståndet.

Som ovan

Johanna Bergman
Advokat

Hur man överklagar

Dom i brottmål, tingsrätt

TR-01

Vill du att domen ska ändras i någon del kan du överklaga. Här får du veta hur det går till.

Överklaga skriftligt inom 3 veckor

Ditt överklagande ska ha kommit in till domstolen inom 3 veckor från domens datum. Sista datum för överklagande finns på sista sidan i domen.

Överklaga efter att motparten överklagat

Om ena parten har överklagat i rätt tid, har den andra parten också rätt att överklaga även om tiden har gått ut. Det kallas att anslutningsöverklaga.

En part kan anslutningsöverklaga inom en extra vecka från det att överklagandetiden har gått ut. Ett anslutningsöverklagande måste alltså komma in inom 4 veckor från domens datum.

Ett anslutningsöverklagande upphör att gälla om det första överklagandet dras tillbaka eller av något annat skäl inte går vidare.

Så här gör du

1. Skriv tingsrättens namn och målnummer.
2. Förklara varför du tycker att domen ska ändras. Tala om vilken ändring du vill ha och varför du tycker att hovrätten ska ta upp ditt överklagande (läs mer om prövningstillstånd längre ner).
3. Tala om vilka bevis du vill hänvisa till. Förklara vad du vill visa med varje bevis.

Skicka med skriftliga bevis som inte redan finns i målet.

Vill du ha nya förhör med någon som redan förhörts eller en ny syn (till exempel besök på en plats), ska du berätta det och förklara varför.

Tala också om ifall du vill att målsäganden ska komma personligen vid en huvudförhandling.

4. Lämna namn och personnummer eller organisationsnummer.
Lämna aktuella och fullständiga uppgifter om var domstolen kan nå dig: postadresser, e-postadresser och telefonnummer.
Om du har ett ombud, lämna också ombudets kontaktuppgifter.
5. Skriv under överklagandet själv eller låt ditt ombud göra det.
6. Skicka eller lämna in överklagandet till tingsrätten. Du hittar adressen i domen.

Vad händer sedan?

Tingsrätten kontrollerar att överklagandet kommit in i rätt tid. Har det kommit in för sent avvisar domstolen överklagandet. Det innebär att domen gäller.

Om överklagandet kommit in i tid, skickar tingsrätten överklagandet och alla handlingar i målet vidare till hovrätten.

Har du tidigare fått brev genom förenklad delgivning, kan även hovrätten skicka brev på detta sätt.

Prövningstillstånd i hovrätten

När överklagandet kommer in till hovrätten tar domstolen först ställning till om målet ska tas upp till prövning.

Om du *inte* får prövningstillstånd gäller den överklagade domen. Därför är det viktigt att i överklagandet ta med allt du vill föra fram.

När krävs det prövningstillstånd?

Brottmålsdelen

I brottmålsdelen behövs prövningstillstånd i två olika fall:

- Den åtalade har dömts enbart till böter.
- Den åtalade har frikänts från ett brott som inte har mer än 6 månaders fängelse i straffskalan.

Skadeståndsdelen

Det krävs prövningstillstånd för att hovrätten ska pröva en begäran om skadestånd. Undantag kan gälla när en dom överklagas i brottmålsdelen, och det är kopplat en begäran om skadestånd till brottet. Då krävs inte prövningstillstånd för skadeståndsdelen om

- det inte krävs prövningstillstånd i brottmålsdelen eller om
- hovrätten meddelar prövningstillstånd i brottmålsdelen.

Beslut i övriga frågor

I de mål där det krävs prövningstillstånd i brottmålsdelen (se ovan), krävs det också prövningstillstånd för sådana beslut som bara får överklagas i samband med att domen överklagas. Beslut som kan överklagas särskilt kräver inte prövningstillstånd.

När får man prövningstillstånd?

Hovrätten ger prövningstillstånd i fyra olika fall.

- Domstolen bedömer att det finns anledning att tvivla på att tingsrätten dömt rätt.
- Domstolen anser att det inte går att bedöma om tingsrätten har dömt rätt utan att ta upp målet.
- Domstolen behöver ta upp målet för att ge andra domstolar vägledning i rättstillämpningen.
- Domstolen bedömer att det finns synnerliga skäl att ta upp målet av någon annan anledning.

Vill du veta mer?

Ta kontakt med tingsrätten om du har frågor. Adress och telefonnummer finns på första sidan i domen.

Mer information finns på www.domstol.se.

GÖTA HOVRÄTT
Avdelning 2
Rotel 24

AVRÄKNINGSUNDERLAG
2021-02-19
Jönköping

Aktbilaga
Mål nr. B 4056-19

Underlaget avser

Person-/samordningsnummer/födelseid 19691006-1099	Datum för dom/beslut 2021-02-19
Efternamn Khandaker	Förnamn MASUDUR Rahman

Personen har under en sammanhängande tid av minst 24 timmar varit frihetsberövad* i Sverige eller utomlands med anledning av brott som prövats i målet eller som påföljden avser. Frihetsberövandet har ägt rum under nedan angivna tider.

*på sätt som avses i 2 § lagen (2018:1250) om tillgodoräknande av tid för frihetsberövande

Frihetsberövad

Frihetsberövandet hävt/upphört/avbrutet (lämna tomt för ett frihetsberövande som pågår)

2019-10-07	2019-11-21
------------	------------

Samtidig verkställighet av påföljd i annat mål

- ☐ Kriminalvården har underrättat domstolen om att personen har påbörjat verkställighet eller har verkställt påföljd i annat mål under den tid som han eller hon varit berövad friheten (2–4 §§ förordning (2019:96) om tillgodoräknande av tid för frihetsberövande).

Tidigare frihetsberövanden av betydelse för avräkningen

- ☐ Domstolen har i avgörandet helt eller delvis undanröjt påföljden i tidigare dom, beslut eller strafföreläggande, och det finns uppgifter om frihetsberövanden i tidigare meddelade domar, beslut eller avräkningsunderlag som har betydelse för avräkningen.

Observera: När domstolen lämnar domen/beslutet eller domsbeviset till Kriminalvården ska i vissa fall tidigare domar/beslut med eventuella avräkningsunderlag och avräkningsunderlag enligt 12 a § strafföreläggandekungörelsen bifogas, om det finns uppgifter där som har betydelse för avräkningen (3 § 4 och 27 § förordningen (1990:893) om underrättelse om dom i vissa brottmål, m.m.).

.....
Underskrift

.....
Namnförtydligande

Dok.Id 348511

Postadress

Box 2223
550 02 Jönköping

Besöksadress

Hovrättsgränd 4

Telefon

036-15 69 00

Telefax

E-post: gota.hovratt@dom.se
Webb: www.gotahovratt.se

Expeditionstid

måndag–fredag
08:00–16:00

Hur man överklagar hovrättens avgörande

Den som vill överklaga hovrättens avgörande ska göra det genom att skriva till Högsta domstolen. Överklagandet ska dock skickas eller lämnas till hovrätten.

Senaste tid för att överklaga

Överklagandet ska ha kommit in till hovrätten senast den dag som anges i slutet av hovrättens avgörande.

Beslut om häktning, restriktioner enligt 24 kap. 5 a § rättegångsbalken eller reseförbud får överklagas utan tidsbegränsning.

Om överklagandet har kommit in i rätt tid, skickar hovrätten överklagandet och alla handlingar i målet vidare till Högsta domstolen.

Prövningstillstånd i Högsta domstolen

Det krävs prövningstillstånd för att Högsta domstolen ska pröva ett överklagande. Högsta domstolen får meddela prövningstillstånd endast om

1. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen eller om
2. det finns synnerliga skäl till sådan prövning, så som att det finns grund för resning, att domvilla förekommit eller att målets utgång i hovrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Överklagandets innehåll

Överklagandet ska innehålla uppgifter om

1. klagandens namn, adress och telefonnummer,
2. det avgörande som överklagas (hovrättens namn och avdelning samt dag för avgörandet och målnummer),
3. den ändring i avgörandet som klaganden begär,
4. de skäl som klaganden vill ange för att avgörandet ska ändras,
5. de skäl som klaganden vill ange för att prövningstillstånd ska meddelas, samt
6. de bevis som klaganden åberopar och vad som ska bevisas med varje bevis.

Förenklad delgivning

Om målet överklagas kan Högsta domstolen använda förenklad delgivning vid utskick av handlingar i målet, under förutsättning att mottagaren där eller i någon tidigare instans har fått information om sådan delgivning.

Mer information

För information om rättegången i Högsta domstolen, se www.hogstodomstolen.se